

Gmina Iwonicz-Zdrój

Gmina Rymanów

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030

Projekt

Rymanów, Iwonicz-Zdrój, maj 2025r.

Zamawiający:

Gmina Rymanów
ul. Mitkowskiego 14a
38-480 Rymanów

Wykonawca:

Res Management Paweł Mentelski
ul. Armii Krajowej 2, 36-200 Brzozów
Tel. 13 434 33 61
email: p.mentelski@resmanagement.pl

ResPublic sp. z o.o.
ul. Trębacka 4, 00-074 Warszawa
Tel. 22 630 98 34
www.respublic.pl
email: biuro@respublic.pl

Współpraca:

Pracownicy jednostek samorządowych Rymanowa i Iwonicza Zdroju.

Spis treści

I.	Wprowadzenie	4
1.	Wstęp	4
2.	Obszar wsparcia Strategii	4
3.	Podsumowanie procedur konsultacji, opiniowania i włączenia partnerów w proces tworzenia Strategii.	7
II.	Podsumowanie diagnozy	10
1.	Zidentyfikowane problemy Gmin partnerów Strategii	10
2.	Wnioski podsumowujące	15
3.	Zidentyfikowane czynniki rozwojowe - analiza SWOT	25
4.	Wyzwania rozwojowe Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój	29
III.	Strategia rozwoju	31
1.	Struktura logiczna Strategii	31
2.	Misja i Wizja Strategii	33
2.1.	Misja	33
2.2.	Wizja	33
3.	Cele strategiczne i kierunki działań	34
3.1.	Struktura obszarów i celów	34
3.2.	Cele strategiczne, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze społecznej	37
3.3.	Cele, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze przestrzenno-środowiskowej	41
3.4.	Cele strategiczne, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze gospodarki i promocji	44
IV.	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej uzdrowiskowych gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój ...	62
1.	Wprowadzenie	62
2.	Struktura sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych	66
3.	Wiejski obszar funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych	71
4.	Górski Obszar Funkcjonalny	72
5.	Przygraniczy Obszar Funkcjonalny	72
6.	Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny	73
7.	System powiązań przyrodniczych	76
8.	Główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych	80
9.	Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej	82
10.	Docelowy układ elementów składowych przestrzeni	87
V.	Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej dla gmin uzdrowiskowych Rymanowa i Iwonicza-Zdroju	90
VI.	Obszary strategicznej interwencji określone w Strategii Rozwoju Województwa wraz z zakresem planowanych działań	94
VII.	Zarządzanie realizacją Strategii	101
1.	Organizacja i system wdrażania Strategii	101

1.1.	Poziomy wdrażania Strategii	101
1.2.	Współpraca z partnerami przy realizacji Strategii	102
2.	Monitoring i ewaluacja Strategii.....	103
2.1.	Założenia i zasady monitoringu i ewaluacji Strategii.	103
2.2.	Wskaźniki monitorowania strategii	106
3.	Finansowanie realizacji Strategii	112
3.1.	Ramy finansowe i źródła finansowania.	112
4.	Wytyczne i harmonogram do sporządzania dokumentów wykonawczych	113
4.1.	Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	113
4.2.	Harmonogram sporządzania dokumentów wykonawczych	118
Załącznik 1 Przedsięwzięcia partnerskie Strategii		119
Załącznik 2 Przedsięwzięcia uzupełniające Strategii		129

I. Wprowadzenie

1. Wstęp

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrawiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030 powstała w wyniku współpracy obu gmin, mającej na celu realizację wspólnych działań rozwojowych. Ponadlokalny charakter obszaru oraz oddolna inicjatywa stworzenia strategii rozwoju stworzyły naturalne warunki do współpracy między przedstawicielami tych jednostek samorządu terytorialnego.

W procesie opracowania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrawiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030, która w dalszej części dokumentu będzie określana mianem Strategii, zostały przyjęte następujące założenia prac:

- 1) Zachowanie zasad zrównoważonego rozwoju, które w swojej istocie w sposób całościowy ujmują podmiot w relacji z otoczeniem w trzech sferach społecznej, środowiskowo-przestrzennej oraz gospodarczej.
- 2) W opracowaniu diagnozy wykorzystano: dostępne publicznie dane, analizy i badania zewnętrzne, w tym będące w posiadaniu Zamawiającego, wykonane do momentu rozpoczęcia prac nad Strategią oraz badania i analizy przeprowadzone przez Wykonawcę w trakcie prac nad Strategią. Bardzo ważnym źródłem informacji były również diagnostyczne i projektowe spotkania warsztatowe oraz spotkania prezentacyjno-konsultacyjne z interesariuszami.
- 3) Prace prowadzone były z udziałem głównych Interesariuszy Strategii: przedstawicieli samorządów Rymanowa i Iwonicza-Zdroju oraz partnerów z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego, którzy wraz z ekspertami Wykonawcy uczestniczyli w pracach nad opracowaniem Strategii.
- 4) Podczas spotkań bezpośrednich stosowano metody, techniki i narzędzia umożliwiające:
 - skuteczną komunikację w grupach pracujących nad opracowaniem Strategii i zorientowanych na osiągnięcie zaplanowanych wyników pracy w określonym czasie,
 - prowadzenie dyskusji, zbieranie opinii i wniosków w czasie otwartych publicznych konsultacji oraz warsztatów strategicznych z reprezentantami głównych interesariuszy,
 - w czasie pracy zostały wykorzystane multimedialne techniki moderacji.
- 5) Uzyskanie spójności opracowywanej Strategii z innymi ważnymi dla rozwoju dokumentami strategicznymi.
- 6) Przyjęcie partycypacyjnego sposobu opracowania Strategii pozwoliło uzyskać większą identyfikację uczestników z zapisami dokumentu. W przyszłości ułatwi to włączenie interesariuszy do procesu realizacji Strategii.

2. Obszar wsparcia Strategii

Opracowaniem „Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrawiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030” (Strategii) został objęty obszar 2 partnerów/jednostek samorządu terytorialnego obejmujący Gminy Rymanów i Iwonicz-Zdrój. Współpraca obu samorządów poprzedzona została podpisaniem w dniu 2 lutego 2024 roku Porozumienia o sygnaturze: RIN.031.1.2024, które określa zasady współpracy i partycypacji przy opracowaniu i realizacji „Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrawiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030”.

Strony Porozumienia zadeklarowały wolę współpracy i podejmowania partnerskich inicjatyw na rzecz zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego obu gmin przy wykorzystaniu kierunków i instrumentów wsparcia dostępnych na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim. Ponad to Strony zadeklarowały zaangażowanie w działania integrujące samorządy w celu identyfikacji, przygotowania i realizacji wspólnych przedsięwzięć odpowiadających kompleksowo na potrzeby i problemy gmin, w formule partnerskiego modelu współpracy zainteresowanych podmiotów publicznych, pozarządowych i gospodarczych oraz mieszkańców.

W paragrafie 2 określone zostały następujące cele Partnerów Porozumienia:

- 1) Promowanie partnerskiego modelu współpracy jednostek samorządu terytorialnego tworzących Porozumienie.
- 2) Opracowanie i realizacja „Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrawiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030”.
- 3) Zwiększenie efektywności przedsięwzięć realizowanych przez gminy oraz skuteczna realizacja zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy samorządów – stron Porozumienia.
- 4) Podniesienie, jakości funkcjonowania administracji publicznej w zakresie realizacji przedsięwzięć partnerskich.

W dalszej części porozumienia określone zostały:

- 1) Zasady współpracy Stron Porozumienia.
- 2) Zadania Lidera Porozumienia.
- 3) Zadania Partnera Porozumienia
- 4) Zadania Koordynatorów Gminnych.
- 5) Rozliczenia finansowe.

Liderem Porozumienia ustanowiona została Gmina Rymanów.

Pozostałe części porozumienia regulują również:

- 1) Ustanowione organy porozumienia strukturę organizacyjną.
- 2) Proces decyzyjny i proces współpracy Partnerów.
- 3) Sposób pracy Komitetu Sterującego.
- 4) Procedurę składania wniosku.
- 5) Proces opiniowania i zatwierdzania projektu strategii.
- 6) Proces przetwarzanie danych osobowych.

Tereny Partnerów usytuowane są w województwie podkarpackim, na obszarze wschodniej części powiatu krośnieńskiego. Poniżej prezentowane jest na mapach usytuowanie tych jednostek w przestrzeni.

Mapa 1. Uzdrawiskowe Gminy Rymanów i Iwonicz-Zdrój

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.gminy.pl

Tabela 1. Powierzchnia i rodzaj gmin uzdrowiskowych

Gminy uzdrowiskowe objęte opracowaniem	Rodzaj gminy	Powierzchnia Gminy	Udział powierzchni Gminy w powierzchni gmin uzdrowiskowych podkarpacia
Gmina Rymanów (Uzdrowisko Rymanów-Zdrój)	Gmina miejsko-wiejska	167 km ²	23%
Gmina Iwonicz-Zdrój (Uzdrowisko Iwonicz-Zdrój)	Gmina miejsko-wiejska	46 km ²	6%

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego z 2022 roku liczba mieszkańców obu gmin wynosiła 25 622 osoby, w tym Gmina Rymanów 15 294 osób i Gmina Iwonicz-Zdrój 10 328 osób.

3. Podsumowanie procedur konsultacji, opiniowania i włączenia partnerów w proces tworzenia Strategii.

W tworzeniu dokumentu wykorzystano metodę partycypacyjno-ekspercką. Głównym założeniem przyjętej metody było zaangażowanie i włączenie jak najszerszego grona interesariuszy (mieszkańców gmin Partnerów, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, fundacji, stowarzyszeń oraz innych podmiotów i instytucji), uczestniczących w kolejnych etapach powstawania Strategii. Prace były prowadzone przez ekspertów/konsultantów Wykonawcy Strategii. Przedstawiciele władz samorządowych, wytypowani pracownicy Urzędów Gmin oraz przedstawiciele poszczególnych grup interesów społeczności lokalnej z sektorów publicznego, prywatnego i pozarządowego wspólnie z ekspertami/konsultantami Wykonawcy uczestniczyli w pracach nad opracowaniem Strategii. Taki sposób pracy nad opracowaniem Strategii dawał największą szansę identyfikacji uczestników prac z jej treścią, co warunkuje skuteczność jej przyszłej realizacji.

Do prac nad strategią zostały zaproszone następujące grupy interesariuszy:

- 1) Mieszkańcy obu gmin.
- 2) Właściciele, użytkownicy wieczystych nieruchomości i podmiotów zarządzających nieruchomościami znajdującymi się na obszarach rewitalizacji (spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa).
- 3) Przedstawiciele podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.
- 4) Przedstawiciele podmiotów prowadzących działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne.
- 5) Przedstawiciele Rad Gmin.
- 6) Przedstawiciele Urzędów Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój oraz ich jednostek organizacyjnych.
- 7) Przedstawiciele instytucji reprezentujących uzdrowiska, jednostki kultury oraz sportu i rekreacji.
- 8) Przedstawiciele służb porządkowych i mundurowych (Policja, OSP).
- 9) Przedstawiciele instytucji otoczenia biznesu.

W pracy z interesariuszami konsultanci Wykonawcy zastosowali metody, techniki i narzędzia umożliwiające:

- skuteczną komunikację w grupach pracujących warsztatowo nad opracowaniem Strategii zorientowaną na osiąganie zaplanowanych wyników pracy w określonym czasie,
- na warsztatach zostały wykorzystane elementy model pracy *service design*.
- prowadzenie dyskusji, zbieranie opinii i wniosków w czasie otwartych publicznych konsultacji z reprezentantami interesariuszy,
- w czasie pracy zostały wykorzystane multimedialne techniki moderacji.

Proces opracowania Strategii był wspierany działaniami komunikacyjnymi:

- prowadzonymi wewnątrz jednostek samorządu terytorialnego obu gmin oraz do jednostek bezpośrednio podległych, dotyczyło to w szczególności osób, które były bezpośrednio włączone do prac nad opracowaniem Strategii,
- zewnętrznymi skierowanymi do społeczności obu gmin, grup interesariuszy z sektorów publicznego, prywatnego i pozarządowego oraz mediów.

Praca nad dokumentem Strategii przeprowadzona była w trzech etapach:

I etap - opracowanie diagnozy

W tym etapie przeprowadzono pogłębione analizy danych statystycznych (analiza ilościowa) i eksperckich procedur wnioskowania z wykorzystaniem następujących narzędzi i metod badawczych:

- 1) Analiza Desk Research, (ang. *desk research* – badania gabinetowe).
- 2) Analiza problemów.
- 3) Analiza strategiczna SWOT.

Na tym etapie interesariusze byli włączeni poprzez:

- 1) Internetowe badanie ankietowe opinii mieszkańców (CAWI, ang. Computer-Assisted Web Interviewing) przeprowadzone w dniach 7-21 czerwca 2024 r. Rezultatem był raport z badania.
- 2) Warsztaty diagnostyczne z udziałem zaproszonych interesariuszy z sektorów publicznego, prywatnego, pozarządowego oraz mieszkańców. W ramach zorganizowanych 6 warsztatów diagnostycznych w dniach 24-25. 06.2024 przeprowadzono ocenę stanu w sferach: społecznej, środowiskowo-przestrzennej oraz gospodarki i promocji. Po prezentacji wprowadzającej uczestnicy identyfikowali problemy i wyzwania rozwojowe oraz przeprowadzona została wstępna analiza czynników rozwojowych SWOT. Rezultatem były raporty z wynikami prac diagnostycznych.
- 3) Zgłaszanie pisemnych (droga mailową i w formie papierowej) uwag do raportów z wynikami warsztatów diagnostycznych.

Rezultatem I etapu była Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Uzdrowskich Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój

II etap – programowanie Strategii

W tym etapie przeprowadzono proces programowania Strategii na podstawie opracowanej w I etapie diagnozy wraz z podsumowaniem i wnioskami. W programowaniu Strategii wykorzystano następujących narzędzia i metody planistyczne:

- 1) Praca własna ekspertów.
- 2) Systemy informacji przestrzennej (GIS, ang. określenie „Geographic Information System”.
- 3) Techniki tworzenia modelu funkcjonalno-przestrzennego.
- 4) Techniki identyfikacji obszarów strategicznej interwencji (OSI).

Na tym etapie interesariusze byli włączeni poprzez:

- 1) Warsztaty strategiczne z udziałem zaproszonych interesariuszy z sektorów publicznego, prywatnego, pozarządowego oraz mieszkańców. W ramach zorganizowanych 6 spotkań warsztatowych w dniach 26-27. 06.2024 przeprowadzono programowanie rozwoju w sferach: społecznej, środowiskowo-przestrzennej oraz gospodarki i promocji. Po ogólnej prezentacji wyników diagnozy formułowane były misja i wizja oraz określone były cele strategiczne i kierunki działań. Rezultatem były raporty z wynikami prac strategicznych.
- 2) Zgłaszanie pisemnych (droga mailową i w formie papierowej) uwag do raportów z wynikami warsztatów strategicznych.
- 3) Umożliwienie im składania propozycji projektów do części realizacyjnej Strategii. Informacja o tej możliwości ogłoszona została na stronach internetowych obu gmin w dniu 18.09.2024 r. Zbieranie projektów zostało zakończone 18.10.2024 r.

Rezultatem II etapu był projekt Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrowskich Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030.

III etap – konsultowanie i weryfikowanie Strategii

Ten etap obejmuje przeprowadzenie procesu konsultacji i weryfikacji Strategii poprzez:

- 1) Przeprowadzenie konsultacji wewnętrznych w jednostkach samorządowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój.
- 2) Przeprowadzenie ustawowych konsultacji społecznych, do których zaproszono mieszkańców gmin, lokalnych partnerów społeczno-gospodarczych, sąsiednie gminy i powiaty oraz właściwego Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej. Informacje o konsultacjach zostały opublikowane na stronach internetowych obu gmin, a uwagi można było zgłaszać od 14.02.-3.03.2025 r, poprzez formularz internetowy.
- 3) Zaplanowane jest przeprowadzenie wstępnej i zasadniczej procedury opiniowania projektu dokumentu Strategii przez Instytucję Zarządzającą - Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego.

Na tym etapie interesariusze są zaproszeni na konsultacje społeczne, w ramach których mogą zgłaszać swoje uwagi i propozycje:

- w formie mailowej i papierowej,
- podczas spotkania prezentacyjno-konsultacyjnego dokumentu Strategii.

Zgłoszone opinie i uwagi zostały poddane analizie, a uzasadnione wnioski uwzględniono w końcowej wersji Strategii. Projekt Strategii został również przekazany Zarządowi Województwa Podkarpackiego do zaopiniowania, a zgłoszone uwagi, po przeanalizowaniu, zostały włączone do dokumentu. Należy podkreślić kluczową rolę przedstawicieli Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój, których zaangażowanie i aktywność zagwarantowały uwzględnienie interesów lokalnych społeczności w treści Strategii.

Rezultat III etapu to skorygowany projekt Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030, uwzględniający uwagi zgłoszone w ramach konsultacji społecznych i opiniowania projektu dokumentu przez Instytucję Zarządzającą.

II. Podsumowanie diagnozy

Na podstawie przeprowadzonych warsztatów diagnostycznych, badań jakościowych, ilościowych oraz analizy desk research, zostały opracowane wnioski z diagnozy zawierające: zidentyfikowane główne problemy i wnioski obszarowe oraz czynniki SWOT w trzech sferach obszaru Strategii: społecznej, zasobów i potencjałów oraz gospodarczej i promocji.

Zawarte w niniejszym wnioski oraz czynniki SWOT mają kluczowe znaczenie dla przyszłego, zrównoważonego rozwoju obszaru Strategii. Poniżej prezentowane są problemy w sferze społecznej, zasobów i potencjałów oraz gospodarczej i promocji, które należy rozumieć, jako nieakceptowaną sytuację uniemożliwiającą utrzymanie pożądanego stanu lub osiągnięcie zamierzonych celów. Problemy mogą wynikać także z negatywnych skutków oddziaływania wewnętrznych i zewnętrznych czynników.

1. Zidentyfikowane problemy Gmin partnerów Strategii

Problemy w poszczególnych sferach, w tym sferze społecznej zostały sformułowane na podstawie wyników przeprowadzonych warsztatów, spotkań oraz opracowanej diagnozy (**Załącznika nr 3 do Strategii „DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ”**), zostały one także skonsultowane z interesariuszami dokumentu strategii. Poniżej prezentowane problemy zostały zintegrowane oraz pogrupowane tematycznie.

Sfera Społeczna

Tabela 2. Problemy Gmin partnerów Strategii w sferze społecznej.

Sfera społeczna
Kapitał społeczny - społeczeństwo obywatelskie, aktywność społeczna, zaufanie we wszystkich relacjach, chęć i gotowość do współpracy osób oraz podmiotów, instytucji: problemy
1. Niska aktywność społeczna – małe zaangażowanie w sprawy lokalnej społeczności. 2. Niedostatek liderów lokalnych, którzy potrafią wskazać problemy społeczności lokalnych i skupić je wokół celów i działań rozwojowych. 3. Niski poziom współpracy organizacji społecznych w relacjach międzyludzkich, merytorycznych i instytucjonalnych. 4. Ograniczone możliwości pozyskiwania środków przez organizacje społeczne – niewystarczające umiejętności zasobów ludzkich organizacji, niski kapitał własny (często brak). 5. Niewystarczająca przestrzeń do współpracy osób/środowisk z różnych grup pokoleniowych. 6. Bardzo niski poziom integracji międzypokoleniowej. 7. Wykluczenie części grup społecznych z procesów decyzyjnych w gminie (dotyczy to m.in. seniorów, młodzieży, przedsiębiorców, osób z niepełnosprawnościami).
Sfera społeczna
Kapitał ludzki, edukacja: problemy
8. Brak u znacznej części mieszkańców gotowości i potrzeby uczenia się przez całe życie. 9. Bardzo ograniczone możliwości podwyższania/zmiany kwalifikacji zawodowych, szczególnie osób dorosłych (niekoniecznie bezrobotnych). 10. Niepełne wykorzystanie potencjału instytucjonalnego i w konsekwencji społecznego w rozwoju gmin. 11. Niski poziom edukacji w zakresie kształcenia praktycznego/zawodowego (na wszystkich poziomach kształcenia). 12. Wysokie bezrobocie osób z wykształceniem w zawodach „nadwyżkowych”: filozofowie, historycy, politolodzy i kulturoznawcy. 13. Brak edukacji i upowszechnia informacji oraz promocji zasobów przyrodolecniczych, którymi dysponują obie gminy.

14. Odpływ osób wykwalifikowanych z lokalnego rynku pracy (m.in. duże deficyty osób wykwalifikowanych w zakresie świadczenia usług społecznych).
15. Systematycznie malejąca liczba mieszkańców gmin.
Sfera społeczna
Dziedzictwo kulturowe: problemy
16. Niewykorzystane zasoby obiektów zabytkowych, obecnie nieużytkowanych i niszczących.
17. Zły stan techniczny i niska estetyka obiektów i przestrzeni zabytkowych (sanatoria, obiekty użyteczności publicznej i inne).
18. Słabe zachowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego różnych grup etnicznych, które żyły na obszarze gminy - zanik lokalnych tradycji i zwyczajów ludowych, brak zdigitalizowanych zasobów.
19. Niski poziom integrowania działań w zakresie zachowania i udostępniania dziedzictwa kulturowego prowadzonego przez różne podmioty.
20. Niskie zaangażowania społeczne w zachowanie i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego – zanikanie dziedzictwa kulturowego.
21. Słaba edukacja dzieci i młodzieży w zakresie dziedzictwa kulturowego.
22. Słaba promocja lokalnego dziedzictwa kulturowego - zbyt małe eksponowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, w tym wielokulturowości.
23. Niewystarczające wykorzystanie wizerunków założycieli uzdrowiska w promocji.
Sfera społeczna
Kultura: problemy
24. Brak flagowej/wizerunkowej imprezy kulturalnej o zasięgu szerszym niż regionalny.
25. Brak wspólnej oferty kulturalnej gmin partnerskich (Rymanów, Iwonicz-Zdrój) – brak sieciowania.
26. Dominacja rywalizacji nad współpracą między samorządami Rymanowa i Iwonicza-Zdroju w obszarze kultury.
27. Sezonowość oferty kulturalnej.
28. Niska jakość części oferty kulturalnej oraz niewystarczająco szeroka i atrakcyjna oferta kulturalna ze względu na ograniczenia techniczne (w tym do digitalizacji zasobów kultury) i lokalowe.
29. Słaba promocja wydarzeń kulturalnych.
30. Niski poziom odbioru oferty kulturalnej (szczególnie kultury wysokiej).
31. Niewystarczające dostosowanie oferty kulturalnej do różnych grup odbiorców (szczególnie młodzieży).
32. Zbyt mała oferta stałych zajęć kulturalnych dla małych dzieci.
33. Brak przestrzeni publicznych w części miejscowości wiejskich zagospodarowanych dla realizacji ofert czasu wolnego.
34. Słabe wykorzystanie na cele kulturalne i integracyjne domów ludowych przez społeczności lokalne.
Sfera społeczna
Sport i rekreacja: problemy
35. Niska aktywność mieszkańców w zakresie uprawiania sportu i rekreacji.
36. Ograniczona oferta sportowo-rekreacyjna.
37. Ograniczona oferta zajęć sportowych adresowanych do dzieci, młodzieży i dorosłych.
38. Bardzo mała ilość dodatkowych zajęć sportowych w szkołach (np. SKS, nauka pływania itp.).
39. Małe wsparcie dla inicjatorów i animatorów sportu.
40. Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura sportowa do uprawiania sportu i organizowania zawodów sportowych.
41. Niewystarczająco rozwinięta sieć zintegrowanych (autonomicznych) dróg rowerowych.
42. Nierozwinięta promocja zdrowego stylu życia.
Sfera społeczna
Ochrona zdrowia: problemy
43. Niezaspokojone potrzeby mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia, w tym rehabilitacji medycznej.
44. Bardzo ograniczony dostęp do publicznej specjalistycznej opieki medycznej - bardzo ograniczona dostępność lekarzy specjalistów.
45. Niewystarczająca baza i wyposażenie zakładów przyrodolecznictwa.
46. Zwiększająca się liczba dzieci i młodzieży z problemami i zaburzeniami psychicznymi.
47. Bardzo słabo zorganizowana opieka nad osobami z problemami i zaburzeniami psychicznymi.
48. Niewystarczająca opieka długoterminowa dla osób potrzebujących.

49. Liczne przypadki uzależnień - brak poradni leczenia uzależnień.
50. Liczne przypadki chorób cywilizacyjnych.
51. Niewystarczająca profilaktyka prozdrowotna.
Sfera społeczna
Niepełnosprawność: problemy
52. Niska dostępność obiektów i przestrzeni publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami.
53. Ograniczony dostęp do leczenia, edukacji, terapii, rehabilitacji dla dzieci z niepełnosprawnościami – brak bezpłatnego dostępu do specjalistów dla osób z niepełnosprawnościami, wysokie koszty leczenia.
54. Bariera finansowa w skierowaniu podopiecznych do domów opieki społecznej (indywidualna i Gminy).
Sfera społeczna
Pomoc społeczna: problemy
55. Brak pełnej diagnozy lokalnej dotyczącej liczby i sytuacji osób potrzebujących pomocy.
56. Głęboki deficyt kadr do świadczenia usług opiekuńczych.
57. Częste przypadki obojętności społecznej na sytuację osób potrzebujących pomocy.
58. Wzrastająca liczba przypadków przemocy w rodzinie.
59. Nierozwinięta zróżnicowana opieka długoterminowa.
60. Zanikające więzi międzypokoleniowe, zmniejsza się zdolność do opieki w ramach rodzin – zwiększająca się liczba osób wymagających usług opiekuńczych i stałej opieki.
61. Nierozwinięta oferta opieki dziennej i całodobowej dla seniorów.
62. Brak świetlicy socjoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży.
Sfera społeczna
Bezpieczeństwo: problemy
63. Niewystarczający nadzór policyjny na terenie gminy (brak stałego Komisariatu na terenie Gminy Iwonicz-Zdrój, zbyt mała liczba policjantów i wspólnych patroli policyjnych dla Gminy Rymanów i Iwonicz-Zdrój).
64. Wzrastająca liczba wypadków drogowych (główna przyczyna: nagminne przekraczanie dozwolonej prędkości).
65. Wandalizm – przypadki niszczenia mienia publicznego/infrastruktury drogowej, wandalizm motoryzacyjny (motocykle, quady).
66. Niewystarczający monitoring wizyjny w przestrzeniach publicznych.
67. Zagrożenia w ruchu komunikacyjnym (DK28, drogi wojewódzkie).

Sfera przestrzenno-środowiskowa

Tabela 3. Problemy Gmin partnerów Strategii w sferze zasobów i potencjałów

I. Środowisko i przestrzeń
Ochrona przyrody, obiekty i obszary chronione – problemy:
68. Niewystarczające zagospodarowanie parków pod kątem rekreacji i bezpieczeństwa.
I. Środowisko i przestrzeń
Gospodarka odpadami – problemy:
69. Niewystarczająca świadomość i niska gotowość społeczna dotycząca sposobów segregowania odpadów.
70. Duża liczba dzikich wysypisk.
71. Niski poziom recyklingu.
72. Niewydolność w zagospodarowywaniu osadów pościekowych z powodu braku technologii.
73. Niezadowolający stan PSZOK.
I. Środowisko i przestrzeń
Stan powietrza atmosferycznego – problemy:
74. Niezadowolająca jakość powietrza – szczególnie z powodu niskiej emisji w okresie grzewczym co może stanowić zagrożenie dla utrzymania statusu uzdrowiskowego obszaru.
75. Spalanie śmieci w gospodarstwach domowych.
I. Środowisko i przestrzeń

Odnawialne źródła energii – problemy:
76. Niski stopień wykorzystania OZE w strukturze zużywanej energii w obiektach użyteczności publicznej i przestrzeniach publicznych (oświetlenie) – przestarzałe sieci energetyczne.
77. Niski poziom świadomości z wad i korzyści płynących z OZE.
I. Środowisko i przestrzeń
Zasoby środowiska przyrodniczego – problemy:
78. Nadmierna wycinka drzew i postępująca degradacja środowiska.
79. Zanikanie bioróżnorodności.
80. Obniżający się poziom wody i ograniczone możliwości gromadzenia wód opadowych w gospodarstwach domowych.
81. Niewykorzystane zasoby źródeł geotermalnych (niewystarczająco zbadane zasoby).
I. Środowisko i przestrzeń
Ład przestrzenny – problemy:
82. Niski stopień pokrycia obszaru MPZP.
83. Niska jakość estetyki przestrzeni publicznych.
84. Zły stan techniczny budynków, w tym uzdrowiskowych.
85. Brak jednolitego oznakowania miejsc turystycznych.
86. Niewystarczająca powierzchnia terenów inwestycyjnych.
87. Niewystarczająca liczba miejsc parkingowych, utrudniająca dostęp do miejsc turystycznych, uzdrowiskowych i sportowo-rekreacyjnych.
88. Zaniedbane obszary uzdrowiskowe, mała architektura.
I. Środowisko i przestrzeń
Infrastruktura społeczna – problemy:
89. Deficyt mieszkań, w tym socjalnych.
90. Niewystarczająco rozwinięta i zmodernizowana infrastruktura społeczna, w tym żłobkowa, przedszkolna i szkolna.
91. Niedostosowanie obiektów publicznych w tym sportowo-rekreacyjnych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.
92. Przestarzała infrastruktura rekreacyjna, turystyczna, mała architektura, zwłaszcza w uzdrowiskach, źle/niedostatecznie zagospodarowane i dostępne przestrzenie publiczne.
II. Infrastruktura
Infrastruktura społeczna – problemy:
93. Niewystarczająco rozwinięta sieć i niezadowalający stan infrastruktury wodociągowej.
94. Zły stan techniczny sieci kanalizacyjnej.
95. Niewystarczająca sieć kanalizacji deszczowej.
96. Niewydolne sieci energetyczne.
97. Niewystarczające, przestarzałe wyposażenie, zły stan techniczny obiektów wykorzystywanych do działań w zakresie kultury, kultu religijnego i innych działań służących włączeniu społecznemu.
II. Infrastruktura
Infrastruktura telekomunikacyjna i teleinformatyczna, w tym e-usługi – problemy:
98. Wykluczenie cyfrowe mieszkańców części miejscowości oraz niektórych instytucji i organizacji.
99. Niski poziom korzystania z e-usług oferowanych przez instytucje JST.
100. Niewystarczająca liczba punktów bezpłatnego dostępu do Internetu.
II. Infrastruktura
Infrastruktura drogowa, w tym drogi rowerowe – problemy:
101. Niewystarczająco rozwinięta sieć dróg rowerowych i pieszo-rowerowych, spacerowych, złe ich oznakowanie, brak elementarnego wyposażenia np. toalet, miejsc biwakowania, miejsc ogniskowych.
102. Wiele dróg wymagających uregulowania stanu prawnego i remontu.
103. Niewystarczająca liczba miejsc parkingowych.
104. Ciągi piesze wymagające zwiększenia bezpieczeństwa poprzez przebudowę i poszerzenie.
II. Infrastruktura
Komunikacja publiczna w gminach i pomiędzy gminami - problemy:
105. Niewystarczająca sieć powiązań komunikacyjnych między sąsiadującymi gminami, z Krosnem (siedziba powiatu) zwłaszcza poza sezonem wakacyjnym.
106. Brak niskoemisyjnej komunikacji pasażerskiej w obszarze uzdrowisk.

Tabela 4. Problemy Gmin partnerów Strategii w sferze gospodarki i promocji

Sfera gospodarcza i promocji Gmin	
Gospodarka, przedsiębiorczość - problemy:	
107.	Nierozwinięta współpraca pomiędzy lokalnymi przedsiębiorcami i podmiotami branży uzdrowiskowej na rzecz uatrakcyjnienia oferty.
108.	Niewystarczające dostosowanie infrastruktury technicznej gmin do potrzeb prowadzenia i rozwijania działalności.
109.	Niska konkurencyjność i innowacyjność lokalnych przedsiębiorstw.
Sfera gospodarcza i promocji Gmin	
Turystyka, w tym lecznictwo uzdrowiskowe - problemy:	
110.	Trudności w utrzymaniu obiektów zabytkowych oraz obiektów i przestrzeni zlokalizowanych w strefie ochrony konserwatorskiej (wysokie koszty, wymogi konserwatorskie) – zaniedbane, niewykorzystane turystycznie obiekty.
111.	Bariery komunikacyjne nieprzyjazne dla turystów ze względu na trudności ze znalezieniem wolnego miejsca parkingowego czy postojowego.
112.	Zły stan techniczny części obiektów zakładów lecznictwa uzdrowiskowego i zagospodarowania terenów wraz z ich infrastrukturą towarzyszącą.
113.	Niewystarczająca baza i oferta lecznictwa uzdrowiskowego i noclegowego.
114.	Zły stan techniczny istniejących ścieżek spacerowych, turystycznych i biegowych (oznakowanie, miejsca biwakowe, toalety, wiaty itp.).
115.	Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura turystyczna.
116.	Słabo rozwinięta infrastruktura do świadczenia usług przyrodolecniczych, przestarzałe i zużyte wyposażenie.
117.	Niewystarczająca oferta usług przyrodolecniczych.
118.	Słabo rozwinięta oferta dla gości chcących aktywnie spędzać czas.
119.	Trzymanie się stereotypów przy tworzeniu oferty turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej – brak wykorzystania nowoczesnych, atrakcyjnych i sprawdzonych rozwiązań w tym zakresie.
120.	Słabo rozwinięta zintegrowana oferta turystyczno-uzdrowiskowa obu Gmin – Rymanów i Iwonicz-Zdrój.
121.	Brak przygotowanych i dobrze wyposażonych parkingów dla kamperów – coraz dynamiczniej rozwijającej się takiej formy turystyki.
122.	Niewystarczająca infrastruktura rekreacyjna dla dzieci.
123.	Brak centralnego miejsca recepcyjnego i obsługi kuracjuszy i turystów.
124.	Słabo rozwinięta ciągła obsługa informacyjna turystów - bardzo słaby przepływ informacji na temat wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych organizowanych na terenie gmin.
125.	Niewystarczająca liczba cyklicznych (wizerunkowych) imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych
126.	Nierozwinięta współpraca gestorów branży turystyczno-uzdrowiskowej.
127.	Niski poziom współpracy pomiędzy władzami lokalnymi i podmiotami świadczącymi usługi uzdrowiskowe oraz turystyczne.
Sfera gospodarcza i promocji Gmin	
Rolnictwo i leśnictwo - problemy:	
128.	Znaczne rozdrobnienie agrarne.
129.	Zanikająca produkcja w małych gospodarstwach rolnych.
130.	Nierozwinięte gospodarstwa ekologiczne.
131.	Niska dostępność lokalnych produktów na terenie gmin.
132.	Niski stopień rozpoznawalności produktów lokalnych.
133.	Brak funkcjonalnych miejsc handlu produktami lokalnymi.
134.	Dewastacje ścieżek leśnych powodowane przez nieuprawniony ruch pojazdów mechanicznych.
Sfera gospodarcza i promocji Gmin	
Rynek pracy - problemy:	

135. Brak wyspecjalizowanych wolnych zasobów kadrowych – zawody medyczne, gastronomiczne i świadczenia usług społecznych.
136. Niski poziom aktywności pro zawodowych osób pozostających bez zatrudnienia.
Sfera gospodarcza i promocji Gmin
Polityka gospodarcza i promocja Gmin - problemy:
137. Niewystarczająca promocja gospodarcza obu gmin Rymanowa i Iwonicza-Zdroju - zbyt mała liczba inwestorów zewnętrznych.
138. Słabo rozwinięta współpraca samorządów obu gmin Rymanowa i Iwonicza-Zdroju w zakresie promocji i kreowania marki turystycznej i uzdrowiskowej.
139. Niska rozpoznawalność gmin, jako miejsc atrakcyjnych uzdrowiskowo i turystycznie.
140. Brak marki miejsca gmin.
141. Niewystarczająca liczba wykreowanych produktów lokalnych.
142. Niewystarczająca wspólna promocja produktów lokalnych z zaangażowaniem samorządów gmin.
143. Niewystarczający system informacji identyfikacyjnej i przestrzennej na terenie uzdrowisk i obszarów przyległych.
144. Brak nowoczesnych, multimedialnych punktów informacji turystycznej.
145. Zbyt słabo rozpropagowana oferta Stacji Narciarskiej „Kiczera Ski”.
146. Niewykorzystane warunki do rozwijania oferty turystyki astronomicznej – podróży w celu obserwacji zjawisk na niebie (praktyczny brak „zanieczyszczenia” światłem w niektórych miejscowościach obu gmin.

2. Wnioski podsumowujące

Analizą zostały objęte dwie gminy uzdrowiskowe Rymanów i Iwonicz-Zdrój, dla których została opracowana niniejsza strategia. Porównanie danych ilościowych i jakościowych obejmowało m.in. dynamikę i strukturę zjawisk demograficznych, społecznych, gospodarczych oraz środowiskowo-przestrzennych. Analiza została opracowana w oparciu o dane z lat 2016 do 2022.

Wnioski podsumowujące prezentowane są w trzech sferach na podstawie wyników przeprowadzonych opracowanej diagnozy, badania CAWI oraz warsztatów i spotkań. Zostały one także skonsultowane z interesariuszami dokumentu strategii. Poniżej prezentowane wnioski zostały zintegrowane oraz pogrupowane tematycznie.

Tabela 5. Wnioski podsumowujące sferę społeczną.

Sfera społeczna (zaspokojenie potrzeb społecznych)
1. Analizą zostały objęte dwie gminy uzdrowskowe Rymanów i Iwonicz-Zdrój, dla których została opracowana niniejsza strategia. 2. W województwie podkarpackim funkcjonują następujące uzdrowiska: Rymanów-Zdrój, Iwonicz-Zdrój, Horyniec-Zdrój, Uzdrowisko Polańczyk i „najmłodsze” Latoszyn Zdrój. 3. Uzdrowisko Rymanów-Zdrój położone jest na terenie gminy Rymanów, a Iwonicz-Zdrój na terenie gminy Iwonicz-Zdrój. 4. Gmina miejsko-wiejska Rymanów zajmuje obszar 167km², co stanowi blisko 23% całkowitej powierzchni obszarów uzdrowskowych w województwie (gmina ta pod względem wielkości zajmuje 4 miejsce wśród 5 gmin uzdrowskowych Podkarpacia). Z kolei Gmina Iwonicz-Zdrój, jest najmniejszą tego typu gminą w województwie i zajmuje obszar 46km² (6% powierzchni obszarów uzdrowskowych w województwie). 5. Liczba mieszkańców na terenie gmin uzdrowskowych powiatu krośnieńskiego spadła na przestrzeni badanych lat. Największy spadek ludności odnotowano w Gminie Iwonicz-Zdrój (liczba ludności zmniejszyła się o 5,75%). Mniejszy spadek odnotowano w Gminie Rymanów, gdzie liczba ludności spadła z 15 830 do 15 294, co stanowiło 3,39% ludności. 6. Na terenie objętym strategią w latach 2016-2022 spadła gęstość zaludnienia. 7. Na terenie objętym strategią w latach 2016-2022 spadł przyrost naturalny. W obu gminach zgony na 1000 ludności przewyższały w okresie 2020-2022 liczbę żywych urodzeń. 8. Dysproporcje w udziale kobiet w ogólnej populacji Gminy Rymanów i Gminy Iwonicz-Zdrój można zaobserwować w przedziale wiekowym 55+. Liczba kobiet w tej kategorii wiekowej w 2022 roku na analizowanym obszarze wynosiła 4569 i stanowiła ponad 35% wszystkich kobiet. Z kolei w przedziałach wiekowych tj. 0-19, 20-34, 35-54 przeważają mężczyźni. 9. Z uwagi na wydłużanie się przeciętnego trwania życia należy spodziewać się w najbliższych latach, również na terenie analizowanych gmin uzdrowskowych, stałego wzrostu liczby osób starszych. 10. Wskaźnik obciążenia demograficznego w 2022 roku wyniósł 73,00 i jest to wartość wyższa 11. w porównaniu do notowanej wówczas w kraju i województwie podkarpackim, a także powiecie krośnieńskim. 12. Z analizy udziału grup ekonomicznych w ludności ogółem można zauważyć zdecydowany spadek udziału ludności w wieku produkcyjnym z 61,85% w 2016 r. do 57,8% w roku 2022 oraz znaczący wzrost grupy poprodukcyjnej z 18,45% w roku 2016 do 22,1% w roku 2022. 13. Trend migracji na przestrzeni lat 2016-2022 miał wartości ujemne, których wartość rosła. Ruchy migracyjne spowodowane są głównie starzeniem się społeczeństwa i wyjazdami, szczególnie młodych osób, za granicę lub w inne rejony kraju - przede wszystkim za pracę. 14. Kolejne dane, dotyczące liczby małżeństw i rozwodów na obszarze obu gmin w latach 2016-2022 wskazują na spadek zawieranych małżeństw i wzrost rozwodów. Najwięcej małżeństw zawarto w 2016 roku, zaś najwięcej rozwodów miało miejsce w 2022 roku. Zjawiska te mogą mieć istotne konsekwencje dla samorządów, ponieważ na ogół dzieci z rodzin rozbitych przeżywają silne osobiste problemy, których bez specjalistycznej pomocy psychologa nie można rozwiązać. 15. Wychowaniem przedszkolnym w roku szkolnym 2021/2022 objęto łącznie 990 dzieci w wieku 3–6 lat. Realizowane było w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w zespołach wychowania przedszkolnego i punktach przedszkolnych. Najwyższy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym odnotowano w Gminie Rymanów – 91,6%. W Gminie Iwonicz-Zdrój analizowany wskaźnik był niższy i wyniósł 78,8%. W latach 2016-2022 badany wskaźnik charakteryzował się ogólną tendencją rosnącą, polepszały się również warunki prowadzenia wychowania. 16. Liczba miejsc w przedszkolach jest jednak niewystarczająca (nie wszystkie dzieci są objęte opieką przedszkolną), natomiast problemem pozostaje niedostateczna liczba żłobków w gminie Rymanów oraz ich brak w Gminie Iwonicz-Zdrój. Ograniczenia te bezpośrednio lub pośrednio utrudniają rodzicom podjęcie stałej pracy. 17. W 2022 roku na terenie Gminy Rymanów i Gminy Iwonicz-Zdrój funkcjonowało łącznie czternaście szkół podstawowych i trzy szkoły ponadpodstawowe (1 w Gminie Rymanów i 2 w Iwoniczu-Zdroju) oraz Szkoła Muzyczna I stopnia (Gmina Rymanów). 18. Funkcjonujące na terenie obu analizowanych gmin szkoły ponadpodstawowe nie prowadzą kursów dotyczących kwalifikacji zawodowych, szczególnie dla dorosłych, co bardzo ogranicza takim osobom możliwość podwyższania/zmiany przygotowania zawodowego w miejscu zamieszkania.

19. Dostępność usług medycznych na terenie analizowanych gmin uzdrowiskowych w porównaniu do jednostek porównywalnych (województwo, kraj jest dość niska. W 2022 roku na 10 tys. ludności w powiecie krośnieńskim, w granicach administracyjnych, w których zlokalizowane są Gmina Rymanów i Gmina Iwonicz-Zdrój - przypadało 17,3 lekarzy. Wartość ta jest mniejsza od notowanej wówczas w województwie podkarpackim (31,0) i kraju (38,3).
20. Podstawową opiekę zdrowotną zapewniają mieszkańcom przychodnie zlokalizowane w analizowanych gminach. Na terenie obu gmin w 2016 roku funkcjonowało łącznie 11 przychodni, co przekładało się na blisko 5 przychodni na 10 tys. ludności. W 2022 roku liczba przychodni zwiększyła się o dwie, zatem na 10 tys. ludności przypadało 6 przychodni.
21. Na terenie analizowanych gmin uzdrowiskowych funkcjonuje łącznie 8 aptek (po 4 w każdej gminie, dodatkowo na terenie Gminy Rymanów funkcjonują 2 punkty apteczne), a na jedną ogólnodostępną aptekę przypada średnio 3 205 mieszkańców. Dla porównania w Polsce na jedną aptekę ogólnodostępną i punkt apteczny przypadało średnio 2 956 osób.
22. Na terenie będącym przedmiotem analizy z uwagi na uzdrowiskowy charakter Gminy Rymanów i Gminy Iwonicz-Zdrój funkcjonują szpitale uzdrowiskowe i sanatoria uzdrowiskowe dysponujące w 2022 roku łącznie 2 608 łózkami.
23. Niepokojąco wygląda wskaźnik zgonów noworodków na 1000 żywych urodzeń.
24. W 2016 średnia wartość wskaźnika obliczona dla powiatu krośnieńskiego była na poziomie 2,9, ale wzrosła do wartości 12,0 w 2021 roku, przez co była znacznie wyższa o notowanej w kraju (3,9) i w całym województwie podkarpackim (4,1).
25. Na obszarze analizowanych gmin uzdrowiskowych w 2022 roku na 10 tys. ludności przypadało 290 beneficjentów pomocy środowiskowej. W badanym okresie nastąpił spadek przedmiotowego wskaźnika o 419.
26. W roku 2022 roku na 10 tys. ludności przypadało 290 beneficjentów pomocy środowiskowej. Największa liczba mieszkańców korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności była w Gminie Rymanów - 339 (spadek o 233 w stosunku do roku 2016). Mniej beneficjentów odnotowano w Gminie Iwonicz-Zdrój - 241 (spadek aż o 604 w stosunku do roku 2016).
27. Analizując liczbę osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, według grup ekonomicznych w latach 2016-2022 można zauważyć, że liczba beneficjentów zmalała w kategorii osób w wieku przedprodukcyjnym z 564 osób w 2016r. do 301 w 2022r., w wieku produkcyjnym z 613 w 2016r. do 333 w roku 2022, zaś w wieku poprodukcyjnym liczba osób była na tym samym poziomie 86.
28. Obie analizowane jednostki realizują dedykowane polityki mające przeciwdziałać wkluczeniom, problemom alkoholowym i przemocy.
29. Gminy realizują swój ustawowy obowiązek uchwalając, co roku programy rozwiązywania problemów alkoholowych, programy pomocy rodzinie, przeciwdziałaniu narkomanii.
30. Głównymi instytucjami działającymi w obszarze pomocy społecznej na terenie Gminy Rymanów i Gminy Iwonicz-Zdrój są:
 - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rymanowie,
 - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Iwoniczu-Zdroju.
31. Ze środowiskowej pomocy społecznej w 2022 roku korzystało 296 gospodarstw domowych w Gminie Rymanów i 127 gospodarstw domowych w Gminie Iwonicz-Zdrój. W wieku przedprodukcyjnym korzystało 42% mieszkańców, w wieku produkcyjnym 46%, a w wieku poprodukcyjnym 12%. Na obszarze analizowanych gmin znajduje się łącznie 5 placówek pomocy społecznej, w tym: 2 domy pomocy społecznej (w Iwoniczu) i 1 środowiskowy dom samopomocy (w Rymanowie).
32. Oferta opieki długoterminowej dla osób potrzebujących z analizowanych jst nadal jest niewystarczająca i mało zróżnicowana.
33. W obu gminach funkcjonują placówki wsparcia dziennego wykonującymi zadania wspierania rodziny, w zakresie pomocy w opiece i wychowaniu dzieci z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W pracy z dzieckiem współpracują z rodzicami, opiekunami, placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Ponadto prowadzą zajęcia socjoterapeutyczne, zajęcia terapeutyczne, kompensacyjne i logopedyczne, indywidualne programy korekcyjne, udzielają pomocy w kryzysach szkolnych, rodzinnych, rówieśniczych i osobistych.
34. Mieszkańcy obu analizowanych gmin uzdrowiskowych mają dość dobry dostęp do różnych form pomocy, korzystają w tym zakresie ze wsparcia następujących ośrodków:
 - Środowiskowy Dom Samopomocy w Rymanowie,
 - Warsztaty Terapii Zajęciowej w Rymanowie,
 - Klub Senior + w Klimkowie,

- Dzienny Dom Pobytu w Łazach,
 - Dom Pomocy Społecznej Zakonu Bonifratrów w Iwoniczu,
 - Dom Pomocy Społecznej Sióstr Felicjanek dla Dzieci w Iwoniczu.
35. Pomimo, iż na terenie analizowanych gmin funkcjonują hospicja domowe, a w Wojewódzkim Szpitalu Podkarpackim im. Jana Pawła II w Krośnie mieści się Zakład opiekuńczo-leczniczy, to opieka długoterminowa dla osób potrzebujących z analizowanych jst nadal jest niewystarczająca i mało zróżnicowana.
36. Bardzo istotnym zachowaniem mieszkańców z punktu np. rozwiązywania niektórych problemów, realizowania swoich pasji i zainteresowań oraz innych zadań publicznych jest aktywność społeczna. Można ją mierzyć m.in. liczbą działających na danym obszarze organizacji pozarządowych. W 2022 roku na terenie analizowanych gmin funkcjonowało łącznie 101 organizacji pozarządowych, skupionych najczęściej wokół kultury, sportu i działań prospołecznych. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców przedstawia się następująco: Gmina Rymanów – 4,41, Gmina Iwonicz-Zdrój – 4,21. Były to wartości niższe niż w kraju (4,56) i porównywalne z notowaną liczbą w województwie podkarpackim (4,42).
37. W obu analizowanych gminach można zauważyć dość wysoką frekwencję wyborczą. W wyborach prezydenckich w 2020 roku odnotowano frekwencję na poziomie 69,99%, z kolei w wyborach parlamentarnych w 2023 roku frekwencja wyniosła 71,72%, a w wyborach samorządowych w 2024 roku – 54,86%.
38. W zakresie kultury najważniejszymi instytucjami są Gminny Ośrodek Kultury w Rymanowie i Centrum Kultury i Czytelnictwa w Iwoniczu-Zdroju. Zaplecze kulturalne tych instytucji, dla których organami założycielskim są analizowane gminy jest niewystarczająco rozwinięte, biorąc pod uwagę stan techniczny, wyposażenie i dostęp do instytucji kulturalnych. Jest przestarzałe, zbyt mało jest lokalnych galerii sztuki, muzeów i kin, a to wpływa na niską jakość części oferty kulturalnej, jej atrakcyjność i możliwości dalszego rozwijania. Jest to szczególnie istotny aspekt ze względu na funkcje jakie te gminy pełnią – leczenie sanatoryjne, pobyty uzdrowiskowe i inne. Oczywiście działalność tych ośrodków nie skupia się tylko na kuracuszach, ale w głównej mierze na mieszkańcach wszystkich miejscowości w których właśnie zaplecze jest jak opisane powyżej.
39. Należy jednak wskazać prężnie funkcjonujące biblioteki, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice, które starają się wypełnić swoimi działaniami kulturalną przestrzeń w gminach. Wymagają one jednak modernizacji bazy lokalowej i wyposażenia. Ponadto na terenie Gminy Rymanów i Gminy Iwonicz-Zdrój, w tym w uzdrowiskowych ich częściach, znajduje się wiele cennych zasobów kultury i lokalnego dziedzictwa kulturowego, które stanowią istotny element tożsamości społeczności oraz potencjał rozwoju edukacji i turystyki kulturowej. Niestety, zasoby te w znacznej części nie zostały dotychczas w odpowiedni sposób zabezpieczone, zdigitalizowane i udostępnione mieszkańcom oraz odwiedzającym w nowoczesnej, ogólnodostępnej formie.
40. Na terenie obu analizowanych gmin w 2022 roku funkcjonowały 22 grupy artystyczne, w tym: 4 grupy muzyczno-instrumentalne, 3 grupy wokalne i chóry, 5 zespołów folklorystycznych i 10 grup tanecznych – we wszystkich tych aktywnościach odnotowano spadki.
41. Przy ww. ośrodkach kultury działają również koła, kluby, sekcje. W 2022 roku działało 10 takich klubów, ale ich liczba zmniejszyła się w stosunku do roku 2016 o 11. W 2022 roku funkcjonował 1 klub plastyczny, 1 taneczny, 1 fotograficzny i filmowy, 3 turystyczne i sportowo-rekreacyjne, 1 Uniwersytet Trzeciego Wieku, 1 filmowy klub dyskusyjny i 2 inne kluby. Funkcjonowanie takich instytucji jest istotne z punktu widzenia starzejącego się społeczeństwa zamieszkującego analizowany obszar. Jednak ogółem liczba tych podmiotów spadła z 21 w 2016r. do 10 w 2022r.
42. Na analizowanym działają organizacje, które propagują kulturę fizyczną i rekreację. Należą do nich kluby i stowarzyszenia sportowe. Według danych z GUS dostępnych za lata 2016 i 2018 funkcjonowało tu odpowiednio 27 i 28 klubów sportowych i w 2018 roku na 10 tys. ludności przypadało 20 klubów.
43. W 2016 roku członkami klubów było 1383 osoby i liczba ta zmniejszyła się w roku 2018 do 1088 osób.
44. Na terenie analizowanych gmin uzdrowiskowych funkcjonuje łącznie 54 obiekty sportowe, w tym: 13 stadionów sportowych, 8 boisk wielofunkcyjnych, 17 obiektów przyszkolnych, 2 baseny. Niestety nie wszystkie są dostosowane do potrzeb ćwiczących osób niepełnosprawnych i do przyjęcia niepełnosprawnych widzów. Widać więc problem z dostępnością obiektów dla osób z niepełnosprawnościami fizycznymi przebywających na obiektach jako uczestnicy wydarzeń sportowych i jako widzowie. Generalnie infrastruktura obu analizowanych gmin do uprawiania sportu i organizowania zawodów sportowych jest niewystarczająco rozwinięta.

45. W 2016 roku członkami klubów było 1383 osoby i liczba ta zmniejszyła się w roku 2018 do 1088 osób. W klubach ogółem w 2018 roku ćwiczyło 1202 osoby. Oznacza to, że aktywność mieszkańców w zakresie uprawiania sportu i rekreacji nadal jest niska.
46. Większość obiektów rekreacyjnych jest zlokalizowanych w Rymanowie-Zdroju i Iwoniczu-Zdroju, stąd niewystarczające jest zagospodarowanie przestrzeni publicznych w pozostałych miejscowościach wiejskich obu gmin.
47. Na terenie obu analizowanych gmin uzdrowiskowych znajdują się unikatowe budowle sakralne oraz zabudowy osadnicze i uzdrowiskowe, wpisane do rejestru zabytków. Niestety część z nich jest w złym stanie technicznym, w niektórych przypadkach wymagającym natychmiastowej interwencji konserwatorskiej, uzupełnienia i wyposażenia, w tym przejścia na bardziej nowoczesne technologie. Wiele zabytków jest aktualnie nieużytkowanych, co skutkuje bardzo szybko postępującym niszczeniem.
48. Część zabudowy (sanatoria, obiekty użyteczności publicznej i inne) straciła swój architektoniczny blask, aktualnie znajduje się w złym stanie technicznym i charakteryzuje się niską estetyką obiektów i przestrzeni zabytkowych.
49. W latach 2016-2022 odnotowano wzrost ogólnej liczby przestępstw stwierdzonych przez Policję
50. w zakończonych postępowaniach przygotowawczych. W 2016 roku takich przestępstw było 1008, a w 2022 r. – 1584. Najwięcej przestępstw popełnianych na obszarze powiatu krośnieńskiego, w których granicach administracyjnych są analizowane gminy uzdrowiskowe w 2022 roku było przeciwko mieniu – 1089 oraz miało charakter gospodarczy – 900. Najmniej przestępstw zakwalifikowano jako te przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności, chociaż w stosunku do roku 2016 wzrosły one z 46 do 50.
51. W 2022 roku odnotowano na terenie powiatu krośnieńskiego, w którego granicach administracyjnych znajdują się analizowane gminy uzdrowiskowe 41 wypadków drogowych, w których zginęła 1 osoba, a 52 zostały ranne. Zagrożenia w ruchu komunikacyjnym w obu gminach uzdrowiskowych wynikają w głównej mierze z nagminnego przekraczania dozwolonej prędkości, ale też i braków w infrastrukturze: braku obwodnicy Rymanowa, niewystarczającej liczba miejsc parkingowych i postojowych, braku ścieżek rowerowych, ograniczonej lokalnej sieci drogowej, braku urządzeń bezpieczeństwa przy drogach publicznych zabezpieczających ruch pieszych w części miejscowości.
52. Na przestrzeni lat 2016-2022 odnotowano nieznaczny spadek wskaźnika wykrywalności sprawców przestępstw ogółem. Wykrywalność przestępstw ogółem zmniejszyła się z 78,6% w 2016 roku do 77,0% w roku 2022.
53. Na terenie powiatu krośnieńskiego, w którego granicach administracyjnych znajdują się analizowane gminy turystyczne, w 2022 roku odnotowano 1589 zdarzeń wymagających interwencji jednostek ochrony przeciwpożarowej, w tym jednostek OSP z obu gmin.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych (BDL, GUS, dane jst), na podstawie badania ankietowego oraz wyników warsztatów z interesariuszami.

Tabela 6. Wnioski podsumowujące sferę przestrzenno-środowiskową.

Sfera przestrzenno-środowiskowa	
1.	W okresie 2016-2022 na terenie opisywanych gmin uzdrowiskowych nieznacznie pogorszeniu uległa jakość nawierzchni drogowych: dróg gminnych i powiatowych. Nieco ubyło dróg o nawierzchni twardej ulepszonej. W 2016 takich dróg było 60,192km, a w 2022 roku - 60,052km. Przybyło natomiast dróg o twardej nawierzchni. W 2016 roku odnotowano 96,842km takich dróg, a w 2022 roku 123,356km. Drogi o nawierzchni gruntowej wzrosły z 29,104km do 30,564km.
2.	Zagrożenia w ruchu komunikacyjnym wynikają m.in. z braków w infrastrukturze: braku obwodnicy Rymanowa, niewystarczającej liczby miejsc parkingowych i postojowych, braku ścieżek rowerowych, ograniczonej lokalnej sieci drogowej, braku urządzeń bezpieczeństwa przy drogach publicznych zabezpieczających ruch pieszych w części miejscowości.
3.	Na terenie obu analizowanych gmin znajduje się 148 przystanków autobusowych. Pod zarządem obu gmin znajduje się 137 pod zarządem gmin: 109 przystanków w Gminie Rymanów, a w Gminie Iwonicz-Zdrój 28 przystanków.
4.	Główne szlaki komunikacyjne drogowe na terenie analizowanych gmin to: droga krajowa nr 28 - Wadowice - Jasło - Krosno - Sanok – Przemyśl (do granicy państwa w Medyce); droga wojewódzka Nr 887 - Brzozów - Rymanów – Daliowa; droga wojewódzka Nr 889 - prowadząca z Sieniawy przez Bukowsko do Szczawnego licząca 31,6km. Droga ta łączy się z drogą wojewódzką nr 892 prowadzącą przez Radoszyce na Słowację.

5. W 2022 r. w powiecie krośnieńskim, w granicach którego zlokalizowane są analizowane gminy uzdrowiskowe, wskaźniki opisujące liczbę samochodów osobowych i ciężarowych w przeliczeniu na 1000 ludności, kształtowały się na poziomie odpowiednio: 601,5 oraz 67,9. Dla porównania w województwie podkarpackim ten wskaźnik wynosił w 2022 roku odpowiednio 633,6 i 96,3. Ponieważ z roku na rok przybywa użytkowników dróg poprawa jakości stanu dróg powinna być zadaniem priorytetowym ze względu na jakość życia i prowadzenia działalności gospodarczej mieszkańców oraz dostępności obszaru dla gości z zewnątrz.
6. Przez teren Gminy Rymanów przebiega linia kolejowa nr 108. Jest to linia jednotorowa relacji Stróże – Krościenko. W miejscowości Wróblík Szlachecki występuje stacja kolejowa z bocznicą. Stacja osobowo-towarowa oddalona jest 5km od miejscowości Rymanów. Natomiast w miejscowości Milcza znajduje się przystanek kolejowy. Linia kolejowa przebiega przez teren wsi Milcza, Wróblík Szlachecki i Wróblík Królewski, a jej długość na tym odcinku wynosi 5,6km. Gmina Iwonicz-Zdrój na swoim terenie nie posiada infrastruktury kolejowej.
7. Na terenie powiatu krośnieńskiego na 100 km² przypadało 0,04km dróg rowerowych i jest to bardzo niska wartość w porównaniu do województwa i kraju, która świadczy o bardzo słabo rozwiniętej sieci dróg rowerowych.
8. Wokół miejscowości uzdrowiskowych i w ich otoczeniu zlokalizowane są ścieżki ruchowe, trasa fitness, inne trasy piesze, spacerowe, biegowe, rowerowe – jednak wymagają one ponownego, lepszego oznakowania, wydania map, w tym elektronicznych, wyposażenia ich w małą architekturę, przygotowania infrastruktury towarzyszącej tj. toalety, wiaty, miejsca ogniskowe, place zabaw, nasadzenia krzewów.
9. Zasoby w budynki mieszkalne na terenie gmin uzdrowiskowych wynosiły w roku 2022 - 6 622 szt. i wzrosły o 107,6% w stosunku do roku 2016, w którym analizowane gminy w swoich zasobach miały 6 156 budynków mieszkalnych.
10. W 2022 roku analizowane gminy uzdrowiskowe powiatu krośnieńskiego w swoich zasobach posiadały tylko 6 lokali socjalnych (1 posiadała Gmina Rymanów, a 5 Gmina Iwonicz-Zdrój). Sytuację tę należy uznać, jako deficyt mieszkań socjalnych.
11. W latach 2016-2022 wprowadzono znaczący wzrost odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (ale nadal liczba miejsc w przedszkolach jest niewystarczająca – nie wszystkie dzieci są objęte opieką przedszkolną), natomiast problemem pozostaje niedostateczna liczba żłobków na analizowanym terenie oraz ich brak w Gminie Iwonicz-Zdrój.
12. Wskaźnik nasycenia mieszkaniami, nadal był w 2022 roku daleki od zakładanego przez Narodowy Program Mieszkaniowy wyniku 435 mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, który ma zostać osiągnięty do roku 2030. Na terenie badanych gmin na 1000 mieszkańców w 2022 roku przypadało 294,6 mieszkania.
13. W badanym okresie przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania zwiększyła się z 94,5m² do 96,9m², co za tym idzie również powierzchnia mieszkania przypadająca na jedną osobę zwiększyła się z 24,9m² do 28,6m².
14. Według danych dostępnych w Banku Danych Lokalnych do sieci wodociągowej było podłączonych 52,6% lokale będące w zasobach analizowanych gmin uzdrowiskowych powiatu krośnieńskiego (niewystarczająco rozwinięta sieć wodociągowa), a do sieci kanalizacyjnej 90,75% budynków mieszkalnych (sieć kanalizacji sanitarnej w większości wymaga modernizacji z uwagi na zły stan techniczny).
15. Sieć energetyczna zlokalizowana na terenie obu analizowanych gmin jest niewydolna, a zapewnienie ciągłości dostaw energii zagrożone (wymaga doinwestowania),
16. Pomimo zapewnienia dostępu do Internetu na obszarze obu analizowanych gmin część mieszkańców nadal pozostaje wykluczona cyfrowo i brakuje punktów bezpłatnego dostępu do Internetu.
17. Według danych dostępnych w Banku Danych Lokalnych długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie obu gmin uzdrowiskowych wynosiła łącznie 320,2km i w badanym okresie jej długość sukcesywnie się zwiększała. Wzrost obserwuje się również w liczbie przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. W 2022 roku wynosiła ona 6 417szt., podczas gdy w 2016 wartość ta wynosiła 5 847 szt.
18. W obu analizowanych jednostkach odsetek mieszkań wyposażonych w wodociąg, czyli w dostęp do bieżącej wody przekroczył 97%. Dostęp do łazienki posiada po 95% mieszkań w obu gminach, ustęp spłukiwany posiada po 96% mieszkań, a centralne ogrzewania po 81% w każdej analizowanej gminie. W gaz sieciowy wyposażonych jest 92% mieszkań w Gminie Rymanów i 93% mieszkań w Gminie Iwonicz-Zdrój. Nadal obecne są różnice w wyposażeniu mieszkań między miastem a wsią, chociaż są one już coraz mniejsze (maksymalnie do 5%).
19. Pomimo zapewnienia dostępu do Internetu na obszarze obu analizowanych gmin część mieszkańców nadal pozostaje wykluczona cyfrowo i wciąż brakuje punktów bezpłatnego dostępu do Internetu.

20. Mimo rosnącej z roku na rok liczby zasobów mieszkaniowych obu gmin uzdrowiskowych powiatu krośnieńskiego, wskaźnik nasycenia analizowanej przestrzeni mieszkaniami nadal był w 2022 roku daleki od zakładanego przez Narodowy Program Mieszkaniowy wyniku 435 mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, który ma zostać osiągnięty do roku 2030. Na terenie badanych gmin na 1000 mieszkańców w 2022 roku przypadało 294,6 mieszkania – deficyt mieszkań.
21. Wskaźnik mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców w obu analizowanych gminach w 2022 roku był na podobnym poziomie i wyniósł w Gminie Rymanów 2,9, a w Gminie Iwonicz-Zdrój 3,0. Wartość analizowanego wskaźnika była porównywalna z wartością notowaną wówczas w powiecie krośnieńskim, ale była znacznie niższa niż wartość, jaką osiągnęło województwo podkarpackie i kraj.
22. Ze względu na założenia polityki klimatycznej UE niezwykle istotną kwestią staje się sposób ogrzewania budynków mieszkalnych, przemysłowych i użyteczności publicznej oraz ich charakterystyka energetyczna. Zasilanie odbiorców w ciepło, poza zasięgiem sieci ciepłowniczej i kotłów centralnych, opiera się na ogrzewaniu indywidualnym, wykorzystującym paliwa węglowe: węgiel kamienny, ekogroszek, gaz ziemny oraz biomasę: drewno, pellet.
23. Jednym z głównych źródeł dostawy ciepła na obszarze analizowanych gmin prócz kotłowni centralnych jest sieć gazowa. Łączna długość czynnej sieci gazowej na analizowanym obszarze wynosi 246400m. Zużycie gazu z sieci w kWh na 1 mieszkańca wyższe jest w Gminie Iwonicz-Zdrój (2194,2kWh), niż w Gminie Rymanów (1941,3kWh). Stosowanie gazu, jako źródła ciepła jest korzystne z punktu widzenia osiągnięcia celów polityki klimatycznej UE oraz ze względu na uzdrowiska.
24. Wyniki pomiarów stężenia pyłu PM10 zawarte w „Rocznej ocenie jakości powietrza w województwie podkarpackim za rok 2021”, opracowanej przez Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Rzeszowie, wskazywały na brak wystąpienia w 2021 r. na obszarze obu gmin przekroczenia dozwolonej liczby dni ze średnim 24-godzinnym stężeniem pyłu PM10, przewyższającym poziom dopuszczalny oraz brak przekroczenia poziomu dopuszczalnego określonego dla stężenia średniego rocznego. Należy jednak pamiętać, że warunki pogodowe na danym obszarze bardzo silnie wpływają na kumulację bądź rozpraszanie zanieczyszczeń.
25. Wody powierzchniowe są istotnym elementem krajobrazu analizowanych gmin uzdrowiskowych, wpływającym na ich różnorodność i atrakcyjność. Udział wód powierzchniowych w ogólnej ich powierzchni przedstawia się następująco: Gmina Rymanów - 206,65ha, Gmina Iwonicz-Zdrój - 20,54ha.
26. W ogóle powierzchni, wody w Gminie Rymanów – stanowią 1,24% jej powierzchni (zapora - Zbiornik Sieniawski na Wisłoku), zaś w Gminie Iwonicz-Zdrój – stanowią 0,45%.
27. Na terenie Gminy Rymanów i Gminy Iwonicz-Zdrój w 2022 roku występował: 1 rezerwat przyrody, 1 obszar chronionego krajobrazu, 6 obszarów „Natura 2000” oraz 1 użytek ekologiczny.
28. Przez gminę Rymanów przepływa rzeka Wisłok (rzeka górską, o wartkim biegu, skalistym podłożu z pięknym przełomem w Rudawce Rymanowskiej, w której stwierdzono występowanie 26 gatunków ryb, z czego 18 z rodziny karpiowatych), zbiornik zaporowy Besko w Sieniawie.
29. Obszary uzdrowiskowe obu gmin charakteryzują się uzdrowiskowym mikroklimatem, bogatymi złożami wód mineralnych.
30. Występujące w obu gminach prawie pierwotne lasy są ostoją licznej i różnorodnej fauny (oprócz dużych i okazałych zwierząt, tj. niedźwiedzie, wilki, jelenie, sarny, dziki, spotkać tu można wiele gatunków drobnych ssaków, ptaków, gadów, płazów a także owadów i innych bezkręgowców).
31. Na terenie obu gmin są zlokalizowane obszary i obiekty objęte ochroną przyrody (Obszar Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego, Obszary Natura 2000 oraz strefy ochrony uzdrowiskowej: A, B i C).
32. Ze względu na liczne walory przyrodnicze i uzdrowiskowe, Gmina Rymanów i Gmina Iwonicz-Zdrój pełnią funkcję jednostek typowo uzdrowiskowo-turystycznych o charakterze wypoczynkowym i zdrowotnym. Walory krajobrazowe stwarzają idealne warunki do różnych aktywności fizycznych: pieszych wędrówek, wycieczek rowerowych, spływów kajakowych, narciarstwa czy innych. Oferują szeroki wachlarz usług sanatoryjnych oraz atrakcyjną ofertę usług turystycznych i kulturalnych.
33. Wymienione od pkt. 25 zasoby i atrakcje przyrodnicze, geograficzne i turystyczne nie są dostatecznie wykorzystane do rozwijania oferty sportowo-rekreacyjnej, zarówno dla mieszkańców, jak i gości, w tym oferty związanej z prowadzeniem działalności gospodarczej.
34. Władze powiatowe i gminne współpracują przy budowaniu wspólnego wizerunku turystycznego obszaru i produktu turystycznego. Przykładem może być wytyczony szlak turystyczny rowerowy, taki jak: Czerwony Szlak Rowerowy „Między Zdrojami” o długości 24km. Niestety sieć zintegrowanych (autonomicznych) dróg rowerowych na analizowanym terenie jest nadal niewystarczająco rozwinięta.
35. Niewystarczająco rozwinięta sieć dróg rowerowych i pieszo-rowerowych, spacerowych, złe ich oznakowanie, brak elementarnej wyposażenia np. toalet, miejsc biwakowania, miejsc ogniskowych

36. Zły stan techniczny i niska estetyka obiektów i przestrzeni zabytkowych (sanatoria, obiekty użyteczności publicznej i inne),
37. Niestety część zabudowy (sanatoria, obiekty użyteczności publicznej, stare założenia urbanistyczne i inne) straciła swój architektoniczny, niepowtarzalny styl. Aktualnie znajduje się w złym stanie technicznym, charakteryzuje się niską estetyką obiektów i przestrzeni zabytkowych, przez co nie może być wykorzystana turystycznie. Trudności w dobrym zachowaniu obiektów zabytkowych oraz obiektów i przestrzeni zlokalizowanych w strefie ochrony konserwatorskiej na terenie gmin uzdrowiskowych powiatu krośnieńskiego wynikają m.in. z wymogów konserwatorskich, a także wysokich kosztów konserwacji i renowacji.
38. Na terenie analizowanych gmin uzdrowiskowych funkcjonuje łącznie 54 obiekty sportowe, w tym: 13 stadionów sportowych, 8 boisk wielofunkcyjnych, 17 obiektów przyszkolnych, 2 baseny. Niestety nie wszystkie są dostosowane do potrzeb ćwiczących osób niepełnosprawnych i do przyjęcia niepełnosprawnych widzów. Widać więc problem z dostępnością obiektów dla osób z niepełnosprawnościami fizycznymi przebywających na obiektach jako uczestnicy wydarzeń sportowych i jako widzowie. W przypadku hal sportowych odnotowano tylko jedną pełnowymiarową halę na tym terenie.
39. Mieszkańcy mogą również korzystać z 20 siłowni zewnętrznych (14 w Gminie /Rymanów i 6 w Gminie Iwonicz-Zdrój), 5 kortów tenisowych, boiska do piłki plażowej, 2 terenów rekreacyjnych, opisanych poniżej. Infrastruktura obu analizowanych gmin do uprawiania sportu i organizowania zawodów sportowych jest niewystarczająco rozwinięta. Nie są one też przygotowane do pełnej obsługi osób z niepełnosprawnościami np. ruchowymi, a należy przy tym pamiętać, że zdecydowana większość kuracjuszy to osoby starsze, mające zwykle problemy ze sprawnością fizyczną.
40. Większość obiektów rekreacyjnych jest zlokalizowanych w Rymanowie-Zdroju i Iwoniczu-Zdroju, stąd brak jest przestrzeni publicznych w części miejscowości wiejskich zagospodarowanych dla realizacji ofert czasu wolnego.

Tabela 7. Wnioski podsumowujące sferę gospodarki i promocji.

Sfera gospodarki i promocji	
1.	Wskaźnik liczby pracujących na 1 000 mieszkańców dla całego obszaru objętego Strategią był znacznie niższy niż dla województwa podkarpackiego.
2.	W powiecie krośnieńskim, w którym są zlokalizowane gminy uzdrowiskowe: Rymanów i Iwonicz-Zdrój, do 2019 roku najwięcej osób zatrudnionych było w grupie: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo 53-54% wszystkich pracujących w powiecie. Aktualnie sektorem dającym największe zatrudnienie mieszkańcom gmin uzdrowiskowych powiatu krośnieńskiego jest przemysł i budownictwo.
3.	Gospodarstwa rolne na terenie obu analizowanych gmin charakteryzują się dużym rozdrobnieniem. Największy udział w strukturze gospodarstw rolnych mają gospodarstwa od
4.	1 do 5ha, które stanowią w Gminie Rymanów przeszło 78%, a w Gminie Iwonicz-Zdrój 88%.
5.	Na 1497 wszystkich gospodarstw rolnych funkcjonujących na terenie analizowanych gmin, tylko 91 ma powierzchnię 15 ha i więcej.
6.	23% wszystkich gospodarstw rolnych końcową produkcję rolniczą przeznacza na sprzedaż (niska dostępność produktów lokalnych), a 44% na samozaopatrzenie. 33% gospodarstw rolnych nie prowadzi produkcji rolnej (zanikająca produkcja rolna).
7.	Na terenie obu analizowanych gmin nie ma funkcjonalnych miejsc handlu produktami lokalnymi, a produkty lokalne nie są rozpoznawalne.
8.	Na terenie gmin uzdrowiskowych powiatu krośnieńskiego nie rozwinęły się gospodarstwa ekologiczne.
9.	Bez pracy, na obszarze analizowanych gmin pozostawało łącznie 233 osoby co stanowiło 2,6% ludności w wieku aktywności zawodowej.
10.	Niski poziom aktywności pro zawodowych osób pozostających bez zatrudnienia - na terenie powiatu krośnieńskiego, na terenie którego zlokalizowane są analizowane gminy uzdrowiskowe od roku 2016 liczba osób pozostających bez pracy długotrwale czyli takich powyżej 12 miesięcy spadła jedynie o 670 osób.
11.	Zdecydowanym problemem jest bezrobocie długotrwale wśród mieszkańców, którzy stanowią aż 46,36% bezrobotnych. W strukturze bezrobotnych jest również wysoki udział bezrobotnych mieszkańców wsi. Stanowią oni nieco ponad 36% ogółu bezrobotnych. Należy poszukiwać sposobów na ich aktywizację i kształcenie umiejętności.
12.	W ostatnich latach na obszarze objętym strategią zmniejszyła się roczna liczba wykreślanych podmiotów - w 2022 wykreślono 36 podmiotów, a w 2016 – 55 podmiotów na 10 tys. ludności.

13. Najwięcej nowych podmiotów gospodarczych zarejestrowano w 2022 roku w budownictwie - 48 oraz handlu hurtowym i detalicznym – 20, najmniej - tylko 1 podmiot zarejestrowano w działalności związanej z obsługą nieruchomości.
14. W strukturze wielkościowej podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie obu gmin, podobnie jak w przypadku całej Polski, dominują mikro i małe przedsiębiorstwa stanowiące 98,35% wszystkich przedsiębiorstw. W grupie tej odnotowano również największy przyrost podmiotów w 2022 r. - w porównaniu do roku 2016 o 354 podmioty,
15. Obie badane gminy, z uwagi na charakter miejsko-wiejski, są ośrodkami o dużej koncentracji działalności gospodarczej. W 2022 r. funkcjonowało tutaj odpowiednio: 1 416 podmiotów gospodarczych w Gminie Rymanów, które stanowiły 59% wszystkich podmiotów funkcjonujących na analizowanym terenie i 975 podmiotów gospodarczych w Gminie Iwonicz-Zdrój, które stanowiły pozostałe 41% podmiotów ogółem.
16. W latach 2016-2022 nastąpił również skok w nakładach inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca z 926 zł w 2016 roku do 3 730 zł w roku 2022. W dalszym ciągu były to jednak nakłady znacznie niższe niż w kraju i nieco niższe niż w województwie podkarpackim, gdzie wyniosły odpowiednio: 6 592 zł i 3 850 zł.
17. W okresie 2016-2022 zauważalny jest również odpływ kapitału zagranicznego. W roku 2016 na terenie powiatu krośnieńskiego, w granicach administracyjnych którego leżą gminy Rymanów i Iwonicz-Zdrój funkcjonowało 9 podmiotów z kapitałem zagranicznym, a w roku 2022 już tylko 2.
18. Istotnym obszarem funkcjonowania obu analizowanych gmin w zakresie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, centrami B+R i ośrodkami naukowymi zlokalizowanymi na ich terenie są również instytucje otoczenia biznesu. W 2022 r. wskaźnik opisujący liczbę instytucji otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej kształtował się na poziomie 272,65 i był znacznie niższy niż notowany w województwie podkarpackim – 501,1 i kraju: 834,4 (taka sytuacja m.in. wpływa na niską konkurencyjność i innowacyjność lokalnych przedsiębiorstw).
19. Gmina Rymanów dysponuje terenami inwestycyjnymi o łącznej powierzchni 145,2889 ha, a Gmina Iwonicz-Zdrój nie posiada terenów inwestycyjnych przygotowanych do potrzeb prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej.
20. Obie analizowane gminy uzdrowiskowe posiadają swoje strony internetowe, które służą do szybkiej komunikacji z mieszkańcami i inwestorami. W portalach można odnaleźć informacje dotyczące działalności organizacji pozarządowych, aktywności społecznej gmin, wydarzeń kulturalnych i sportowych, projektów finansowanych z zewnętrznych źródeł oraz szerokie działy obejmujące walory turystyczne gmin, jednak wciąż brakuje upowszechnia informacji oraz promocji zasobów przyrodoleczniczych, którymi dysponują obie gminy. Obie gminy posiadają swoje logotypy i grafiki identyfikujące je wizualnie.
21. Obie gminy korzystają też aktywnie z narzędzi internetowych i różnych kanałów w social mediach do komunikacji z mieszkańcami, ale także w celu poszerzenia zasięgu potencjalnych odbiorców treści – kuracjuszy, turystów i inwestorów.
22. Obie analizowane gminy podejmują działania wizerunkowe i informacyjne, są one jednak bardziej ukierunkowane na promocję wśród swoich mieszkańców i raczej o tematyce kulturalnej. Nie ma wydarzeń biznesowych, które przyciągałyby kapitał i inwestycje (niewystarczająca promocja gospodarcza obu gmin - zbyt mała liczba inwestorów zewnętrznych).
23. Teren obu analizowanych gmin uzdrowiskowych należy do tych terenów Polski, dla których turystyka jest skutecznym instrumentem rozwoju gospodarki, ich aktywizacji i zmniejszenia bezrobocia. Turystyka z uwagi na nadgraniczne położenie regionu, może stać się również atrakcyjnym społecznie i ekonomicznie polem współpracy międzynarodowej.
24. Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, bez zidentyfikowanej kluczowej infrastruktury, która decydowałaby o wizerunku i atrakcyjności tego obszaru dla prowadzenia działalności gospodarczej.
25. Władze analizowanych gmin uzdrowiskowych powiatu krośnieńskiego współpracują przy budowaniu wspólnego wizerunku turystycznego obszaru i produktu turystycznego. Przykładem może być wytyczony szlak turystyczny rowerowy: Czerwony Szlak Rowerowy „Między Zdrojami” o długości 24km, który łączy się w swym wschodnim przebiegu z niebieską ścieżką rowerową, tzw. „Rowerowym Szlakiem Etnograficznym” (trasa przebiegu: Rymanów – Rymanów-Zdrój – Deszno – Królik Polski – Wisłoczek – Rudawka Rymanowska – Pastwiska – Sieniawa – Bartoszków – Rymanów). Niestety sieć zintegrowanych (autonomicznych) dróg rowerowych na analizowanym terenie jest nadal niewystarczająco rozwinięta, często prowadzą one drogami publicznymi przez co nie są wystarczająco bezpieczne dla turystów na rowerach.
26. Baza noclegowa na terenie analizowanych gmin uzdrowiskowych jest zróżnicowana pod względem typów dostępnych obiektów noclegowych. Na terenie obu jst, funkcjonują: hotele, pensjonaty, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, zespoły domków turystycznych,

- pola biwakowe, zakłady uzdrowiskowe, kwatery agroturystyczne i pokoje gościnne, ale nadal jest niewystarczająca ich oferta.
27. Od 2016 roku przez kolejne 3 lata miał miejsce wzrost liczby udzielanych noclegów na analizowanym obszarze, po czym w okresie pandemii COVID19 odnotowano spadek analizowanego wskaźnika i kolejny wzrost w 2022 roku.
28. Na terenie Gminy Rymanów i Gminy Iwonicz-Zdrój, mimo potencjału turystycznego, brakuje dedykowanych, odpowiednio przygotowanych i wyposażonych parkingów dla kamperów tzw. camper parków z pełną infrastrukturą (przyłącza prądu, wody, punkty zrzutu ścieków). Brak takiej infrastruktury stanowi istotne ograniczenie w rozwoju tego segmentu rynku turystycznego. Może on skutkować utratą potencjalnych przychodów dla lokalnych przedsiębiorców (gastronomia, handel, atrakcje turystyczne) oraz ograniczeniem możliwości budowania nowoczesnych produktów turystycznych opartych o mobilność, aktywny wypoczynek i niezależność podróży. W związku z powyższym, wskazane jest uwzględnienie problemu braku infrastruktury dla kamperów w dalszych działaniach strategicznych oraz rozwijanie oferty gmin w tym zakresie, m.in. poprzez tworzenie specjalnych stref postojowych w atrakcyjnych lokalizacjach turystycznych.
29. Na terenie będącym przedmiotem analizy z uwagi na uzdrowiskowy charakter Gminy Rymanów i Gminy Iwonicz-Zdrój funkcjonują szpitale uzdrowiskowe i sanatoria uzdrowiskowe dysponujące w 2022 roku łącznie 2 608 łózkami.
30. „Uzdrowisko Rymanów” tworzą:
31. Szpitale i sanatoria uzdrowiskowe - 887 łózek;
32. Zakłady przyrodolecznictwa: Uzdrowiskowy Zakład Przyrodolecznictwa nr I w Szpitalu i Sanatorium Uzdrowiskowym „Eskulap”, Uzdrowiskowy Zakład Przyrodolecznictwa nr II w Szpitalu i Sanatorium Uzdrowiskowym „Zimowit” – w tych obiektach są ogólnodostępne punkty czerpalne wód mineralnych;
33. Szpitale i ośrodki rehabilitacyjne – 183 łóżka;
34. Obiekty hotelowe;
35. Obiekty wyłączone z działalności: Sanatorium Uzdrowiskowe „Krystyna”, Szpital uzdrowiskowy „Gozdawa”, Sanatorium uzdrowiskowe „Leliwa”;
36. „Świerkowy Zdrój Medical Spa” Rymanów-Zdrój.
- „Uzdrowisko Iwonicz” tworzą:
37. jeden szpital uzdrowiskowy,
38. dwa centra lecznictwa uzdrowiskowego,
39. pięć sanatoriów,
40. 7 obiektów sanatoryjnych
41. Leczenie uzdrowiskowe jest prowadzone przy wykorzystaniu naturalnych właściwości leczniczych wód i klimatu jak również urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego takich jak:
42. Pijalnia Wód Mineralnych,
43. Baseny rehabilitacyjne w:
44. Centrum Lecznictwa Uzdrowiskowego „Uzdrowiska Iwonicz” S.A,
45. „Świerkowy Zdrój Medical Spa”,
46. Centrum Rehabilitacji Rolników „KRUS”,
47. Centrum Promocji Zdrowia „Sanvit”.
48. Wymieniona wyżej lista obiektów sanatoryjnych jest imponująca, jednak należy pamiętać, że są to obiekty stare, albo bardzo stare. Wiąże się to nierzadko z pełnym wręcz wyeksploatowaniem, marnym i zawodnym wyposażeniem. Obiekty te też są „za ciasne” ponieważ nie mogą przyjąć wszystkich zainteresowanych kuracjuszy. Potrzebna jest szybka interwencja polegająca na rozbudowie, kompleksowym wyposażeniu w nowoczesny sprzęt do świadczenia usług na wysokim poziomie.
49. W latach 2016-2022 zauważalny był również spadek zainteresowania turystów krajowych regionem o czym świadczy spadek liczby udzielonych noclegów na 10 tys. ludności. W 2016 turystom krajowym udzielono 46 872 noclegi we wszystkich obiektach noclegowych, a w 2022 roku było ich już 43 831 noclegów. Spadło również zainteresowanie ze strony turystów zagranicznych. W roku 2016 udzielono im 181 noclegów na 10 tysięcy mieszkańców, a w 2022 roku – 125.
50. Wydarzenia kulturalne w gminach uzdrowiskowych powiatu krośnieńskiego mają charakter sezonowy (głównie sezon letni – wakacyjny) i nie są dobrze promowane.

Źródło: Opracowanie własne

3. Zidentyfikowane czynniki rozwojowe - analiza SWOT

Na podstawie przeprowadzonych analiz oraz warsztatów diagnostycznych zidentyfikowane zostały również czynniki sprzyjające rozwojowi Obszaru Uzdrawiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój: mocne strony i szanse oraz niesprzyjające rozwojowi Obszaru: słabości i zagrożenia w otoczeniu obszaru Gmin partnerów Strategii. Identyfikacja dokonana została odrębnie dla czynników rozwojowych wewnętrznych (mocne strony i słabości), odnoszących się do obszaru Gmin partnerów Strategii (na które podmioty samorządowe Gmin partnerów Strategii w dużym stopniu mogą wpływać) oraz czynników rozwojowych zewnętrznych (szanse i zagrożenia) odnoszących się do otoczenia Gmin partnerów Strategii (na które podmioty samorządowe Gmin partnerów Strategii nie mogą wpływać lub mogą wpływać tylko w bardzo ograniczonym stopniu).

Podsumowując analiza SWOT została przeprowadzona w podziale na cztery grupy czynników obejmujących:

- Mocne strony Gmin partnerów Strategii, tj. uwarunkowania wewnętrzne (endogeniczne), czyli elementy rzeczywistości mających pozytywny charakter z punktu widzenia jego przyszłego rozwoju.
- Słabe strony Gmin partnerów Strategii tj. uwarunkowań wewnętrznych o negatywnym charakterze.
- Szanse w otoczeniu Gmin partnerów Strategii, tj. uwarunkowania zewnętrzne (egzogeniczne) sprzyjające rozwojowi. Jako szanse uwzględnione zostały te zagadnienia, których źródła leżą poza obszarem Gmin partnerów Strategii lub poza zakresem kompetencji władz publicznych działających na jego obszarze.
- Zagrożenia strony Gmin partnerów Strategii, tj. uwarunkowania zewnętrzne (egzogeniczne) niesprzyjające rozwojowi. Jako zagrożenia uwzględnione zostały te zagadnienia, których źródła leżą poza obszarem Gmin partnerów Strategii lub poza zakresem kompetencji władz publicznych działających na jego obszarze.

Tabela 8. Wyniki analizy SWOT prezentowane są poniżej.

Atrybuty obszaru działania Gmin partnerów Strategii	Słabości obszaru działania Gmin partnerów Strategii
+ atrakcyjne położenie obu gmin w Beskidzie Niskim lub na jego obrzeżach, + bogate złoża wód leczniczych oraz klimat o potwierdzonych właściwościach leczniczych, + kilkusetletnie tradycje lecznictwa uzdrowiskowego i sanatoryjnego, + zabytkowy charakter uzdrowisk wraz z pięknem architektury budynków sanatoryjnych wkomponowanych w dziewiczy krajobraz, + malowniczy krajobraz Przełomu Wisłoka w Beskidzie Niskim, + rozwinięta infrastruktura lecznictwa uzdrowiskowego, + rozwinięta oferta usług gastronomicznych, + funkcjonująca Stacja Narciarska „Kiczera Ski”, + doskonale zachowane środowisko przyrodnicze – rezerваты przyrody: „Bukowica”, „Źródlika Jasółki”, parki krajobrazowe: „Jaśliski Park Krajobrazowy”, „Obszary Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego”, Obszary „Natura 2000” i inne formy ochrony przyrody, + działania samorządów i organizacji NGO w zakresie zwiększenia świadomości ekologicznej	– wyeksploatowana infrastruktura lecznictwa uzdrowiskowego, – niedostatecznie zagospodarowane i zadbane przestrzenie publiczne, zwłaszcza w miejscowościach o dużej presji turystycznej, – niewystarczająca (nierówna dla wszystkich miejscowości gmin) liczba obiektów i wyposażenie pomieszczeń/lokalii do aktywnego spędzania czasu wolnego, szczególnie dla młodzieży, – niewystarczający poziom współpracy wszystkich podmiotów działających w branży uzdrowiskowo-turystycznej zakresie promocji całonocnej oferty (sieciowanie), – niewystarczająca/nierówna oferta atrakcji kulturalno-artystycznych we wszystkich miejscowościach gmin, ograniczenia związane m.in. ze stanem infrastruktury (Amfiteatr w Iwoniczu-Zdroju), – zbyt mało bezpiecznych i oznakowanych tras rowerowych, spacerowych, biegowych i innych do wykonywania aktywności fizycznej i rekreacyjnej, zróżnicowanej pod kątem użytkowników o różnej sprawności, w tym dla osób niepełnosprawnych,

i zaangażowania w działania na rzecz ochrony przyrody mieszkańców gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój, + wysoko oceniana przez mieszkańców jakość obsługi w jednostkach samorządowych i w jednostkach organizacyjnych gmin, + bardzo dobry kontakt władz gminy z mieszkańcami – włączanie mieszkańców w działania władz, w procesy decyzyjne, + wspieranie przez samorząd organizacji pozarządowych (zwłaszcza KGW, OSP) w realizacji ich celów statutowych, + systematyczne inwestowanie w rozwój miejscowości gmin, z uwzględnieniem funkcji uzdrowskich Rymanowa-Zdroju i Iwonicza-Zdroju, + wysoka sprawność i skuteczność samorządów w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na działania prorozwojowe, zarówno w zakresie rozbudowy i unowocześniania infrastruktury technicznej, jak i służących zwiększaniu aktywności obywatelskiej mieszkańców, + wysoko oceniany przez mieszkańców poziom bezpieczeństwa publicznego, + działające na terenie obu gmin, a zwłaszcza gminy Rymanów, gospodarstwa rolne o wyjątkowo wysokiej specjalizacji w produkcji mleka, + organizowane cyklicznie, szczególnie w uzdrowskich imprezy typu jarmarki, targi, pokazy prezentujące lokalne produkty, + liczne, cenne zabytki, szczególnie związane z historią lecznictwa sanatoryjnego, + dobrze rozwinięta (w porównaniu do sąsiednich gmin) infrastruktura spędzania wolnego czasu: baseny, korty tenisowe, wyciąg narciarski, + funkcjonujące na terenie gmin szkoły średnie: Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich w Iwoniczu-Zdroju, Liceum Ogólnokształcące im. S. Wyspiańskiego w Rymanowie, + funkcjonująca Szkoła Muzyczna I st. w Rymanowie.	– pogarszający się stan techniczny niektórych dróg gminnych, – ograniczona powierzchnia uzbrojonych terenów budowlanych, – trudności w parkowaniu samochodów w miejscach o wysokich walorach turystycznych, obiektach użyteczności publicznej, kościołach, – niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu dla rodzin z dziećmi, – bardzo skromna oferta sportowo-turystyczna w okresie jesienno-zimowym, – niedostatecznie rozwinięta infrastruktura związana z aktywnością sportową, rekreacyjną i zdrowotną m.in. korty tenisowe, siłownie zewnętrzne, kalistenika, place wodne dla dzieci, hala sportowa umożliwiająca organizację „dużych” imprez sportowych i kulturalnych, kryty basen z dobrą ofertą hydroterapii, rehabilitacji różnych schorzeń i dysfunkcji psycho-fizycznych, – zły stan boisk sportowych, – nierozwinięta lub mało atrakcyjna infrastruktura towarzysząca szlakom turystycznym np. wieże widokowe, miejsca na pozostawianie odpadów (systematycznie opróżniane, utrzymane w stanie do użytku w każdym momencie np. paleniska z drewnem we wiatkach, ławki, stoły), – wymagające poprawy utrzymania istniejące szlaki turystyczne piesze, rowerowe, biegowe: oznakowanie, infrastruktura towarzysząca, – niski stopień rekreacyjnego zagospodarowania górnego odcinka Wisłoka: miejsca biwakowe, wiaty, toalety itp., – bardzo słabo rozwinięta letnia oferta Stacji Narciarskiej „Kiczera Ski” – niewykorzystane warunki m.in. do uruchomienia turystyki astronomicznej, rozwoju kolarstwa górskiego itp., – niewystarczająca oferta gier terenowych i miejskich, ogrodów sensorycznych, – niski stopień przygotowania pełnej, dostępnej informacji turystycznej, kulturalnej z wykorzystaniem technik cyfrowych (punkty multimedialne, dedykowane strony internetowe), – brak chodników dla pieszych przy niektórych odcinkach dróg, zwłaszcza o dużym i rosnącym natężeniu ruchu, braki w oświetleniu, w tym przejść dla pieszych, – zagrożenia w ruchu na drogach ze strony pieszych – nieprzestrzeganie przepisów zakresie stosowania świateł odblaskowych po zmierzchu, – niewykorzystane nowoczesne narzędzia podnoszące bezpieczeństwo na drogach i miejscach o zwiększonym zagrożeniu np. monitoring wizyjny, – niedostateczna dostępność opieki dla dzieci z najmłodszych grup wiekowych (żłobków), szczególnie w gminie Iwonicz-Zdrój,
---	---

	– brak wolnych mieszkań socjalnych, – brak wodociągu w niektórych miejscowościach obu gmin, – spadający poziom czytelnictwa w bibliotekach publicznych, – bardzo niski poziom digitalizacji zbiorów bibliotecznych, innych dokumentów o dużej wartości historycznej, starych i nowych fotografii, filmów prezentujących obszar, zabytki i ofertę zwłaszcza uzdrowisk, – zbyt niska aktywność społeczna - niewystarczająca aktywność mieszkańców w życiu publicznym, roszczeniowe postawy, – utrzymująca się na stałym poziomie dość liczna grupa osób bezrobotnych, w tym o wykształceniu wyższym w kierunkach mało przydatnych na rynku pracy, – nieprzystosowanie części obiektów użyteczności publicznej dostępnych dla niepełnosprawnych, – popadanie w ruinę, zaniedbania, brak środków na utrzymanie cennych zabytków, szczególnie związanych z historią lecznictwa sanatoryjnego, – obiekty sanatoryjne wymagające remontu, nowoczesnego wyposażenia i dostosowania prowadzonych usług dla kuracjuszy na poziomie zapewniającym wysoką ich jakość i unikalność, co najmniej w skali kraju, – niedostateczna ilość zorganizowanych, adekwatnie do rosnącej presji turystycznej, przestrzeni z wyposażeniem: „poidelka” z wodą mineralną, tablice informacyjne o dostępnych w pobliżu atrakcjach, – niewykreowany, wspólny dla obu gmin całoroczny produkt/oferta, unikalna w stosunku do innych uzdrowisk w Polsce, przyciągająca kuracjuszy i turystów, – słabe skomunikowanie oferty połączeń publicznego i prywatnego transportu drogowego, dotyczące zwłaszcza położonych peryferyjnie miejscowości obu gmin, – niedostateczny nadzór Policji, szczególnie w zakresie zachowania bezpieczeństwa na drogach,
Szanse w otoczeniu Gmin partnerów Strategii	Zagrożenia w otoczeniu Gmin partnerów Strategii
+ prowadzona od dziesięcioleci przemyślana, racjonalna gospodarka leśna w lasach uzdrowiskowych z uwzględnieniem społecznych funkcji lasu prowadzona przez Nadleśnictwo Rymanów, + wysokie zainteresowanie ofertą lecznictwa uzdrowiskowego – stały „dopływ” kuracjuszy wynikający z kontraktów Uzdrowisk z Narodowym Funduszem Zdrowia,	– wysoka konkurencja innych uzdrowisk na Podkarpaciu, zwłaszcza Polańczyka i Łatoszyna, – stale rozwijana, nowoczesna i atrakcyjna oferta turystyczna Bieszczadów, – Magurski Park Narodowy - unikalny obszar przyrodniczy w Polsce, bogaty w różnorodność flory i fauny przyciągający turystów z całej Polski, – rosnące zagrożenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym – droga krajowa, drogi wojewódzkie,

+ duże zainteresowanie ofertą turystyczno-sanatoryjną innych podmiotów gospodarczych w Rymanowie-Zdroju i w Iwoniczu-Zdroju oraz w miejscowościach o podobnych walorach turystycznych i uzdrowiskowych np. Rudawka Rymanowska, Puławy, + stałe zainteresowanie turystów z Polski i z zagranicy wypoczynkiem i zwiedzaniem Beskidu Niskiego i Bieszczadów, + bliskie położenie przy granicy ze Słowacją – możliwość rozwijania oferty np. poprzez organizowanie tematycznych wycieczek, rajdów itp. + bliskość ważnych ośrodków turystycznych z bogatą ofertą kulturalno-oświatowo-rekreacyjną: Sanok – Muzeum Historyczne, Skansen – Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, kompleks basenów, lodowisko sztuczne, tor lodowy, + bliskość Krosna regionalnego ośrodka kultury z unikalną w skali Europy kolekcją lamp naftowych zgromadzoną w Muzeum Podkarpackim, + wyjątkowa oferta Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza z otwartą w 1854 roku i nadal działająca, kopalnią ropy naftowej w Bóbrce, + stała oferta w okresie od wiosny do jesieni spływów kajakowych na Sanie i Wiśloku, + wyjątkowo atrakcyjny dla wędkarstwa muchowego San – organizowane zawody o randze mistrzostw świata, Europy, Polski, + urokliwy przełom rzeki Wiśłok zwany Jarem Wiśłoka na odcinku Mymoń-Besko, + rozwinięta sieć szlaków turystycznych w Beskidzie Niskim i w Bieszczadach, + rosnąca liczba osób chcących utrzymywać wysoką aktywność fizyczną, moda na tzw. zdrowy styl życia, + dostępne programy pomocowe dla samorządów, ich jednostek organizacyjnych, dla NGO i innych podmiotów np. parafii na poprawę infrastruktury, wyposażanie obiektów użyteczności publicznej, na włączanie mieszkańców działania na rzecz jak największego udziału w rozwiązywaniu problemów swoich i swoich środowisk, + Krajowy Program Odbudowy, + wsparcie finansowe zakładania i prowadzenia spółdzielni socjalnych, + działalność LGD „Dorzecze Wiśłoka” i LGD „Kraina Nafty” – możliwość uzyskania wsparcia dla jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i NGO, + możliwość pozyskania dofinansowania dla NGO, parafii i innych podmiotów i instytucji w ramach	– przypadki niedostatecznego zimowego utrzymania dróg powiatowych i wojewódzkich, – wiele atrakcji turystycznych na bliskiej Słowacji np. Aquapark z wodą termalną w Bardejowie, – rosnące zagrożenia cyberprzestępczością, – ograniczenia inwestycyjne związane z występowaniem obszarów objętych różnymi formami ochrony, – trudne procedury rozliczania projektów finansowanych ze źródeł zewnętrznych – zwłaszcza dla małych organizacji pozarządowych, KGW, – trudności w pozyskiwaniu dotacji na renowację i konserwację zabytków, – niestabilność przepisów prawnych bardzo utrudniająca prowadzenie działalności gospodarczej, – rosnące koszty energii powodujące spadek rentowności przedsiębiorstw, a w konsekwencji możliwości inwestowania w rozwój, – wysoka atrakcyjność pracy poza gminami powodująca utratę dobrze wykwalifikowanych pracowników, – niekorzystne trendy zachowań społecznych obojętność, mała gotowość do niesienia pomocy innym, wyobcowanie, „ucieczka w ślad iluzji komputerowych”, nadmierne i nieumiejętne korzystanie z Internetu, w tym przez dzieci i młodzież, – trudny dostęp do środków zewnętrznych na przebudowę i modernizację dróg, – coraz większe trudności w utrzymaniu miejsc pracy wynikające z obciążeń fiskalnych i finansowych, – rosnąca inflacja zwiększająca ryzyko podejmowania działań inwestycyjnych w firmach, – działania wojenne poza wschodnią granicą Polski.
--	---

konkursów ogłaszanych przez różne fundusze i programy, m.in. Narodowe Centrum Kultury, fundacje „Biedronki”, Orlenu itp. + dostępne środki pomocowe na rozwijanie działalności gospodarczej, szczególnie sektora MŚP, dla osób prowadzących gospodarstwa rolne, + wsparcie na rozpoczynanie i rozwój działalności gospodarczej udzielane przez PUP Krosno, + funkcjonujące dalekobieżne połączenia autobusowe z największymi miastami w Polsce, + rozwinięte ośrodki akademickie (Krosno, Sanok), oferujące atrakcyjne i „aktualne” kierunki studiów, + rosnąca oferta pomocy organizacjom w formie fundraisingu, + rozwijanie wolontariatu w różnych dziedzinach życia, szczególnie w działaniach społecznych.	
---	--

Źródło: Opracowanie własne

4. Wyzwania rozwojowe Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój

Syntezę zjawisk i czynników rozwojowych, w tym problemów i potencjałów rozwojowych Gmin partnerów Strategii rozwinięto w postaci wyzwań rozwojowych. Wyzwania rozwojowe stanowią podsumowanie Diagnozy i jednocześnie charakteryzują się spojrzeniem w przyszłość. Integrują poszczególne czynniki rozwojowe i wskazują jakich rezultatów oraz zmian należy oczekiwać w przyszłości.

Wyzwania rozwojowe dla tych gmin, unikalnych w skali co najmniej województwa i pełnią ponadlokalne funkcje uzdrowiskowe oraz turystyczno-rekreacyjne, a równocześnie są miejscem życia ich mieszkańców, sformułowano w takim ujęciu, aby z jednej strony wykazać tę specyfikę i w pewnym sensie rozdzielić te dwa aspekty, z drugiej zaś wykazać jak się przenikają.

Wyzwanie 1. Wzmacnianie lokalnej gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem lecznictwa uzdrowiskowego, turystyki, wykorzystania unikalnych zasobów wód mineralnych oraz warunków środowiskowo-przyrodniczych.

Wyzwanie 2.

Wzmacnianie pozycji konkurencyjnej działalności i roli ośrodków tworzących ofertę turystyczną, rekreacyjną, sportową i uzdrowiskową – m.in. obiekty sanatoryjne i uzdrowiskowe, ośrodki sportów „zimowych” i „letnich”, oferujących warunki do uprawiania kolarstwa górskiego, narciarstwa, trasy spacerowe, biegowe, ścieżki przyrodnicze.

Wyzwanie 3.

Utrzymanie w doskonałym stanie, tworzenie i znakowanie nowych szlaków turystycznych, budowa tras rowerowych i narciarskich, innej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, budowa i remont publicznej infrastruktury turystycznej (place zabaw, wiaty, miejsca parkingowe, mała architektura, ogrody sensoryczne, wieże widokowe, miejsca dla nowych form turystyki i rekreacji – pola dla kamperów, pumtracków, toalety na szlakach itp.).

Wyzwanie 4.

Rozwijanie współpracy podmiotów tworzących kompleksową ofertę dla gości odwiedzających gminy w zakresie np. lecznictwa uzdrowiskowego, aktywności sportowo-rekreacyjnej, informacji o bazie noclegowo-gastronomicznej, organizowanych wydarzeniach, produktach lokalnych.

Wyzwanie 5.

Zwiększenie rozpoznawalności Gmin, unowocześnienie form promocji opartej na nowoczesnej marce turystycznej - kanały i narzędzia komunikacji z potencjalnymi odbiorcami, uwzględniające najnowsze trendy np. multimedialne punkty informacji turystycznej.

Wyzwanie 6.

Prowadzenie inwestycji polegających na budowie, przebudowie, rozbudowie i remoncie infrastruktury, nowoczesnego wyposażenia obiektów lecznictwa uzdrowiskowego w Rymanowie-Zdroju, Iwoniczu-Zdroju oraz miejscowościach „przyległych” o podobnych walorach klimatyczno-środowiskowych. Zapewnienie atrakcyjnych, nowoczesnych warunków świadczenia usług leczniczych, rozwój oferty o nowe świadczenia, zmniejszenie energochłonności infrastruktury oraz poszerzenie skali działalności w poszczególnych obszarach lecznictwa uzdrowiskowego.

Tworzenie warunków wszechstronnego rozwoju i poprawy jakości życia mieszkańców poprzez:

- 6a. Wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy, generowanie innowacji: wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców – pomoc w ubieganiu się o środki pomocowe na rozpoczynanie i/lub rozwijanie własnej, działalności gospodarczej, ułatwianie inwestowania podmiotom z zewnątrz.
- 6b. Rozbudowę, poprawę stanu i podniesienie standardu obiektów oświatowych i kulturalnych, związanych z szeroko rozumianą działalnością w zakresie oferty kulturalnej, sportu i rekreacji, w tym m.in. prace związane z poprawą i utrzymaniem bardzo dobrego stanu technicznego obiektów, wykorzystywanie nowoczesnych technologii (np. cyfryzacja) i doposażanie w sprzęt umożliwiający wdrażanie nowoczesnych form kształcenia, tworzenia atrakcyjnej oferty kultury, sportu i rekreacji.
- 6c. Zapewnienie opieki przedszkolnej i żłobkowej, umożliwiające rodzicom powrót na rynek pracy poprzez inwestycje w infrastrukturę żłobkową poprzez jej modernizację oraz rozbudowę, zakup dodatkowego wyposażenia oraz rozwój oferty opiekuńczej.
- 6d. Zapewnienie opieki oraz aktywizacja społeczna osób starszych.
- 6e. Zwiększanie aktywności obywatelskiej, wspieranie organizacji pozarządowych działających na terenie obydwu gmin.
- 6f. Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego, m.in. poprzez poprawę infrastruktury drogowej, stosowanie monitoringu wizyjnego, zapewnienie miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach publicznych i miejscach atrakcyjnych turystycznie, zabytkach.
- 6g. Rozwój infrastruktury publicznej przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego.
- 6h. Zachowanie, pielęgnowanie oraz udostępnianie materialnego i niematerialnego, bogatego dziedzictwa kulturowego.
- 6i. Poprawa zaspokojenia potrzeb związanych z ochroną zdrowia, specjalistyczną opieką medyczną, rehabilitacją i usługami opiekuńczymi.

III. Strategia rozwoju

Cele strategiczne i kierunki działań oraz zadania realizacyjne Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030 zostały wypracowane na podstawie podsumowania wyników diagnozy opisanych powyżej oraz wyników spotkań warsztatowych z udziałem głównych interesariuszy:

- Przedstawicieli samorządów, Partnerów objętych opracowaniem.
- Przedstawicieli jednostek organizacyjnych samorządów objętych opracowaniem.
- Przedstawicieli środowiska uzdrowiskowego i turystycznego oraz organizacji pozarządowych.
- Przedstawicieli firm i pracodawców.
- Mieszkańców gmin objętych opracowaniem

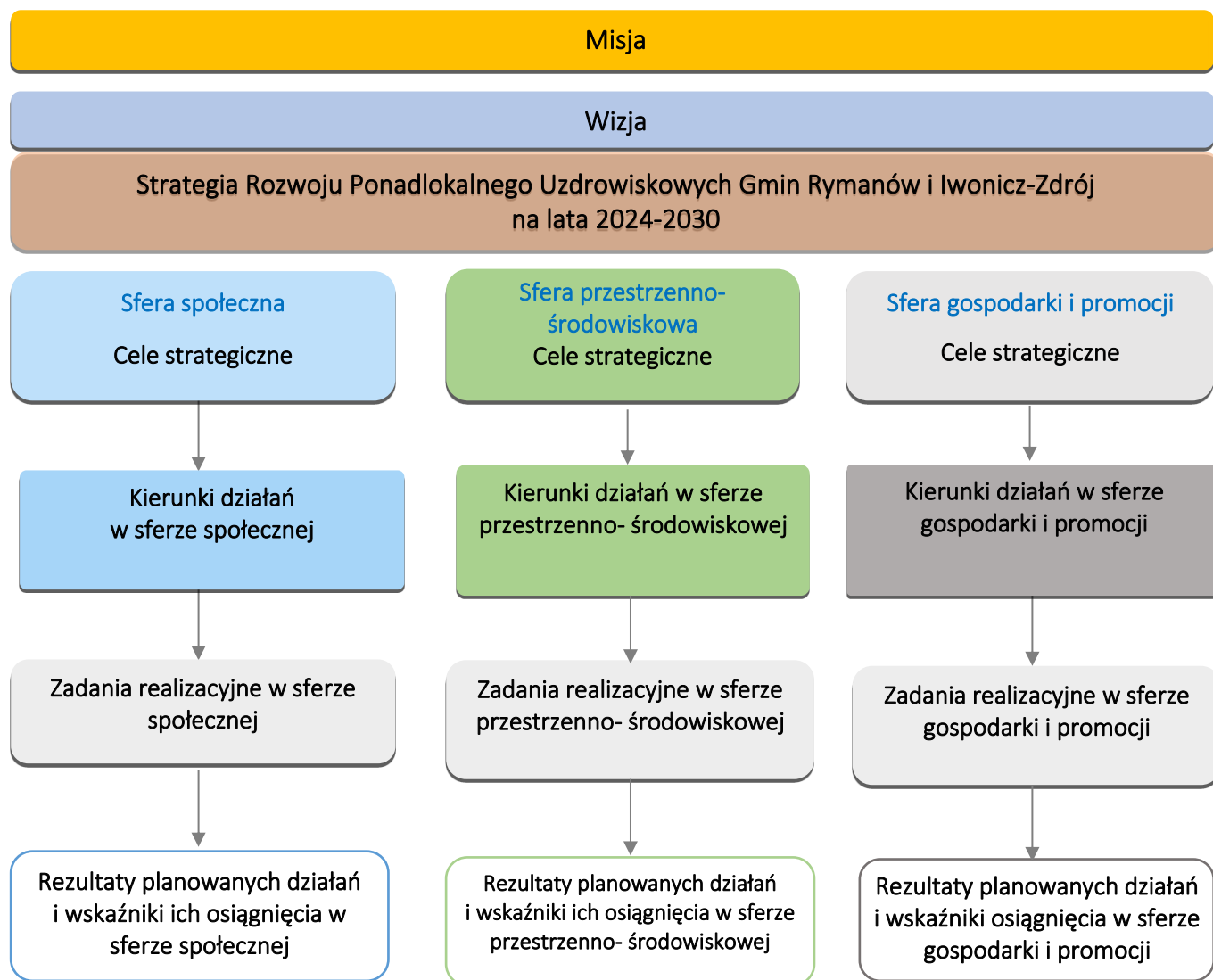
Wszystkie kierunki działań wypracowane w ramach prac nad Strategią znajdują swoje uzasadnienie w problemach, jakie zostały zdiagnozowane na obszarze obu gmin, a podjęte w ramach tych zadania realizacyjne znacząco przyczynią się do lepszego rozwoju obszaru w trzech sferach: społecznej, zasobów i potencjałów oraz gospodarczej.

1. Struktura logiczna Strategii

Misja, wizja, cele i kierunki działań Strategii są przedstawione w formie drzewa prezentującego strukturę logiczną Strategii, odrębnie w trzech sferach: społecznej, zasobów i potencjałów oraz gospodarki i promocji,

Dla każdej z trzech sfer zostały opracowane cele strategiczne, które określają rezultaty o zasadniczym znaczeniu w długiej perspektywie czasu oraz kierunkują działania na rzecz rozwoju obszaru obu gmin. Cele strategiczne związane są z decyzjami dotyczącymi utrzymania lub zmiany wykorzystania zasobów i potencjałów gmin. Cele strategiczne są dalej dekomponowane na kierunki działań. W każdym z trzech obszarów wskazane zostały również wiązki projektów partnerskich i uzupełniających.

Schemat 1. Struktura logiczna Strategii.

Źródło: Opracowanie własne

2. Misja i Wizja Strategii

2.1. Misja

Rymanów i Iwonicz-Zdrój to gminy o unikalnych walorach klimatycznych i przyrodniczych, udostępniające rozwiniętą, adresowaną do zróżnicowanych grup odbiorców infrastrukturę oraz ofertę produktów uzdrowiskowych i turystyczno-rekreacyjnych, docenianych przez kuracjuszy i turystów w Polsce i w krajach europejskich. To miejsce współpracy samorządów obu gmin oraz przedsiębiorców i środowisk społecznych, dzięki której cały czas utrzymywana jest ich silna pozycja konkurencyjna atrakcyjne warunki życia i pracy mieszkańców w tych gminach.

2.2. Wizja

Wizja stanowi projekcję pożądanego stanu, do którego powinny doprowadzić działania podjęte w ramach realizacji celów i kierunków działań Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrawiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030.

Naszą wizją jest ciągły rozwój dzięki posiadaniu kapitałów: ludzkiego, społecznego i kreatywnego oraz wykorzystaniu najnowszych światowych technologii i rozwiązań technicznych. Dzięki naszemu położeniu oraz rozwiniętej infrastrukturze instytucjonalnej i umiejętności naszych kadr skutecznego zarządzania rozwojem, jesteśmy atrakcyjnym, otwartym na współpracę transgraniczną partnerem w sferze gospodarczej, środowiskowo-przestrzennej i społecznej.

Uzdrowiskowe Gminy Rymanów i Iwonicz-Zdrój w 2030 roku to obszar:

- ✚ Atrakcyjnych warunków do wszechstronnego rozwoju i wysokiej jakości życia mieszkańców.
- ✚ Silnej gospodarki w sferze leczenia uzdrowiskowego, turystyki, wykorzystania unikalnych zasobów wód mineralnych oraz warunków środowiskowo-przyrodniczych.
- ✚ Atrakcyjnych i nowoczesnych warunków świadczenia usług leczniczych w oparciu o nowoczesną, o niskiej energochłonności infrastrukturę i wyposażenia obiektów leczenia uzdrowiskowego w Rymanowie-Zdroju, Iwoniczu-Zdroju oraz miejscowościach „przyległych” o podobnych walorach klimatyczno-środowiskowych.
- ✚ Rozwiniętych ośrodków tworzących ofertę turystyczną, rekreacyjną, sportową i uzdrowiskową w oparciu o obiekty sanatoryjne i uzdrowiskowe, ośrodki sportów „zimowych” i „letnich”, oferujących warunki do uprawiania kolarstwa górskiego, narciarstwa, trasy spacerowe, biegowe, ścieżki przyrodnicze.
- ✚ Utrzymanych w doskonałym stanie, oznakowanych szlaków turystycznych, tras rowerowych i narciarskich oraz zróżnicowanej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i publicznej infrastruktury turystycznej z placami zabaw, miejscami parkingowymi, małą architekturą, ogrodami sensorycznymi, wieżami widokowymi, miejscami do uprawiania nowych form turystyki i rekreacji oraz polami dla kamperów, pumptracków.
- ✚ Rozwiniętej współpracy podmiotów tworzących dla gości odwiedzających gminy kompleksową ofertę w zakresie leczenia uzdrowiskowego, aktywności sportowo-rekreacyjnych.
- ✚ Rozwiniętej koordynacji w udostępnianiu informacji o bazie noclegowo-gastronomicznej, organizowanych wydarzeniach i produktach lokalnych.
- ✚ Doskonałej dostępności informacji, wykorzystującej zróżnicowane kanały i narzędzia komunikacji z potencjalnymi odbiorcami, uwzględniające najnowsze trendy technologii teleinformatycznych.

3. Cele strategiczne i kierunki działań

3.1. Struktura obszarów i celów

Wizja i Misja zostały zdekomponowane na cele strategiczne odrębnie w każdej z trzech sfer. W tabeli poniżej zaprezentowane zostały wszystkie cele strategiczne. Koordynatorem realizacji tych celów będzie Lider Partnerstwa wraz ze wszystkimi partnerami Porozumienia.

Tabela 9. Cele strategiczne i kierunki działań.

Sfera społeczna	Sfera środowiskowo-przestrzenna	Sfera gospodarki i promocji
Cel strategiczny 1: Poprawa warunków i jakości życia, pracy oraz rozwoju mieszkańców gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój.	Cel strategiczny 2: Poprawa ładu przestrzennego, estetyki oraz jakości środowiska naturalnego i poziomu przygotowania do zmian klimatu. Cel strategiczny 3: Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej dostosowanej do potrzeb mieszkańców oraz kuracjuszy i turystów.	Cel strategiczny 4: Wyższy stopień wykorzystania potencjału gospodarczego gmin.
Kierunki działań Strategii do celu strategicznego 1	Kierunki działań Strategii do celu strategicznego 2	Kierunki działań Strategii do celu strategicznego 4
1.1. Wspieranie aktywności społecznej liderów lokalnych i mieszkańców.	2.1. Podejmowanie i promowanie działań na rzecz rozwoju tzw. gospodarki o obiegu zamkniętym.	4.1. Wspieranie, aktywizowanie i integrowanie środowiska lokalnego biznesu.
1.2. Wspieranie aktywności organizacji pozarządowych.	2.2. Ograniczanie zanieczyszczeń ze źródeł niskiej emisji.	4.2. Rozwijanie wysokiej jakości, szerokiej, konkurencyjnej oferty usług turystycznych i lecznictwa uzdrowiskowego.
1.3. Zwiększanie poziomu integracji społecznej.	2.3. Upowszechnianie stosowania systemów OZE w obiektach użyteczności publicznej i w przestrzeniach publicznych oraz w obiektach niepublicznych.	4.3. Rozwój potencjału turystycznego i uzdrowiskowego obszaru.
	2.4. Poprawa dostępu do zasobów środowiska przyrodniczego i przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu.	4.4. Wzrost sprzedaży lokalnych produktów na terenie gminy.
1.4. Wspieranie rozwoju kapitału ludzkiego.	2.5. Zwiększanie świadomości mieszkańców w kontaktach z dzikimi i domowymi zwierzętami.	4.5. Kreowanie szerokiej i atrakcyjnej oferty czasu wolnego.
1.5. Zmniejszanie odpływu mieszkańców.	2.6. Poprawa jakości przestrzeni publicznych.	4.6. Zwiększanie rozpoznawalności Gmin jako miejsc atrakcyjnych turystycznie i uzdrowiskowo.
	2.7. Poprawa stanu zagrożonych zasobów środowiska przyrodniczego	
1.6. Poprawa zakresu i jakości oferty kulturalnej.	Kierunki działań Strategii do celu strategicznego 3	
1.7. Zwiększanie dostępności i różnorodności aktywności społeczno-kulturalnych.	3.1. Poprawa jakości i dostępności nowoczesnej infrastruktury społecznej.	

1.8.	Zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego.	3.2.	Zwiększanie źródeł dostępu do wody do celów spożywczych oraz kanalizacji sanitarnej.	
1.9.	Zwiększanie udziału mieszkańców w aktywnościach sportowo-rekreacyjnych.	3.3.	Zwiększanie włączenia cyfrowego mieszkańców.	
1.10.	Zwiększanie dostępności oferty poradni i oddziałów specjalistycznych.	3.4.	Zwiększanie bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej obszaru.	
1.11.	Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni publicznych.	3.5.	Dostosowywanie oferty transportu publicznego do potrzeb mieszkańców i gości.	
1.12.	Poprawa jakości i dostępności oferty opiekuńczych usług społecznych.			
1.13.	Rozwijanie komunikacji społecznej.			
1.14.	Poprawa stanu bezpieczeństwa w gminach.			

Źródło: Opracowanie własne

Głównym zadaniem Strategii Rozwoju Ponadlokalnego jest ułatwienie władzom samorządowym utrzymania długookresowych celów rozwoju Gmin – Partnerów Strategii. Dokument ten określa priorytety oraz działania wspólne partnerów społecznych, umożliwiając realizację projektów partnerskich zarówno w ramach partnerstwa Gmin, jak i we współpracy z sektorem publicznym, prywatnym i pozarządowym. Strategia w sposób kompleksowy odnosi się do rozwoju obszarów wymagających szczególnego wsparcia, wykorzystując Inne Instrumenty Terytorialne (IIT) jako narzędzie wdrażania działań w zakresie polityki spójności na lata 2021-2027.

Obszary gmin wchodzących w skład Partnerstwa charakteryzują się znaczącymi wyzwaniami społeczno-gospodarczymi. W województwie podkarpackim IIT są wykorzystywane do realizacji Działania 6.2 "Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich i małych miast" w ramach programu "Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027". Działanie to koncentruje się na wsparciu Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym i regionalnym, zwłaszcza tych zagrożonych marginalizacją. Dotyczy to zwłaszcza obszarów wiejskich oraz małych miast borykających się z kumulacją negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych i zagrożonych trwałą marginalizacją.

Do obszarów wiejskich (Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku (7.4.)). wpisują się obie Gminy Partnerzy niniejszej Strategii.

W ramach IIT będą realizowane następujące cele strategiczne niniejszej Strategii Rozwoju Ponadlokalnego:

Cele strategiczne realizowane bezpośrednio:

- ✓ Cel strategiczny 2: Poprawa ładu przestrzennego, estetyki oraz jakości środowiska naturalnego i poziomu przygotowania do zmian klimatu.
- ✓ Cel strategiczny 3: Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej dostosowanej do potrzeb mieszkańców oraz kuracjuszy i turystów.
- ✓ Cel strategiczny 4: Wyższy stopień wykorzystania potencjału gospodarczego gmin.

Cele strategiczne realizowane pośrednio:

- ✓ Cel strategiczny 1: Poprawa warunków i jakości życia, pracy oraz rozwoju mieszkańców gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój.

Aby zapewnić spójność realizacji Strategii, wskazane w dokumencie projekty wdrażane w ramach IIT będą logicznie powiązane z wcześniejszymi etapami diagnozy co zaprezentowano w niniejszym dokumencie w *Tabeli 15. Zestawienie celów strategicznych, kierunków działań z problemami i projektami partnerskimi*. Aby wykazać zgodność z art. 36 ustawy wdrożeniowej oraz zapewnić właściwą logikę wdrażania IIT w *Tabeli 16. Zestawienie zbiorcze wskaźników* przedstawiono wskaźniki, które wynikną z realizacji Strategii.

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego wykorzystuje IIT jako narzędzie integrujące różne sektory i podmioty, aby efektywnie realizować cele polityki rozwoju regionalnego. Dzięki uwzględnieniu logiki instrumentu IIT, strategia zapewnia zgodność z art. 36 ustawy wdrożeniowej, co umożliwia skuteczne aplikowanie o środki w ramach Działania 6.2 programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027.

3.2. Cele strategiczne, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze społecznej

Jakość życia warunkowana jest przez wiele czynników związanych zarówno z wewnętrznymi i zewnętrznymi uwarunkowaniami gospodarczymi, demograficznymi czy przyrodniczymi, jak również przez lokalną politykę społeczną oraz podejmowane przez oba samorządy inwestycje. To właśnie m.in. efektywna polityka społeczna, wysoka jakość i dostępność usług publicznych oraz wysoki standard infrastruktury technicznej i sieciowej sprawia, iż mieszkańcy cieszą się dogodnymi warunkami i wysokim komfortem życia. Przekłada się to na szeroko rozumiany dobrostan, który z kolei warunkuje dalszy rozwój społeczno-gospodarczy.

Poniżej prezentowane są kierunki działań i zadania realizacyjne do celu strategicznego Strategii w sferze społecznej wypracowane podczas warsztatów oraz konsultowane podczas spotkań roboczych.

Tabela 10. Cel strategiczny, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze społecznej.

Cel strategiczny nr 1: Poprawa warunków i jakości życia, pracy oraz rozwoju mieszkańców gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój	
Kierunki działań	Zadania realizacyjne
1.1. Wspieranie aktywności społecznej liderów lokalnych i mieszkańców.	1.1.1 Organizowanie lokalnych spotkań tematycznych mających na celu m.in. aktywizację liderów lokalnych. 1.1.2 Organizowanie spotkań integrujących lokalnych liderów i osoby aktywne. 1.1.3 Wprowadzenie i utrzymywanie budżetów obywatelskich w gminach. 1.1.4 Promowanie możliwości pozyskiwania pozabudżetowych środków na działalność społeczną – np. fundraising i inne. 1.1.5 Powołanie społecznych rad doradczych w gminach (np. Rady Młodzieży, Rady Seniorów, Rady Przedsiębiorców). 1.1.6 Utrzymywanie rzetelnych i wiarygodnych źródeł informacji poprzez udostępnianie ich z wykorzystaniem różnych kanałów i narzędzi komunikacji. 1.1.7 Organizowanie spotkań integracyjno-diagnostycznych z mieszkańcami. 1.1.8 Tworzenie i uruchomienie pracy zespołów roboczych do realizacji części zadań strategii - aktywizowanie istniejących struktur społecznych do realizacji działań rozwojowych Gminy takich jak: Rada Młodzieżowa, Klub Seniora, Gminna Rada Sportu, Gminny Zarząd OSP i innych. 1.1.9 Uruchomienie funduszy sołeckich.
1.2. Wspieranie aktywności organizacji pozarządowych.	1.2.1 Adaptacja niezagospodarowanych obiektów na cele mieszkaniowe, 1.2.2 Ogłaszanie konkursów grantowych dla NGO na prowadzenie działań. realizujących wybrane zadania własne gminy. 1.2.3 Wsparcie techniczne dla NGO w zakresie w zakresie bazy lokalowej i sprzętowej. 1.2.4 Udzielanie wsparcia techniczno-organizacyjnego dla NGO m.in. w zakresie pozyskiwania środków i realizacji projektów (udzielanie pomocy technicznej przez gminy poprzez zaangażowanie specjalisty z zakresu pozyskiwania środków).
1.3. Zwiększanie poziomu integracji społecznej.	1.3.1 Uruchamianie centrów aktywności społecznej. 1.3.2 Organizowanie spotkań integracyjnych aktywizujących do wspólnych działań. 1.3.3 Organizowanie cyklicznego forum współpracy międzypokoleniowej.

	1.3.4 Organizowanie i udostępnianie miejsc w przestrzeni publicznej do spotkań integracyjnych, w tym międzypokoleniowych. 1.3.5 Rozwinięcie grupy lokalnych animatorów/moderatorów do przygotowania i prowadzenia wydarzeń/spotkań mieszkańców. 1.3.6 Wykorzystywanie roli szkół w kształtowaniu aktywnych postaw społecznych u dzieci i młodzieży.
1.4. Wspieranie rozwoju kapitału ludzkiego.	1.4.1 Promowanie i wspieranie działań mających na celu zwiększenie motywacji do uczenia się przez całe życie. 1.4.2 Systematyczne analizowanie potrzeb różnych grup społecznych w zakresie rozwoju osobistego i re kwalifikacji. 1.4.3 Rozpoznanie potencjału instytucjonalnego i społecznego przydatnego do wykorzystania w rozwoju kapitału ludzkiego. 1.4.4 Pozyskiwanie środków na dodatkowe zajęcia praktyczne z zakresu rozwijania umiejętności przydatnych w życiu zawodowym i osobistym.
1.5. Zmniejszanie odpływu mieszkańców.	1.5.1. Systematyczne uatrakcyjnianie i rozszerzanie oferty usług społecznych, w tym w zakresie opieki nad dziećmi, edukacji, kultury, sportu i rekreacji. 1.5.2. Podejmowanie współpracy Gmin, GOK uzdrowisk oraz z innymi partnerami w zakresie organizacji cyklicznych i okolicznościowych wydarzeń o charakterze kulturalnym, edukacyjnym, sportowym i rekreacyjnym oraz integracyjnym. 1.5.3. Realizacja zadań inwestycyjnych w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej, ochrony zasobów naturalnych poprawiających warunki i jakość życia. 1.5.4. Tworzenie warunków technicznych i organizacyjnych do rozwoju budownictwa mieszkaniowego. 1.5.5. Wprowadzenie i upowszechnianie Kart Mieszkańca. 1.5.6. Promocja gminy, jako atrakcyjnego miejsca pracy i zamieszkania.
1.6. Poprawa zakresu i jakości oferty kulturalnej.	1.6.1. Wykreowanie i cykliczna realizacja flagowego/wizerunkowego wydarzenia kulturalnego o zasięgu szerszym niż regionalny. 1.6.2. Kreowanie wspólnej oferty kulturalnej gmin partnerskich (Rymanów, Iwonicz-Zdrój) oraz wymiana ofert kulturalnych. 1.6.3. Rozpoznawanie potrzeb różnych grup mieszkańców w zakresie kultury i dostosowywanie dla nich oferty. 1.6.4. Rozszerzenie i uatrakcyjnienie ofert bibliotek gminnej – wdrażanie innowacyjnych rozwiązań i dobrych praktyk. 1.6.5. Stałe monitorowanie i weryfikacja jakości oferty kulturalnej. 1.6.6. Stała poprawa skuteczności i efektywności promocji wydarzeń kulturalnych poprzez różnicowanie form i kanałów przekazu informacji. 1.6.7. Rozwinięcie całorocznej oferty kulturalnej dostosowanej do potrzeb różnych grup społecznych (wiek, zainteresowania, styl życia). 1.6.8. Promowanie i wspieranie działań na rzecz uczestnictwa dzieci w programach kultury wysokiej. 1.6.9. Rozbudowa i udostępnianie bazy lokalowej instytucji kultury. 1.6.10. Rozszerzenie oferty stałych zajęć kulturalnych dla dzieci i młodzieży.
1.7. Zwiększanie dostępności i różnorodności aktywności społeczno-kulturalnych.	1.7.1. Organizowanie i udostępnianie miejsc w przestrzeni publicznej do spotkań integracyjnych i realizacji ofert czasu wolnego, w tym międzypokoleniowych.

	1.7.2. Rozwinięcie grupy lokalnych animatorów/moderatorów do przygotowania i prowadzenia wydarzeń/spotkań mieszkańców. 1.7.3. Nadawanie alternatywnych funkcji domom ludowym i dostosowanie do nich rozwiązań organizacyjnych.
1.8. Zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego.	1.8.1. Podejmowanie skutecznych środków prawnych w stosunku do właścicieli zaniedbanych, niszczących nieruchomości, w tym zabytkowych. 1.8.2. Prowadzenie działań rewitalizacyjnych w zakresie technicznym, estetycznym i funkcjonalnym w obiektach zabytkowych i przestrzeniach zabytkowych (sanatoria, obiekty użyteczności publicznej, architektura sakralna oraz inne). 1.8.3. Wykorzystanie wielokulturowości w kreowaniu oferty wolnego czasu i promocji Gmin. 1.8.4. Odtwarzanie i zachowywanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego różnych grup etnicznych, które żyły na obszarze gminy. 1.8.5. Wspieranie działań koordynujących i integrujących w zakresie zachowania i udostępniania dziedzictwa kulturowego prowadzonych przez różne podmioty. 1.8.6. Wspieranie działań indywidualnych i integrujących w zakresie zachowania, udostępniania i promocji dziedzictwa kulturowego prowadzonych przez różne podmioty. 1.8.7. Wykorzystywanie wizerunków założycieli Uzdrowisk w działaniach promocyjnych. 1.8.8. Prowadzenie zintegrowanych działań edukacyjnych wśród dzieci i młodzieży w zakresie upowszechniania wiedzy dotyczącej dziedzictwa kulturowego. 1.8.9. Promowanie i upowszechnianie lokalnego dziedzictwa kulturowego.
1.9. Zwiększanie udziału mieszkańców w aktywnościach sportowo-rekreacyjnych.	1.9.1. Systematyczne rozwijanie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w zakresie hal i sal sportowych, basenów krytych/wodnych placów zabaw i innych. 1.9.2. Rozwijanie sieci zintegrowanych dróg rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą. 1.9.3. Poprawa koordynacji działalności jednostek prowadzących działalność w zakresie sportu i rekreacji. 1.9.4. Rozwijanie i dywersyfikowanie oferty sportowo-rekreacyjnej (wiek, zainteresowania i styl życia). 1.9.5. Promowanie aktywnego/zdrowego stylu życia. 1.9.6. Systematyczne uzupełnianie infrastruktury sportowej, w tym służącej do uprawiania sportów zimowych. 1.9.7. Wspieranie animatorów i inicjatorów sportu. 1.9.8. Wspieranie inicjatyw służących zwiększaniu aktywności fizycznej i poprawie zdrowia psychicznego mieszkańców.
1.10. Zwiększanie dostępności oferty poradni i oddziałów specjalistycznych.	R.1.10. Utworzenie specjalistycznych poradni: psychiatrycznej (w tym leczenia uzależnień) i neurologicznej dla dzieci i dorosłych. R.2.10. Wspieranie działań na rzecz poprawy dostępności leczenia specjalistycznego, edukacji, terapii i rehabilitacji medycznej, utworzenie nowych poradni specjalistycznych.

	R.3.10. Prowadzenie i promowanie działań z zakresu profilaktyki prozdrowotnej w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby mieszkańców. R.4.10. Prowadzenie działań na rzecz zwiększenia dostępności opieki długoterminowej dla osób potrzebujących.
1.11. Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni publicznych.	1.11.1. Realizacja inwestycji i poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami.
1.12. Poprawa jakości i dostępności oferty opiekuńczych usług społecznych.	1.12.1. Sporządzanie pełnej diagnozy lokalnej dotyczącej liczby i sytuacji osób potrzebujących pomocy. 1.12.2. Promowanie działań uwrażliwiających mieszkańców na sytuację osób znajdujących się w kryzysie. 1.12.3. Tworzenie i udostępnianie oferty opieki dziennej i całodobowej dla seniorów. 1.12.4. Uruchomienie projektów w zakresie kształcenia i doskonalenia kadr świadczących usługi opiekuńcze z wykorzystaniem dofinansowania zewnętrznego. 1.12.5. Promocja i wspieranie wolontariatu w zakresie usług opiekuńczych. 1.12.6. Zwiększenie oferty miejsc dziennego pobytu (Dom Dziennego Pobytu, Klub Seniora i inne). 1.12.7. Prowadzenie świetlic socjoterapeutycznych dla dzieci i młodzieży.
1.13. Rozwijanie komunikacji społecznej.	1.13.1. Budowanie bazy kontaktowej różnych grup interesariuszy wraz z ich charakterystyką. 1.13.2. Organizowanie spotkań integracyjno-diagnostycznych z mieszkańcami. 1.13.3. Tworzenie i uruchomienie zespołów roboczych do realizacji części zadań strategii ponadlokalnej. 1.13.4. Wdrażanie innowacyjnych form i kanałów komunikacji z mieszkańcami i osobami z spoza gminy oraz szeroka promocja oferty i możliwości gminy w tym zakresie.
1.14. Poprawa stanu bezpieczeństwa w gminach.	1.14.1. Prowadzenie działań na rzecz zwiększenia nadzoru policyjnego na terenie gminy (w tym utworzenie stałego komisariatu policji na terenie Gminy Iwonicz-Zdrój). 1.14.2. Prowadzenie działań na rzecz przywrócenia patroli pieszych w centrach uzdrowiskowych. 1.14.3. Organizowanie bezpośrednich i zdalnych spotkań prewencyjnych z przedstawicielami Policji i PSP. 1.14.4. Prowadzenie działań na rzecz angażowania mieszkańców do poprawy i utrzymania bezpieczeństwa poprzez współdziałanie społeczne, w tym sąsiedzkie. 1.14.5. Modernizowanie i rozwijanie systemu monitoringu wizyjnego i sąsiedzkiego.

Źródło: Opracowanie własne

3.3. Cele, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze przestrzenno-środowiskowej

Realizacja celów w tej sferze wpłynie pozytywnie na poprawę jakości życia społecznego. Cele zostaną zrealizowane zarówno poprzez realizację przedsięwzięć infrastrukturalnych jak i działania bezinwestycyjne.

Wszystkie zaproponowane zadania i realizacja celów przyczynią się do rozwoju całego obszaru, zwiększy się jego dostępność komunikacyjna, jakość i funkcjonalność przestrzeni oraz środowiska.

Poniżej prezentowane są kierunki działań i zadania realizacyjne do celów strategicznych Strategii w sferze przestrzenno-środowiskowej.

Tabela 11. Cele, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze przestrzenno-środowiskowej w zakresie środowiska i przestrzeni.

Sfera przestrzenno-środowiskowa	
Środowisko i przestrzeń	
Cel strategiczny 2 Poprawa ładu przestrzennego, estetyki oraz jakości środowiska naturalnego i poziomu przygotowania do zmian klimatu.	
Kierunki działań	Zadania realizacyjne
2.1. Podejmowanie i promowanie działań na rzecz rozwoju tzw. gospodarki o obiegu zamkniętym.	2.1.1. Prowadzenie akcji informacyjnych i edukacyjnych w zakresie postępowania z odpadami, w tym ich segregacji i zagrożeń wynikających ze spalania odpadów w gospodarstwach domowych. 2.1.2. Organizowanie społecznych akcji porządkowych, jako elementu edukacyjnego. 2.1.3. Prowadzenie skutecznych działań prewencyjnych i administracyjnych w zakresie likwidacji dzikich wysypisk śmieci (edukowanie i monitorowanie miejsc szczególnie narażonych na działania niezgodne z regulacjami – np. fotopułapki). 2.1.4. Ograniczenie dostępności do odpadów żywnościowych dla zwierząt leśnych. 2.1.5. Promocja proekologicznych postaw konsumenckich, dobrych praktyk w zakresie ograniczenia ilości odpadów pochodzących z gospodarstw domowych. 2.1.6. Budowa nowoczesnych wiat do segregowania odpadów w zabudowie wielorodzinnej. 2.1.7. Rozbudowa/modernizacja PSZOK. 2.1.8. Budowa biogazowni.
2.2. Ograniczanie zanieczyszczeń ze źródeł niskiej emisji.	2.2.1. Wymiana źródeł ciepła z zasilanych paliwami stałymi na paliwa odnawialne. 2.2.2. Prowadzenie stałej i systematycznej edukacji ekologicznej. 2.2.3. Podejmowanie działań wdrażających zapisy uchwały antysmogowej. 2.2.4. Wdrażanie rozwiązań poprawiających jakość powietrza atmosferycznego.
2.3. Upowszechnianie stosowania systemów OZE w obiektach użyteczności publicznej i w przestrzeniach publicznych oraz w obiektach niepublicznych	2.3.1. Prowadzenie działań informacyjnych o możliwościach dofinansowania inwestycji w OZE. 2.3.2. Montaż systemów OZE na obiektach użyteczności publicznej i w przestrzeniach publicznych (oświetlenie led wraz z fotowoltaiką). 2.3.3. Zwiększanie niezależności energetycznej obszaru. 2.3.4. Promowanie i inicjowanie stosowania modelu spółdzielni energetycznych.

2.4. Poprawa dostępu do zasobów środowiska przyrodniczego i przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu.	2.4.1. Wspieranie powstawania urządzeń małej retencji. 2.4.2. Prowadzenie działań wobec organów zarządczych na rzecz udrażniania koryt rzek i potoków. 2.4.3. Promowanie i wspieranie gromadzenia wód opadowych (deszczowych) w gospodarstwach domowych. 2.4.4. Prowadzenie działań wobec organów zarządczych i właścicieli na rzecz modernizacji i czyszczenia rowów i drenów melioracyjnych.
2.5. Zwiększanie świadomości mieszkańców w kontaktach z dzikimi i domowymi zwierzętami.	2.5.1. Opracowanie i prowadzenie rejestru zagrożeń występujących w przyrodzie, zwłaszcza ze strony dzikich zwierząt. 2.5.2. Prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych na rzecz zwiększenia świadomości mieszkańców i turystów w zakresie obcowania z dzikimi zwierzętami. 2.5.3. Podejmowanie działań zachęcających mieszkańców do chipowania psów.
2.6. Poprawa jakości przestrzeni publicznych.	2.6.1. Porządkowanie planów zagospodarowania przestrzennego w ramach Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym ze zmianami ogłoszonymi w Dz. U. z 2023 r. poz. 977, 1506, 1597, 1688, 1890, 2029, 2739. 2.6.2. Prowadzenie działań na rzecz poprawy estetyki budynków, obiektów uzdrowiskowych i przestrzeni publicznych. 2.6.3. Podniesienie jakości oraz tworzenie nowych, atrakcyjnych i nowoczesnych przestrzeni publicznych dostosowanych do potrzeb mieszkańców, w tym osób ze szczególnymi potrzebami. 2.6.4. Porządkowanie, ujednolicenie i uzupełnianie oznakowania informacyjnego miejsc i elementów przestrzeni publicznej (konceptcja identyfikacji wizualnej). 2.6.5. Prowadzenie działań na rzecz jednolitego oznakowania miejsc i budynków.
2.7. Poprawa stanu zagrożonych zasobów środowiska przyrodniczego.	2.7.1. Podpisanie porozumienia pomiędzy Lasami Państwowymi a Gminą Iwonicz-Zdrój w zakresie podziału obowiązków utrzymania ścieżek spacerowych i infrastruktury towarzyszącej oraz utrzymania estetyki, czystości i bezpieczeństwa. 2.7.2. Współdziałanie Gmin, Kół Łowieckich i rolników na rzecz ograniczania szkód w uprawach rolnych. 2.7.3. Wspieranie działań na rzecz scalania gruntów rolnych w gminach. 2.7.4. Współpraca służb w celu ograniczenia dewastacji ścieżek leśnych powodowane przez nieuprawniony ruch pojazdów mechanicznych.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 12. Cele, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze przestrzenno-środowiskowej w zakresie infrastruktury.

Infrastruktura	
Cel strategiczny 3: Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej dostosowanej do potrzeb mieszkańców oraz kuracjuszy i turystów.	
Kierunki działań	Zadania realizacyjne
3.1. Poprawa jakości i dostępności nowoczesnej infrastruktury społecznej.	3.1.1. Modernizacja energetyczna obiektów zabytkowych i użyteczności publicznej. 3.1.2. Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami. 3.1.3. Rozszerzanie oferty zasobów lokalowych udostępnianych organizacjom społecznym dla realizacji ich celów statutowych. 3.1.4. Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach.
3.2. Zwiększanie źródeł dostępu do wody do celów spożywczych oraz kanalizacji sanitarnej.	3.3.1. Budowa sieci wodociągowej i modernizacja istniejących wyeksploatowanych części sieci. 3.3.2. Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody. 3.3.3. Rozbudowa oraz modernizacja sieci wodociągowej i tworzenie gminnych punktów poboru wody do celów spożywczych i przeciwpożarowych. 3.3.4. Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przepompowniami.
3.3. Zwiększanie włączenia cyfrowego mieszkańców.	3.4.1. Rozszerzanie oferty e-usług w administracji. 3.4.2. Promowanie i upowszechnianie korzystania z e-usług wśród mieszkańców. 3.4.3. Tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu. 3.4.4. Wspieranie działań na rzecz włączenia cyfrowego mieszkańców.
3.4. Zwiększanie bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej obszaru.	3.5.1. Budowa nowych miejsc parkingowych. 3.5.2. Prowadzenie działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa w ciągach komunikacyjnych. 3.5.3. Modernizacja i remonty nawierzchni dróg oraz obiektów infrastruktury drogowej (mostów, kładek, przepustów itp.). 3.5.4. Rozbudowa sieci kanalizacji deszczowej. 3.5.5. Modernizacja i rozwój spójnej sieci dróg rowerowych, pieszych oraz pieszo – rowerowych. 3.5.6. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej, oświetleniowej oraz infrastruktury transportu publicznego.
3.5. Dostosowywanie oferty transportu publicznego do potrzeb mieszkańców i gości.	3.6.1. Wspieranie działań na rzecz zwiększania sieci połączeń komunikacyjnych na obszarze. 3.6.2. Podejmowanie działań na rzecz odciążenia centrum miast. 3.6.3. Budowa nowej infrastruktury komunikacyjnej np. kolei gondolowej, ścieżki w koronach drzew, kolei wagonikowej itp.). 3.6.4. Wspieranie działań na rzecz ułatwienia przemieszczania się turystów i mieszkańców pomiędzy miejscowościami obszaru. 3.6.5. Podejmowanie działań na rzecz uruchomienia połączeń komunikacyjnych między dwoma uzdrowiskami.

Źródło: Opracowanie własne

3.4. Cele strategiczne, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze gospodarki i promocji

Poniżej prezentowane są kierunki działań i zadania realizacyjne do celu strategicznego Strategii w sferze gospodarki, turystyki i promocji.

Budowanie marki uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój oparte będzie na wykorzystaniu istniejących potencjałów: atrakcyjności środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego oraz dogodnych warunkach do rozwoju przedsiębiorczości. Stworzenie warunków do aktywnego spędzania wolnego czasu (nowe instytucje kulturalne, edukacyjne zapewniające atrakcje i usługi na poziomie ponadlokalnym, nowe produkty lecznicze, turystyczne i kulturalne, promocja zdrowego stylu życia) będzie dodatkową zachętą do pozostawania oraz zamieszkiwania na terenie, co może wpłynąć pozytywnie na zmianę struktury demograficznej obszaru. Cele w wymiarze gospodarczym i przestrzennym są więc komplementarne z kierunkami i celami w wymiarze społecznym.

Tabela 13. Cele, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze gospodarki i promocji.

Sfera gospodarcza i promocji	
Cel strategiczny 4: Wyższy stopień wykorzystania potencjału gospodarczego gmin.	
Kierunki działań	Zadania realizacyjne
4.1. Wspieranie, aktywizowanie i integrowanie środowiska lokalnego biznesu.	4.1.1 Wspieranie tworzenia i aktywności samorządów gospodarczych. 4.1.2 Inicjowanie działań w kierunku utworzenia inkubatora przedsiębiorczości. 4.1.3 Promowanie i wspieranie działań na rzecz współpracy przedsiębiorców z instytucjami naukowymi oraz wdrażania wyników badań naukowych (B+R), tworzenia partnerstw. 4.1.4 Wspieranie przedsięwzięć związanych z modernizacją energetyczną. 4.1.5 Wspieranie działań w zakresie zwiększania innowacyjności przedsiębiorstw. 4.1.6 Wspieranie inicjatyw tworzenia sieci współpracy, w tym w formie klastrów. 4.1.7 Wspieranie działań na rzecz wprowadzania nowych wspólnych produktów. 4.1.8 Wspieranie działań na rzecz wspólnego marketingu i dystrybucji produktów, w tym sieci współpracy i inicjatyw klastrowych.
4.2. Rozwijanie wysokiej jakości, szerokiej, konkurencyjnej oferty usług turystycznych i lecznictwa uzdrowiskowego.	4.2.1 Opracowanie koncepcji produktu turystycznego. 4.2.2 Stworzenie i rozwijanie zintegrowanej oferty turystyczno-uzdrowiskowej obu Gmin przy współpracy branży uzdrowiskowej, turystycznej i samorządów lokalnych. 4.2.3 Wprowadzanie nowych rodzajów usług leczniczych i rehabilitacyjnych – wspieranie działań na rzecz rozwoju usług rehabilitacji neurologicznej, rozwój oferty usług przyrodolecznictwa. 4.2.4 Rozszerzanie profili leczniczych. 4.2.5 Utworzenie centralnej Informacji Turystycznej. 4.2.6 Powołanie jednostki organizacyjnej (operatora) koordynującej działalność w zakresie sportu i rekreacji. 4.2.7 Weryfikowanie i rozwijanie oferty imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych, w tym wydarzeń cyklicznych. 4.2.8 Koordynowanie działań Gmin partnerskich oraz opracowanie wspólnego kalendarza imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych.

	4.2.9 Rozwijanie form i skutecznych kanałów komunikacji z mieszkańcami, kuracjuszami i turystami - tworzenie nowych cyfrowych form dostępu do informacji turystycznej. 4.2.10 Budowa i rozbudowa miejsc recepcyjnych i obsługi gości korzystających z oferty uzdrowisk. 4.2.11 Rozbudowa i modernizacja bazy noclegowej w gminach. 4.2.12 Modernizacja istniejących i tworzenie nowych ścieżek spacerowych. 4.2.13 Podejmowanie działań na rzecz wykorzystania źródeł geotermalnych. 4.2.14 Prowadzenie działań na rzecz pozyskiwania środków z różnych źródeł na restaurowanie i konserwację obiektów zabytkowych w gminach. 4.2.15 Modernizacja wnętrz obiektów zabytkowych i poprawa dostępności w celu dostosowania do działalności komercyjnej i społecznej. 4.2.16 Tworzenie nowych miejsc parkingowych poza strefą „A”. 4.2.17 Utworzenie miejsc parkingowych w strefie „A” dla osób z niepełnosprawnościami w celu ułatwienia dostępu do parków zdrojowych i pijalni wód mineralnych. 4.2.18 Porządkowanie systemów parkowania w miastach. 4.2.19 Wprowadzanie alternatywnych środków transportu osób przybywających do strefy „A”. 4.2.20 Wspieranie działań na rzecz unowocześniania i uzupełniania wyposażenia podmiotów lecznictwa uzdrowiskowego w sprzęt balneologiczny oraz rehabilitacyjny. 4.2.21 Modernizacja, w tym przebudowa, rozbudowa istniejących obiektów zakładów lecznictwa uzdrowiskowego i zagospodarowania terenu wraz z infrastrukturą towarzyszącą. 4.2.22 Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja bazy lecznictwa uzdrowiskowego i noclegowego. 4.2.23 Modernizacja części obiektów infrastruktury turystycznej i zagospodarowania terenu wraz z infrastrukturą towarzyszącą. 4.2.24 Stała współpraca pomiędzy samorządami lokalnymi i podmiotami świadczącymi usługi uzdrowiskowe oraz turystyczne. 4.2.25 Prowadzenie stałej promocji oferty lecznictwa uzdrowiskowego.
4.3. Rozwój potencjału turystycznego i uzdrowiskowego obszaru.	4.3.1 Przeprowadzenie nowych badań dotyczących złóż wód geotermalnych i surowców leczniczych oraz ocena możliwości ich turystycznego wykorzystania. 4.3.2 Prowadzenie działań informacyjno-marketingowych na rzecz budowania marki obszaru uzdrowiskowego. 4.3.3 Integrowanie działań środowisk/institucji na rzecz tworzenia i promowania oferty turystycznej regionu. 4.3.4 Podejmowanie działań w zakresie tworzenia nowej infrastruktury turystycznej i uzdrowiskowej. 4.3.5 Budowa nowych oraz rozbudowa, modernizacja i remont istniejących obiektów sportowych dla potrzeb produktów turystycznych. 4.3.6 Rozbudowa i modernizacja elementów infrastruktury sportów zimowych dla potrzeb produktów turystycznych. 4.3.7 Adaptacja budynków na nowe funkcje zaspokajające potrzeby tworzonej nowych produktów turystycznych. 4.3.8 Budowa Camper Parków.

4.4. Wzrost sprzedaży lokalnych produktów na terenie gminy.	4.3.9 Wspieranie rolnictwa zrównoważonego (odejście od monokultury, ograniczone stosowanie środków ochrony roślin i nawozów). 4.3.10 Wspieranie powstawania biogazowni. 4.3.11 Wspieranie rozwoju produkcji i dystrybucji lokalnych produktów z gospodarstw rolnych. 4.3.12 Uporządkowanie lokalizacji, funkcjonalności i estetyki miejsc handlu targowiskowego. 4.3.13 Wspieranie bezpośredniej sprzedaży konsumentom finalnym żywności wyprodukowanej w gospodarstwach rolnych.
4.5. Kreowanie szerokiej i atrakcyjnej oferty czasu wolnego.	4.4.1 Stworzenie zintegrowanej i zróżnicowanej oferty czasu wolnego. 4.4.2 Budowa infrastruktury rekreacyjnej dla dzieci (placów zabaw, wodnych placów zabaw, parków sensorycznych i linowych). 4.4.3 Budowa kamper parków. 4.4.4 Rozwijanie sieci dróg i ścieżek rowerowych.
4.6. Zwiększanie rozpoznawalności Gmin jako miejsc atrakcyjnych turystycznie i uzdrowiskowo.	4.6.1 Opracowanie koncepcji produktu turystycznego. 4.6.2 Opracowanie marki Gmin Uzdrowiskowych – marki miejsca. 4.6.3 Wspieranie rozwoju marki produktów. 4.6.4 Wspieranie rozwoju oferty produktów lokalnych - wspieranie sprzedaży produktów pochodzących z lokalnych gospodarstw rolnych na terenie uzdrowisk. 4.6.5 Prowadzenie wspólnej promocji oferty podmiotów działających na terenie gminy z zaangażowaniem samorządu lokalnego. 4.6.6 Tworzenie nowych, cyfrowych wspólnych dla obu gmin uzdrowiskowych form dostępu do informacji turystycznej. 4.6.7 Upowszechnianie informacji oraz promocja zasobów przyrodo-leczniczych gmin poprzez publikacje cyfrowe i konkursy. 4.6.8 Przeprowadzenie analizy potencjału inwestycyjnego gmin. 4.6.9 Przygotowanie i udostępnianie oferty inwestycyjnej i jej promocja.

Źródło: Opracowanie własne

Poniżej przedstawiono powiązania między zdiagnozowanymi problemami, a celami strategicznymi, kierunkami działań, projektami partnerskimi, przedsięwzięciami uzupełniającymi i wyzwaniem rozwojowymi. Wszystkie cele strategiczne i kierunki działań są odpowiedzią na mnogość problemów zdiagnozowanych na obszarze obu gmin i pozwolą na ich zniwelowanie w dłuższej perspektywie czasowej. Natomiast projekty partnerskie oparto na największym potencjale obszaru, jakim jest turystyka i dziedzictwo kulturowe. Podejście takie pozwoli wykorzystać najmocniejsze strony obszaru w pierwszej kolejności tak by były kołem zamachowym rozwoju w innych aspektach życia społecznego, gospodarczego i sfer środowiskowej i przestrzennej. W ramach przedsięwzięć uzupełniających zgłoszono potencjalne projekty wpisujące się w cele strategiczne i kierunki działań, których realizacja w poszczególnych gminach wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców i rozwój całego obszaru Partnerów.

Tabela 14. Zestawienie celów strategicznych, kierunków działań z problemami i wyzwaniami rozwojowymi.

Cel strategiczny	Kierunki działań	Problem	Wyzwanie rozwojowe
Cel strategiczny 1: Poprawa warunków i jakości życia, pracy oraz rozwoju mieszkańców gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój	1.1. Wspieranie aktywności społecznej liderów lokalnych i mieszkańców.	1. Niska aktywność społeczna – małe zaangażowanie w sprawy lokalnej społeczności 2. Niedostatek liderów lokalnych, którzy potrafią wskazać problemy społeczności lokalnych i skupić je wokół celów i działań rozwojowych	Wyzwanie 7. Tworzenie warunków wszechstronnego rozwoju i poprawy jakości życia mieszkańców poprzez:
	1.2. Wspieranie aktywności organizacji pozarządowych.	3. Niski poziom współpracy organizacji społecznych w relacjach międzyludzkich, merytorycznych i instytucjonalnych 4. Ograniczone możliwości pozyskiwania środków przez organizacje społeczne – niewystarczające umiejętności zasobów ludzkich organizacji, niski kapitał własny (często brak)	Wyzwanie 6e. Zwiększanie aktywności obywatelskiej, wspieranie organizacji pozarządowych działających na terenie obydwu gmin.
	1.3. Zwiększanie poziomu integracji społecznej.	5. Niewystarczająca przestrzeń do współpracy osób/środowisk z różnych grup pokoleniowych, 6. Bardzo niski poziom integracji międzypokoleniowej	Wyzwanie 6e. Zwiększanie aktywności obywatelskiej, wspieranie organizacji pozarządowych działających na terenie obydwu gmin.
	1.4. Wspieranie rozwoju kapitału ludzkiego.	8. Brak u znacznej części mieszkańców gotowości i potrzeby uczenia się przez całe życie 9. Bardzo ograniczone możliwości podwyższania/zmiany kwalifikacji zawodowych, szczególnie osób dorosłych (niekoniecznie bezrobotnych) 10. Niepełne wykorzystanie potencjału instytucjonalnego i w konsekwencji społecznego w rozwoju gmin 11. Niski poziom edukacji w zakresie kształcenia praktycznego/zawodowego (na wszystkich poziomach kształcenia) 12. Wysokie bezrobocie osób z wykształceniem w zawodach „nadwyżkowych”: filozofowie, historycy, politolodzy i kulturoznawcy 13. Brak edukacji i upowszechnia informacji oraz promocji zasobów przyrodoleczniczych, którymi dysponują obie gminy	Wyzwanie 6b. Rozbudowę, poprawę stanu i podniesienie standardu obiektów oświatowych i kulturalnych, związanych z szeroko rozumianą działalnością w zakresie oferty kulturalnej, sportu i rekreacji, w tym m.in. prace związane z poprawą i utrzymaniem bardzo dobrego stanu technicznego obiektów, wykorzystywanie nowoczesnych technologii (np. cyfryzacja) i doposażanie w sprzęt umożliwiający wdrażanie nowoczesnych form kształcenia, tworzenia atrakcyjnej oferty kultury, sportu i rekreacji.
	1.5. Zmniejszanie odpływu mieszkańców.	14. Odpływ osób wykwalifikowanych z lokalnego rynku pracy (m.in. duże deficyty osób wykwalifikowanych w zakresie świadczenia usług społecznych) 15. Systematycznie malejąca liczba mieszkańców gmin	Wyzwanie 2. Wzmacnianie pozycji konkurencyjnej działalności i roli ośrodków tworzących ofertę turystyczną, rekreacyjną, sportową i uzdrowiskową – m.in. obiekty sanatoryjne i uzdrowiskowe, ośrodki sportów „zimowych” i „letnich”, oferujących warunki do

Cel strategiczny	Kierunki działań	Problem	Wyzwanie rozwojowe
			uprawiania kolarstwa górskiego, narciarstwa, trasy spacerowe, biegowe, ścieżki przyrodnicze.
	1.6. Poprawa zakresu i jakości oferty kulturalnej.	24. Brak flagowej/wizerunkowej imprezy kulturalnej o zasięgu szerszym niż regionalny , 25. Brak wspólnej oferty kulturalnej gmin partnerskich (Rymanów, Iwonicz-Zdrój) – brak sieciowania, 26. Dominacja rywalizacji nad współpracą między samorządami Rymanowa i Iwonicza-Zdroju w obszarze kultury. 27. Sezonowość oferty kulturalnej, 28. Niska jakość części oferty kulturalnej oraz niewystarczająco szeroka i atrakcyjna oferta kulturalna ze względu na ograniczenia techniczne i lokalowe, 30. Niski poziom odbioru oferty kulturalnej (szczególnie kultury wysokiej),	Wyzwanie 6b. Rozbudowę, poprawę stanu i podniesienie standardu obiektów oświatowych i kulturalnych, związanych z szeroko rozumianą działalnością w zakresie oferty kulturalnej, sportu i rekreacji, w tym m.in. prace związane z poprawą i utrzymaniem bardzo dobrego stanu technicznego obiektów, wykorzystywanie nowoczesnych technologii (np. cyfryzacja) i doposażanie w sprzęt umożliwiający wdrażanie nowoczesnych form kształcenia, tworzenia atrakcyjnej oferty kultury, sportu i rekreacji.
	1.7. Zwiększanie dostępności i różnorodności aktywności społeczno-kulturalnych.	31. Niewystarczające dostosowanie oferty kulturalnej do różnych grup odbiorców (szczególnie młodzieży), 32. Zbyt mała oferta stałych zajęć kulturalnych dla małych dzieci. 33. Brak przestrzeni publicznych w części miejscowości wiejskich zagospodarowanych dla realizacji ofert czasu wolnego, 34. Słabe wykorzystanie na cele kulturalne i integracyjne domów ludowych przez społeczności lokalne. 29. Słaba promocja wydarzeń kulturalnych,	Wyzwanie 6b. Rozbudowę, poprawę stanu i podniesienie standardu obiektów oświatowych i kulturalnych, związanych z szeroko rozumianą działalnością w zakresie oferty kulturalnej, sportu i rekreacji, w tym m.in. prace związane z poprawą i utrzymaniem bardzo dobrego stanu technicznego obiektów, wykorzystywanie nowoczesnych technologii (np. cyfryzacja) i doposażanie w sprzęt umożliwiający wdrażanie nowoczesnych form kształcenia, tworzenia atrakcyjnej oferty kultury, sportu i rekreacji. Wyzwanie 6e. Zwiększanie aktywności obywatelskiej, wspieranie organizacji pozarządowych działających na terenie obydwu gmin.
	1.8. Zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego.	16. Niewykorzystane zasoby obiektów zabytkowych, obecnie nieużytkowanych i niszczących 17. Ły stan techniczny i niska estetyka obiektów i przestrzeni zabytkowych (sanatoria, obiekty użyteczności publicznej i inne) 18. Słabe zachowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego różnych grup etnicznych, które żyły na obszarze gminy - zanik lokalnych tradycji i zwyczajów ludowych	Wyzwanie 6h. Zachowanie, pielęgnowanie oraz udostępnianie materialnego i niematerialnego, bogatego dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny	Kierunki działań	Problem	Wyzwanie rozwojowe
		19. Niski poziom integrowania działań w zakresie zachowania i udostępniania dziedzictwa kulturowego prowadzonego przez różne podmioty, 20. Niskie zaangażowania społeczne w zachowanie i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego – zanikanie dziedzictwa kulturowego, 21. Słaba edukacja dzieci i młodzieży w zakresie dziedzictwa kulturowego, 22. Słaba promocja lokalnego dziedzictwa kulturowego - zbyt małe eksponowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, w tym wielokulturowości, 23. Niewystarczające wykorzystanie wizerunków założycieli uzdrowiska w promocji.	
1.9. Zwiększanie udziału mieszkańców w aktywnościach sportowo-rekreacyjnych.		35. Niska aktywność mieszkańców w zakresie uprawiania sportu i rekreacji, 36. Ograniczona oferta sportowo-rekreacyjna, 37. Ograniczona oferta zajęć sportowych adresowanych do dzieci, młodzieży i dorosłych, 38. Bardzo mała ilość dodatkowych zajęć sportowych w szkołach (np. SKS, nauka pływania itp.), 39. Małe wsparcie dla inicjatorów i animatorów sportu. 40. Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura sportowa do uprawiania sportu i organizowania zawodów sportowych, 41. Niewystarczająco rozwinięta sieć zintegrowanych (autonomicznych) dróg rowerowych, 42. Nierozwinięta promocja zdrowego stylu życia. 68. Niewystarczające zagospodarowanie parków pod kątem rekreacji i bezpieczeństwa	Wyzwanie 3. Utrzymanie w doskonałym stanie, tworzenie i znakowanie nowych szlaków turystycznych, budowa tras rowerowych i narciarskich, innej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, budowa i remont publicznej infrastruktury turystycznej (place zabaw, wiaty, miejsca parkingowe, mała architektura, ogrody sensoryczne, wieże widokowe, miejsca dla nowych form turystyki i rekreacji – pola dla kamperów, pumptracków, toalety na szlakach itp.).
1.10. Zwiększanie dostępności oferty poradni i		43. Niezaspokojone potrzeby mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia, w tym rehabilitacji medycznej,	Wyzwanie 6b. Rozbudowę, poprawę stanu i podniesienie standardu obiektów oświatowych i kulturalnych, związanych z szeroko rozumianą działalnością w zakresie oferty kulturalnej, sportu i rekreacji, w tym m.in. prace związane z poprawą i utrzymaniem bardzo dobrego stanu technicznego obiektów, wykorzystywanie nowoczesnych technologii (np. cyfryzacja) i doposażanie w sprzęt umożliwiający wdrażanie nowoczesnych form kształcenia, tworzenia atrakcyjnej oferty kultury, sportu i rekreacji. Wyzwanie 6i. Poprawa zaspokojenia potrzeb związanych z ochroną zdrowia, specjalistyczną opieką medyczną, rehabilitacją i usługami opiekuńczymi.

Cel strategiczny	Kierunki działań	Problem	Wyzwanie rozwojowe
	oddziałów specjalistycznych.	44. Bardzo ograniczony dostęp do publicznej specjalistycznej opieki medycznej - bardzo ograniczona dostępność lekarzy specjalistów, 45. Niewystarczająca baza i wyposażenie zakładów przyrodoleczniczych, 46. Zwiększająca się liczba dzieci i młodzieży z problemami i zaburzeniami psychicznymi, 47. Bardzo słabo zorganizowana opieka nad osobami z problemami i zaburzeniami psychicznymi, 48. Niewystarczająca opieka długoterminowa dla osób potrzebujących, 49. Liczne przypadki uzależnień - brak poradni leczenia uzależnień, 50. Liczne przypadki chorób cywilizacyjnych, 51. Niewystarczająca profilaktyka prozdrowotna	
	1.11. Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni publicznych.	52. Niska dostępność obiektów i przestrzeni publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami, 53. Ograniczony dostęp do leczenia, edukacji, terapii, rehabilitacji dla dzieci z niepełnosprawnościami – brak bezpłatnego dostępu do specjalistów dla osób z niepełnosprawnościami, wysokie koszty leczenia, 54. Bariera finansowa w skierowaniu podopiecznych do domów opieki społecznej (indywidualna i Gminy).	Wyzwanie 6f. Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego, m.in. poprzez poprawę infrastruktury drogowej, stosowanie monitoringu wizyjnego, zapewnienie miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach publicznych i miejscach atrakcyjnych turystycznie, zabytkach. Wyzwanie 6g. Rozwój infrastruktury publicznej przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego.
	1.12. Poprawa jakości i dostępności oferty opiekuńczych usług społecznych.	55. Brak pełnej diagnozy lokalnej dotyczącej liczby i sytuacji osób potrzebujących pomocy, 56. Głęboki deficyt kadr do świadczenia usług opiekuńczych, 57. Częste przypadki obojętności społecznej na sytuację osób potrzebujących pomocy, 58. Wzrastająca liczba przypadków przemocy w rodzinie, 59. Nierozwinięta zróżnicowana opieka długoterminowa, 60. Zanikające więzi międzypokoleniowe, zmniejsza się zdolność do opieki w ramach rodzin – zwiększająca się liczba osób wymagających usług opiekuńczych i stałej opieki, 61. Nierozwinięta oferta opieki dziennej i całodobowej dla seniorów, 62. Brak świetlicy socjoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży.	Wyzwanie 6d. Zapewnienie opieki oraz aktywizacja społeczna osób starszych. Wyzwanie 6c. Zapewnienie opieki przedszkolnej i żłobkowej, umożliwiające rodzicom powrót na rynek pracy poprzez inwestycje w infrastrukturę żłobkową poprzez jej modernizację oraz rozbudowę, zakup dodatkowego wyposażenia oraz rozwój oferty opiekuńczej.

Cel strategiczny	Kierunki działań	Problem	Wyzwanie rozwojowe
	1.13. Rozwijanie komunikacji społecznej.	7. Wykluczenie części grup społecznych z procesów decyzyjnych w gminie (dotyczy to m.in. seniorów, młodzieży, przedsiębiorców, osób z niepełnosprawnościami)	Wyzwanie 6e. Zwiększanie aktywności obywatelskiej, wspieranie organizacji pozarządowych działających na terenie obydwu gmin.
	1.14. Poprawa stanu bezpieczeństwa w gminach.	63. Niewystarczający nadzór policyjny na terenie gminy (brak stałego Komisariatu na terenie Gminy Iwonicz-Zdrój, zbyt mała liczba policjantów i wspólnych patroli policyjnych dla Gminy Rymanów i Iwonicz-Zdrój), 64. Wzrastająca liczba wypadków drogowych (główna przyczyna: nagminne przekraczanie dozwolonej prędkości), 65. Wandalizm – przypadki niszczenia mienia publicznego/infrastruktury drogowej, wandalizm motoryzacyjny (motocykle, quady), 66. Niewystarczający monitoring wizyjny w przestrzeniach publicznych, 67. Zagrożenia w ruchu komunikacyjnym (DK28, drogi wojewódzkie).	Wyzwanie 6f. Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego, m.in. poprzez poprawę infrastruktury drogowej, stosowanie monitoringu wizyjnego, zapewnienie miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach publicznych i miejscach atrakcyjnych turystycznie, zabytkach.
Cel strategiczny 2: Poprawa ładu przestrzennego, estetyki oraz jakości środowiska naturalnego i poziomu przygotowania do zmian klimatu.	2.1. Podejmowanie i promowanie działań na rzecz rozwoju tzw. gospodarki o obiegu zamkniętym.	69. Niewystarczająca świadomość i niska gotowość społeczna dotycząca sposobów segregowania odpadów 70. Duża liczba dzikich wysypisk 71. Niski poziom recydingu 72. Niewydolność w zagospodarowywaniu osadów pościekowych z powodu braku technologii 73. Niezadowalający stan PSZOK	Wyzwanie 6a. Wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy, generowanie innowacji: wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców – pomoc w ubieganiu się o środki pomocowe na rozpoczynanie i/lub rozwijanie własnej, działalności gospodarczej, ułatwianie inwestowania podmiotom z zewnątrz.
	2.2. Ograniczanie zanieczyszczeń ze źródeł niskiej emisji.	74. Niezadowalająca jakość powietrza – szczególnie z powodu niskiej emisji w okresie grzewczym co może stanowić zagrożenie dla utrzymania statusu uzdrowiskowego obszaru 75. Spalanie śmieci w gospodarstwach domowych	Wyzwanie 6g. Rozwój infrastruktury publicznej przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego.
	2.3. Upowszechnianie stosowania systemów OZE w obiektach użyteczności publicznej i w przestrzeniach publicznych oraz	76. Niski stopień wykorzystania OZE w strukturze zużywanej energii w obiektach użyteczności publicznej i przestrzeniach publicznych (oświetlenie) – przestarzałe sieci energetyczne 77. Niski poziom świadomości z wad i korzyści płynących z OZE	Wyzwanie 6g. Rozwój infrastruktury publicznej przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego.

Cel strategiczny	Kierunki działań	Problem	Wyzwanie rozwojowe
	w obiektach niepublicznych		
	2.4. Poprawa dostępu do zasobów środowiska przyrodniczego i przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu.	78. Nadmierna wycinka drzew i postępująca degradacja środowiska 79. Zanikanie bioróżnorodności 80. Obniżający się poziom wody i ograniczone możliwości gromadzenia wód opadowych w gospodarstwach domowych 81. Niewykorzystane zasoby źródeł geotermalnych (niewystarczająco zbadane zasoby)	Wyzwanie 6g. Rozwój infrastruktury publicznej przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego.
	2.5. Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców w kontaktach ze zwierzętami	79. Zanikanie bioróżnorodności	Wyzwanie 6g. Rozwój infrastruktury publicznej przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego.
	2.6. Poprawa jakości przestrzeni publicznych.	82. Niski stopień pokrycia obszaru MPZP 83. Niska jakość estetyki przestrzeni publicznych 85. Brak jednolitego oznakowania miejsc turystycznych 87. Niewystarczająca liczba miejsc parkingowych, utrudniająca dostęp do miejsc turystycznych, uzdrowiskowych i sportowo-rekreacyjnych 88. Zaniedbane obszary uzdrowiskowe, mała architektura	Wyzwanie 6f. Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego, m.in. poprzez poprawę infrastruktury drogowej, stosowanie monitoringu wizyjnego, zapewnieni miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach publicznych i miejscach atrakcyjnych turystycznie, zabytkach. Wyzwanie 6g. Rozwój infrastruktury publicznej przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego.
	2.7. Poprawa stanu zagrożonych zasobów środowiska przyrodniczego.	134. Dewastacje ścieżek leśnych powodowane przez nieuprawniony ruch pojazdów mechanicznych	Wyzwanie 6f. Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego, m.in. poprzez poprawę infrastruktury drogowej, stosowanie monitoringu wizyjnego, zapewnieni miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach publicznych i miejscach atrakcyjnych turystycznie, zabytkach. Wyzwanie 6g. Rozwój infrastruktury publicznej przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego.

Cel strategiczny	Kierunki działań	Problem	Wyzwanie rozwojowe
Cel strategiczny 3: Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej dostosowanej do potrzeb mieszkańców oraz kuracjuszy i turystów.	3.1. Poprawa jakości i dostępności nowoczesnej infrastruktury technicznej i społecznej.	94. Zły stan techniczny sieci kanalizacyjnej 95. Niewystarczająca sieć kanalizacji deszczowej 96. Niewydolne sieci energetyczne 97. Niewystarczające, przestarzałe wyposażenie, zły stan techniczny obiektów wykorzystywanych do działań w zakresie kultury, kultu religijnego i innych działań służących włączeniu społecznemu 89. Deficyt mieszkań, w tym socjalnych 90. Niewystarczająco rozwinięta i zmodernizowana infrastruktura społeczna, w tym żłobkowa, przedszkolna i szkolna	Wyzwanie 6f. Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego, m.in. poprzez poprawę infrastruktury drogowej, stosowanie monitoringu wizyjnego, zapewnienie miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach publicznych i miejscach atrakcyjnych turystycznie, zabytkach. Wyzwanie 6g. Rozwój infrastruktury publicznej przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego.
	3.2. Zwiększanie źródeł dostępu do wody do celów spożywczych oraz kanalizacji sanitarnej.	93. Niewystarczająco rozwinięta sieć i niezadowalający stan infrastruktury wodociągowej	Wyzwanie 6. Prowadzenie inwestycji polegających na budowie, przebudowie, rozbudowie i remoncie infrastruktury, nowoczesnego wyposażenia obiektów lecznictwa uzdrowiskowego w Rymanowie-Zdroju, Iwoniczu-Zdroju oraz miejscowościach „przyległych” o podobnych walorach klimatyczno-środowiskowych. Zapewnienie atrakcyjnych, nowoczesnych warunków świadczenia usług leczniczych, rozwój oferty o nowe świadczenia, zmniejszenie energochłonności infrastruktury oraz poszerzenie skali działalności w poszczególnych obszarach lecznictwa uzdrowiskowego. Wyzwanie 6g. Rozwój infrastruktury publicznej przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego.
	3.3. Zwiększanie włączenia cyfrowego mieszkańców.	98. Wykluczenie cyfrowe mieszkańców części miejscowości oraz niektórych instytucji i organizacji 99. Niski poziom korzystania z e-usług oferowanych przez instytucje JST 100. Niewystarczająca liczba punktów bezpłatnego dostępu do Internetu	Wyzwanie 6b. Rozbudowę, poprawę stanu i podniesienie standardu obiektów oświatowych i kulturalnych, związanych z szeroko rozumianą działalnością w zakresie oferty kulturalnej, sportu i rekreacji, w tym m.in. prace związane z poprawą i utrzymaniem bardzo dobrego stanu technicznego obiektów, wykorzystywanie nowoczesnych technologii (np. cyfryzacja) i doposażanie w sprzęt umożliwiający

Cel strategiczny	Kierunki działań	Problem	Wyzwanie rozwojowe
	3.4. Zwiększanie bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej obszaru.	101. Niewystarczająco rozwinięta sieć dróg rowerowych i pieszo-rowerowych, spacerowych, złe ich oznakowanie, brak elementarnego wyposażenia np. toalet, miejsc biwakowania, miejsc ogniskowych 102. Wiele dróg wymagających uregulowania stanu prawnego i remontu 103. Niewystarczająca liczba miejsc parkingowych 104. Ciągi piesze wymagające zwiększenia bezpieczeństwa poprzez przebudowę i poszerzenie	wdrażanie nowoczesnych form kształcenia, tworzenia atrakcyjnej oferty kultury, sportu i rekreacji. Wyzwanie 6f. Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego, m.in. poprzez poprawę infrastruktury drogowej, stosowanie monitoringu wizyjnego, zapewnienie miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach publicznych i miejscach atrakcyjnych turystycznie, zabytkach.
	3.5. Dostosowywanie oferty transportu publicznego do potrzeb mieszkańców i gości	105. Niewystarczająca sieć powiązań komunikacyjnych między sąsiadującymi gminami, z Krosnem (siedziba powiatu) zwłaszcza poza sezonem wakacyjnym 106. Brak niskoemisyjnej komunikacji pasażerskiej w obszarze uzdrowisk	Wyzwanie 6f. Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego, m.in. poprzez poprawę infrastruktury drogowej, stosowanie monitoringu wizyjnego, zapewnienie miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach publicznych i miejscach atrakcyjnych turystycznie, zabytkach.
Cel strategiczny 4: Wyższy stopień wykorzystania potencjału gospodarczego gmin.	4.1. Wspieranie, aktywizowanie i integrowanie środowiska lokalnego biznesu.	107. Nierozwinięta współpraca pomiędzy lokalnymi przedsiębiorcami i podmiotami branży uzdrowiskowej na rzecz uatrakcyjnienia oferty 108. Niewystarczające dostosowanie infrastruktury technicznej gmin do potrzeb prowadzenia i rozwijania działalności 109. Niska konkurencyjność i innowacyjność lokalnych przedsiębiorstw	Wyzwanie 1. Wzmacnianie lokalnej gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem lecznictwa uzdrowiskowego, turystyki, wykorzystania unikalnych zasobów wód mineralnych oraz warunków środowiskowo-przyrodniczych.
	4.2. Rozwijanie wysokiej jakości, szerokiej, konkurencyjnej oferty usług turystycznych i lecznictwa uzdrowiskowego.	110. Trudności w utrzymaniu obiektów zabytkowych oraz obiektów i przestrzeni zlokalizowanych w strefie ochrony konserwatorskiej (wysokie koszty, wymogi konserwatorskie) – zaniedbane, niewykorzystane turystycznie obiekty 111. Bariery komunikacyjne nieprzyjazne dla turystów ze względu na trudności ze znalezieniem wolnego miejsca parkingowego czy postojowego 112. Zły stan techniczny części obiektów zakładów lecznictwa uzdrowiskowego i zagospodarowania terenów wraz z ich infrastrukturą towarzyszącą	Wyzwanie 1. Wzmacnianie lokalnej gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem lecznictwa uzdrowiskowego, turystyki, wykorzystania unikalnych zasobów wód mineralnych oraz warunków środowiskowo-przyrodniczych. Wyzwanie 2. Wzmacnianie pozycji konkurencyjnej działalności i roli ośrodków tworzących ofertę turystyczną, rekreacyjną, sportową i uzdrowiskową – m.in. obiekty sanatoryjne i uzdrowiskowe, ośrodki

Cel strategiczny	Kierunki działań	Problem	Wyzwanie rozwojowe
		113. Niewystarczająca baza i oferta leczenia uzdrowiskowego i noclegowego 114. Zły stan techniczny istniejących ścieżek spacerowych, turystycznych i biegowych (oznakowanie, miejsca biwakowe, toalety, wiaty itp.) 115. Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura turystyczna 116. Słabo rozwinięta infrastruktura do świadczenia usług przyrodoleczniczych, przestarzałe i zużyte wyposażenie 117. Niewystarczająca oferta usług przyrodoleczniczych 118. Słabo rozwinięta oferta dla gości chcących aktywnie spędzać czas 119. Trzymanie się stereotypów przy tworzeniu oferty turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej – brak wykorzystania nowoczesnych, atrakcyjnych i sprawdzonych rozwiązań w tym zakresie 120. Słabo rozwinięta zintegrowana oferta turystyczno-uzdrowiskowa obu Gmin – Rymanów i Iwonicz-Zdrój 121. Brak przygotowanych i dobrze wyposażonych parkingów dla kamperów – coraz dynamiczniej rozwijającej się takiej formy turystyki 122. Niewystarczająca infrastruktura rekreacyjna dla dzieci 123. Brak centralnego miejsca recepcyjnego i obsługi kuracjuszy i turystów 124. Słabo rozwinięta ciągła obsługa informacyjna turystów - bardzo słaby przepływ informacji na temat wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych organizowanych na terenie gmin 125. Niewystarczająca liczba cyklicznych (wizerunkowych) imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych 126. Nierozwinięta współpraca gestorów branży turystyczno-uzdrowiskowej 127. Niski poziom współpracy pomiędzy władzami lokalnymi i podmiotami świadczącymi usługi uzdrowiskowe oraz turystyczne	sportów „zimowych” i „letnich”, oferujących warunki do uprawiania kolarstwa górskiego, narciarstwa, trasy spacerowe, biegowe, ścieżki przyrodnicze. Wyzwanie 3. Utrzymanie w doskonałym stanie, tworzenie i znakowanie nowych szlaków turystycznych, budowa tras rowerowych i narciarskich, innej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, budowa i remont publicznej infrastruktury turystycznej (place zabaw, wiaty, miejsca parkingowe, mała architektura, ogrody sensoryczne, wieże widokowe, miejsca dla nowych form turystyki i rekreacji – pola dla kamperów, pumtracków, toalety na szlakach itp.). Wyzwanie 4. Rozwijanie współpracy podmiotów tworzących kompleksową ofertę dla gości odwiedzających gminy w zakresie np. leczenia uzdrowiskowego, aktywności sportowo-rekreacyjnej, informacji o bazie noclegowo-gastronomicznej, organizowanych wydarzeniach, produktach lokalnych. Wyzwanie 5. Zwiększenie rozpoznawalności Gmin, unowocześnienie form promocji opartej na nowoczesnej marce turystycznej - kanały i narzędzia komunikacji z potencjalnymi odbiorcami, uwzględniające najnowsze trendy np. multimedialne punkty informacji turystycznej. Wyzwanie 6. Prowadzenie inwestycji polegających na budowie, przebudowie, rozbudowie i remoncie infrastruktury, nowoczesnego wyposażenia obiektów leczenia uzdrowiskowego w Rymanowie-Zdroju, Iwoniczu-Zdroju oraz miejscowościach „przyległych” o podobnych walorach klimatyczno-środowiskowych. Zapewnienie atrakcyjnych, nowoczesnych warunków świadczenia usług leczniczych, rozwój oferty o nowe świadczenia, zmniejszenie energochłonności

Cel strategiczny	Kierunki działań	Problem	Wyzwanie rozwojowe
			infrastruktury oraz poszerzenie skali działalności w poszczególnych obszarach lecznictwa uzdrowiskowego.
4.3. Rozwój potencjału turystycznego i uzdrowiskowego obszaru.		83. Niska jakość estetyki przestrzeni publicznych 84. Zły stan techniczny budynków, w tym uzdrowiskowych 85. Brak jednolitego oznakowania miejsc turystycznych 86. Niewystarczająca powierzchnia terenów inwestycyjnych 87. Niewystarczająca liczba miejsc parkingowych, utrudniająca dostęp do miejsc turystycznych, uzdrowiskowych i sportowo-rekreacyjnych 88. Zaniedbane obszary uzdrowiskowe, mała architektura 92. Przystarzała infrastruktura rekreacyjna, turystyczna, mała architektura, zwłaszcza w uzdrowiskach, źle/niedostatecznie zagospodarowane i dostępne przestrzenie publiczne 91. Niedostosowanie obiektów publicznych w tym sportowo-rekreacyjnych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami	Wyzwanie 1. Wzmacnianie lokalnej gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem lecznictwa uzdrowiskowego, turystyki, wykorzystania unikalnych zasobów wód mineralnych oraz warunków środowiskowo-przyrodniczych.
4.4. Wzrost sprzedaży lokalnych produktów na terenie gmin.		128. Znaczne rozdrobnienie agrarne 129. Zanikająca produkcja w małych gospodarstwach rolnych 130. Nierozwinięte gospodarstwa ekologiczne 131. Niska dostępność lokalnych produktów na terenie gmin 132. Niski stopień rozpoznawalności produktów lokalnych 133. Brak funkcjonalnych miejsc handlu produktami lokalnymi 141. Niewystarczająca liczba wykreowanych produktów lokalnych 142. Niewystarczająca wspólna promocja produktów lokalnych z zaangażowaniem samorządów gmin	Wyzwanie 1. Wzmacnianie lokalnej gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem lecznictwa uzdrowiskowego, turystyki, wykorzystania unikalnych zasobów wód mineralnych oraz warunków środowiskowo-przyrodniczych.
4.5. Kreowanie szerokiej i atrakcyjnej oferty czasu wolnego.		145. Zbyt słabo rozpropagowana oferta Stacji Narciarskiej „Kiczera Ski” 146. Niewykorzystane warunki do rozwijania oferty turystyki astronomicznej – podróży w celu obserwacji zjawisk na niebie (praktyczny brak „zanieczyszczenia” światłem w niektórych miejscowościach obu gmin.	Wyzwanie 6b. Rozbudowę, poprawę stanu i podniesienie standardu obiektów oświatowych i kulturalnych, związanych z szeroko rozumianą działalnością w zakresie oferty kulturalnej, sportu i rekreacji, w tym m.in. prace związane z poprawą i utrzymaniem bardzo dobrego stanu technicznego obiektów, wykorzystywanie nowoczesnych technologii (np. cyfryzacja) i doposażanie w sprzęt umożliwiający

Cel strategiczny	Kierunki działań	Problem	Wyzwanie rozwojowe
4.6. Zwiększanie rozpoznawalności Gmin jako miejsc atrakcyjnych turystycznie i uzdrowskowo.		140. Brak marki miejsca gmin 143. Niewystarczający system informacji identyfikacyjnej i przestrzennej na terenie uzdrowisk i obszarów przyległych 144. Brak nowoczesnych, multimedialnych punktów informacji turystycznej 137. Niewystarczająca promocja gospodarcza obu gmin Rymanowa i Iwonicza-Zdroju - zbyt mała liczba inwestorów zewnętrznych 138. Słabo rozwinięta współpraca samorządów obu gmin Rymanowa i Iwonicza-Zdroju w zakresie promocji i kreowania marki turystycznej i uzdrowskowej 139. Niska rozpoznawalność gmin, jako miejsc atrakcyjnych uzdrowskowo i turystycznie	wdrażanie nowoczesnych form kształcenia, tworzenia atrakcyjnej oferty kultury, sportu i rekreacji. Wyzwanie 5. Zwiększenie rozpoznawalności Gmin, unowocześnienie form promocji opartej na nowoczesnej marce turystycznej - kanały i narzędzia komunikacji z potencjalnymi odbiorcami, uwzględniające najnowsze trendy np. multimedialne punkty informacji turystycznej. Wyzwanie 2. Wzmacnianie pozycji konkurencyjnej działalności i roli ośrodków tworzących ofertę turystyczną, rekreacyjną, sportową i uzdrowskową – m.in. obiekty sanatoryjne i uzdrowskowe, ośrodki sportów „zimowych” i „letnich”, oferujących warunki do uprawiania kolarstwa górskiego, narciarstwa, trasy spacerowe, biegowe, ścieżki przyrodnicze.

Tabela 15. Zestawienie celów strategicznych z projektami partnerskimi i przedsięwzięciami uzupełniającymi

Cel strategiczny	Projekty partnerskie	Przedsięwzięcia uzupełniające
Cel strategiczny 1: Poprawa warunków i jakości życia, pracy oraz rozwoju mieszkańców gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój	Projekt partnerski 1. Poprawa infrastruktury kulturalno-zabytkowej uzdrowiskowych Gmin Iwonicza-Zdrój i Rymanów Projekt partnerski 5. Szlak Równych Szans nad Wisłokiem.	1. Rewitalizacja, restauracja i przebudowa zabytkowego budynku Domu Zdrojowego w Iwoniczu- Zdroju 2. Zagospodarowanie terenów w centrum miejscowości Lubatowa. 3. Rozbudowa miejskiego basenu kąpielowego w Iwoniczu-Zdroju. 4. Budowa strzelnicy biathlonowej oraz trasy biegowej na terenie gminy Iwonicz-Zdrój. 6. Oranżeria - Przestrzeń dla Natury i Społeczności. 7. Rewitalizacja skoczni narciarskiej w Iwoniczu-Zdroju. 8. Budowa ścieżek rowerowych na terenie gminy Iwonicz-Zdrój. 9. Letni tor saneczkowy, Iwonicz-Zdrój. 10. Rewitalizacja ścieżek spacerowych na terenie gminy Iwonicz-Zdrój. 12. Szlakiem czytelnika, Iwonicz-Zdrój 15. Wzmocnienie potencjału zaplecza kultury w Gminie Iwonicz-Zdrój. 16. Remont placu zabaw w Rymanowie Remont placu zabaw w Rymanowie. 17. Odnowa przestrzeni publicznej poprzez stworzenie sieci parków kieszonkowych 2 parki. 18. Stworzenie trasy zdrowia: sieci miejsc do ćwiczeń na świeżym powietrzu: siłownie zewnętrzne, otwarte parki trampolin, do ćwiczeń ulicznych, kalistenika, parkour, siłownie dla osób. 19. Budowa wodnego placu zabaw oraz Instalacja wokół niecek basenowych. 20. Wymiana oświetlenia kortów tenisowych oraz ocieplenie krytego kortu tenisowego. 26. Budowa hali przy Zespole Szkół Publicznych w Rymanowie

Cel strategiczny	Projekty partnerskie	Przedsięwzięcia uzupełniające
Cel strategiczny 2: Poprawa ładu przestrzennego, estetyki oraz jakości środowiska naturalnego i poziomu przygotowania do zmian klimatu.	Projekt partnerski 5. Szlak Równych Szans nad Wisłokiem.	1. Rewitalizacja, restauracja i przebudowa zabytkowego budynku Domu Zdrojowego w Iwoniczu-Zdroju. 2. Zagospodarowanie terenów w centrum miejscowości Lubatowa. 3. Rozbudowa miejskiego basenu kąpielowego w Iwoniczu-Zdroju. 4. Budowa strzelnicy biathlonowej oraz trasy biegowej na terenie gminy Iwonicz-Zdrój. 5. Przystań dla kamperów. 6. Oranżeria - Przestrzeń dla Natury i Społeczności. 7. Rewitalizacja skoczni narciarskiej w Iwoniczu-Zdroju. 8. Budowa ścieżek rowerowych na terenie gminy Iwonicz-Zdrój. 9. Letni tor saneczkowy, Iwonicz-Zdrój. 10. Rewitalizacja ścieżek spacerowych na terenie gminy Iwonicz-Zdrój. 11. Centrum Turystyczne w Iwoniczu-Zdroju. 13. Zielony Parking, Iwonicz-Zdrój. 14. Budowa, przebudowa i remont dróg na terenie Gminy Iwonicz-Zdrój. 16. Remont placu zabaw w Rymanowie. 17. Odnowa przestrzeni publicznej poprzez stworzenie sieci parków kieszonkowych 2 parki. 18. Stworzenie trasy zdrowia: sieci miejsc do ćwiczeń na świeżym powietrzu: siłownie zewnętrzne, otwarte parki trampolin, do ćwiczeń ulicznych, kalistenika, parkour, siłownie dla osób.

Cel strategiczny	Projekty partnerskie	Przedsięwzięcia uzupełniające
Cel strategiczny 3: Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej dostosowanej do potrzeb mieszkańców oraz kuracjuszy i turystów.	Projekt partnerski 2. Rozwój obszaru turystycznego uzdrowiskowych gmin Iwonicza-Zdroju i Rymanowa. Projekt partnerski 5. Szlak Równych Szans nad Wisłokiem. Projekt partnerski 6. Utworzenie infrastruktury turystycznej w gminach Iwonicz-Zdrój i Rymanów.	3. Rozbudowa miejskiego basenu kąpielowego w Iwoniczu-Zdroju. 4. Budowa strzelnicy biathlonowej oraz trasy biegowej na terenie gminy Iwonicz-Zdrój. 6. Oranżeria - Przestrzeń dla Natury i Społeczności. 7. Rewitalizacja skoczni narciarskiej w Iwoniczu-Zdroju. 8. Budowa ścieżek rowerowych na terenie gminy Iwonicz-Zdrój. 9. Letni tor saneczkowy, Iwonicz-Zdrój. 13. Zielony Parking, Iwonicz-Zdrój. 14. Budowa, przebudowa i remont dróg na terenie Gminy Iwonicz-Zdrój. 19. Budowa wodnego placu zabaw oraz Instalacja wokół niecek basenowych. 20. Wymiana oświetlenia kortów tenisowych oraz ocieplenie krytego kortu tenisowego. 21. Przebudowa drogi na osiedlu Kalwaria w Rymanowie. 22. Przebudowa ulicy Zielonej w Rymanowie. 23. Przebudowa ulicy Osiedla w Rymanowie. 24. Przebudowa ulicy Dworskiej w Rymanowie. 25. Przebudowa ul. Marii Konopnickiej Rymanów – Posada Dolna 26. Budowa hali przy Zespole Szkół Publicznych w Rymanowie.

Cel strategiczny	Projekty partnerskie	Przedsięwzięcia uzupełniające
Cel strategiczny 4: Wyższy stopień wykorzystania potencjału gospodarczego gmin.	Projekt partnerski 1. Poprawa infrastruktury kulturalno-zabytkowej uzdrowiskowych Gmin Iwonicza-Zdrój i Rymanów Projekt partnerski 2. Rozwój obszaru turystycznego uzdrowiskowych gmin Iwonicza-Zdroju i Rymanowa. Projekt partnerski 3. Poprawa atrakcyjności turystycznej gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój poprzez modernizację infrastruktury uzdrowiskowej i zwiększenie dostępności informacji turystycznej. Projekt partnerski 4. Poprawia jakości i dostępności oferty uzdrowiskowej gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój poprzez rozbudowę i wyposażenie zakładów przyrodoleczniczych w Szpitalach i Sanatoriach Uzdrowiskowych Zimowit i Eskulap w Rymanowie-Zdroju oraz rozwój nowej infrastruktury uzdrowiskowej w Rymanowie-Zdroju i Iwoniczu. Projekt partnerski 5. Szlak Równych Szans nad Wisłokiem Projekt partnerski 6. Utworzenie infrastruktury turystycznej w gminach Iwonicz-Zdrój i Rymanów.	1. Rewitalizacja, restauracja i przebudowa zabytkowego budynku Domu Zdrojowego w Iwoniczu- Zdroju. 3. Rozbudowa miejskiego basenu kąpielowego w Iwoniczu-Zdroju. 4. Budowa strzelnicy biathlonowej oraz trasy biegowej na terenie gminy Iwonicz-Zdrój. 5. Przystań dla kamperów. 6. Oranżeria - Przestrzeń dla Natury i Społeczności. 7. Rewitalizacja skoczni narciarskiej w Iwoniczu-Zdroju. 8. Budowa ścieżek rowerowych na terenie gminy. 11. Centrum Turystyczne w Iwoniczu-Zdroju 12. Szlakiem czytelnika, Iwonicz-Zdrój. 15. Wzmocnienie potencjału zaplecza kultury w Gminie Iwonicz-Zdrój. 16. Remont placu zabaw w Rymanowie. 18. Stworzenie trasy zdrowia: sieci miejsc do ćwiczeń na świeżym powietrzu: siłownie zewnętrzne, otwarte parki trampolin, do ćwiczeń ulicznych, kalistenika, parkour, siłownie dla osób. 19. Budowa wodnego placu zabaw oraz Instalacja wokół niecek basenowych. 20, Wymiana oświetlenia kortów tenisowych oraz ocieplenie krytego kortu tenisowego. 26. Budowa hali przy Zespole Szkół Publicznych w Rymanowie

IV. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej uzdrowiskowych gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój

1. Wprowadzenie

Zgodnie z art. 10e ust. 3 pkt 4 ustawy z 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* **Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój** zawiera nie tylko wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z 6 grudnia 2006 r. *o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* (Dz. U. z 2024 r. poz. 324 z późn.zm.) przygotowanej na potrzeby tej strategii, lecz również określa model struktury funkcjonalno-przestrzennej Ponadlokalnego Uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój (*zwanego dalej Związkiem Gmin*). Opracowaniem Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030 został objęty obszar 2 jednostek samorządu terytorialnego Gminy Iwonicz-Zdrój i Gminy Rymanów zwanych dalej Gminami.

Model docelowej struktury funkcjonalno-przestrzennej przedstawia spodziewany i zaplanowany wpływ, jaki na kształtowanie się struktur przestrzennych będzie miała realizacja zapisów Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030. Model ten uwzględnia także zdiagnozowane wcześniej problemy, potrzeby i potencjały rozwojowe Gmin, które wpływać mogą na zmiany w jego strukturze przestrzennej. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej jest integralną częścią strategii rozwoju i odnosi się do jej całej treści. Służy zobrazowaniu rozwoju terytorium objętego strategią w perspektywie realizacji celów strategii oraz w kontekście potencjalnych przeobrażeń przestrzeni.

Głównym zamierzeniem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej jest zobrazowanie przyjętej wizji rozwoju Gminy, do powstania której przyczynią się efekty realizacji celów strategicznych, również tych z zakresu zagospodarowania przestrzennego.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej, obrazując politykę rozwoju Gmin określoną w strategii nadaje wymiar przestrzenny strategii i jako docelowy układ elementów składowych przestrzeni. Z jednej strony, ze względu na ukształtowanie terenu, historycznie ugruntowane użytkowanie przestrzeni (w tym sieć osadniczą), powiązania komunikacyjne, występujące zasoby naturalne i obszary cenne przyrodniczo, a także wiele innych uwarunkowań zastanych, a z drugiej strony w wyniku zdiagnozowanych w strategii problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, wyodrębniono strefy przestrzenne: **strefę gmin uzdrowiskowych, strefę wielofunkcyjną oraz strefę zieleni**.

W celu wyznaczenia stref będących elementem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej przeanalizowano kluczowe uwarunkowania rozwojowe Gmin.

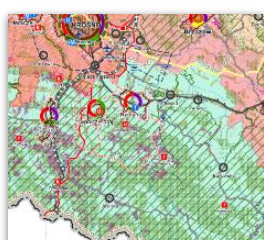
MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ UZDROWISKOWYCH GMIN RYMANÓW I IWONICZ-ZDRÓJ NA LATA 2024-2030 SŁUŻYĆ MA NADANIU WYMIARU PRZESTRZENNEGO STRATEGII ROZWOJU PONADLOKALNEGO NA LATA 2024-2030 POPRZEC:

ukierunkowanie działań do konkretnych obszarów i dopasowanie ich do potrzeb i możliwości tych obszarów

ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

określenie zasad i celów polityki przestrzennej oraz struktury funkcjonalno-przestrzennej Związku Gmin, dla których opracowywana jest strategia

Głównym zamierzeniem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej jest zobrazowanie rozwoju terytorium objętego strategią, której celem jest dążenie do osiągnięcia spójności przestrzennej i społeczno-gospodarczej objętego dokumentem obszaru. Służyć temu ma dokonana na bazie modelu identyfikacja zasobów stanowiąca podstawę dla określenia potencjałów rozwojowych oraz działania integracyjne, przewidziane w części kierunkowej strategii. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej, to układ przestrzenny kształtujący funkcjonalność danej jednostki. Stąd też ustalenia strategii ponadlokalnej w wymiarze przestrzennym obejmują także zasady koordynacji polityki przestrzennej gmin w zakresie zabudowy, zagospodarowania i ochrony terenów nieobjętych bezpośrednio projektami inwestycyjnymi przewidzianymi w strategii, lecz istotnych z punktu widzenia obszaru funkcjonalnego jako całości.

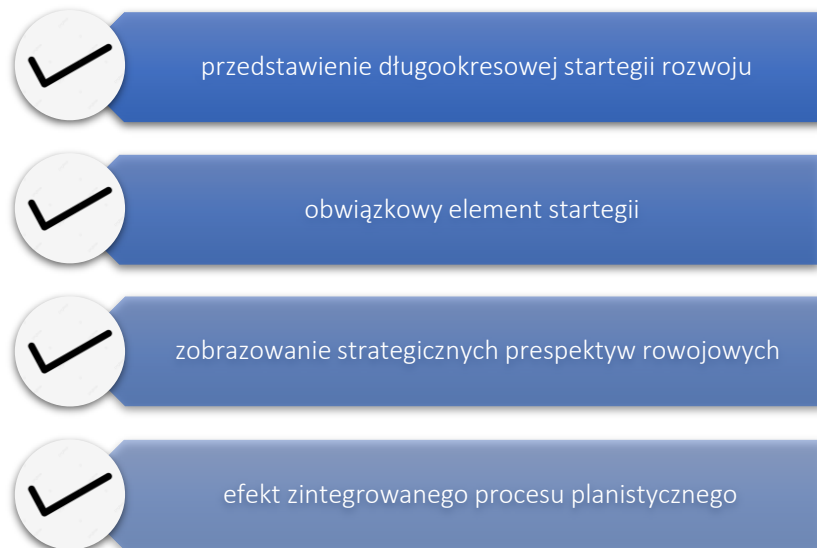
Model opiera się na wybranych elementach części diagnostycznej strategii, a także zawiera elementy jej części kierunkowej.

Z uwagi na to, że rozwój przestrzenny obszarów funkcjonalnych powinien opierać się o generalne zasady kształtowania ładu przestrzennego oraz efektywnego gospodarowania przestrzenią wyrażone w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym **model funkcjonalno-przestrzenny Uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój oparto na następujących założeniach:**

1. kształtowanie struktur przestrzennych powinno się odbywać przy uwzględnieniu dążenia do minimalizowania transportochłonności układu przestrzennego;
2. lokalizowanie zabudowy mieszkaniowej powinno umożliwiać mieszkańcom maksymalne wykorzystanie publicznego transportu zbiorowego jako podstawowego środka transportu;
3. dążenie do planowania i lokalizowania nowej zabudowy:
 - na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, w szczególności poprzez uzupełnianie istniejącej zabudowy,

- na terenach położonych na obszarach innych niż obszary zwartej struktury, wyłącznie w sytuacji braku dostatecznej ilości terenów przeznaczonych pod dany rodzaj zabudowy; przy czym w pierwszej kolejności na obszarach w najwyższym stopniu przygotowanych do zabudowy, przez co rozumie się obszary charakteryzujące się najlepszym dostępem do sieci komunikacyjnej oraz najlepszym stopniem wyposażenia w sieci infrastrukturalne, adekwatnymi dla nowej, planowanej zabudowy.

Przyjęty w opracowaniu niniejszej Strategii zrównoważony model struktury funkcjonalno-przestrzennej Uzdrowskich Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój stanowi:

Zgodnie z założeniami Strategii określono perspektywę planowania do 2030 roku. Strategia opracowana jest z udziałem przedstawicieli społeczności lokalnej (interesariuszy). Na poziomie organizacyjnym działania i projekty realizujące cele strategiczne dokumentu będą prowadzone przez poszczególne jednostki samorządowe, które uczestniczą w Porozumieniu, instytucje publiczne, sektor prywatny oraz pozarządowy.

Głównym zadaniem Strategii jest ułatwienie władzom samorządowym utrzymania głównych, długookresowych celów rozwoju Gmin. Strategia będzie wskazywała zadania wspólne partnerów społecznych. Do realizacji Strategii niezbędne będzie podejmowanie działań:

- samodzielnych przez poszczególne samorządy i podległe im jednostki oraz inne instytucje publiczne, podmioty sektora prywatnego i organizacje pozarządowe,
- wspólnych z udziałem członków Związku w ramach projektów partnerskich,
- wspólnych z udziałem innych partnerów z sektorów: publicznego, prywatnego i pozarządowego.

Przygotowanie Strategii i jej realizacja mają uwzględniać zasady zrównoważonego rozwoju.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Uzdrowskich Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój uwzględniając regionalną politykę rozwoju określoną w Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2030, organizuje warunki przestrzenne dla alokacji funkcji społeczno-gospodarczych i poszczególnych inwestycji. Określone w Strategii inicjatywy lokalne stanowią komplementarne przedsięwzięcia wobec projektów strategicznych i łącznie przyczyniają się do realizacji priorytetów rozwojowych, które są w pełni spójne z celami wyznaczonymi na poziomie regionalnym.

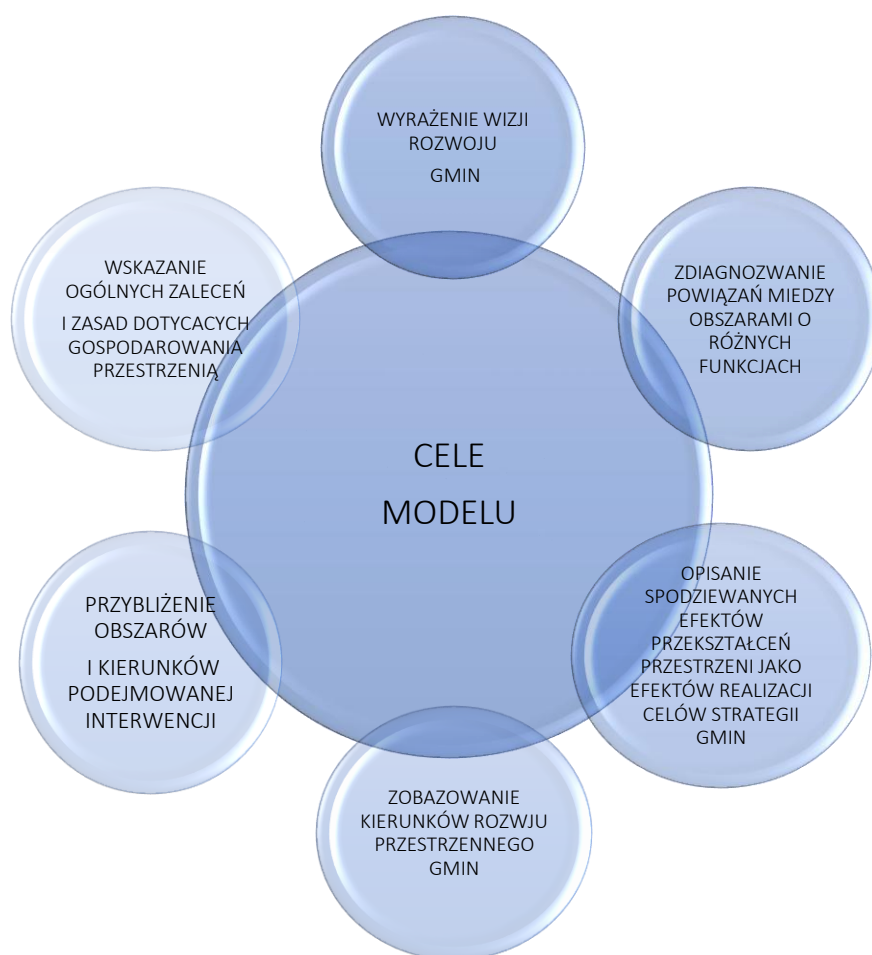
Na strukturę funkcjonalno-przestrzenną Uzdrowskich Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój składają się elementy stanowiące niezależnie funkcjonujące układy i struktury lub budujące strefy funkcjonalne będące obszarami o zbliżonych bądź powiązanych funkcjach i kierunkach rozwoju, które

uksztaltowały się w wyniku rozwoju obszaru i działalności człowieka.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Związku Gmin jest zrównoważonym modelem rozwoju, obejmującym w sposób spójny i komplementarny sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną, infrastrukturalną jak i strefę związaną z ochroną środowiska. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Związku Gmin służyć ma zobrazowaniu, wizji rozwoju gminy realizowanej poprzez zakładane w strategii rozwoju gminy cele strategiczne. Ma on również uwzględniać: zasadę ciągłości realizacji polityk społeczno-gospodarczych i przestrzennych oraz stan zagospodarowania. Nie jest on planem zagospodarowania, lecz schematem obrazującym sposób funkcjonowania obszaru i stanowi przestrzenne odniesienie dla polityk rozwojowych.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój powstał przy uwzględnieniu specyfiki Gmin wchodzących w jego skład oraz na bazie przyjętych kierunków jej rozwoju i oraz koncepcji ukształtowanej podczas prowadzenia konsultacji.

GŁÓWNYMI CELAMI MODELU STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ UZDROWISKOWYCH GMIN RYMANÓW I IWONICZ-ZDRÓJ SĄ:

W celu wyznaczenia stref będących elementem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej przeanalizowano kluczowe uwarunkowania rozwojowe Gmin tj.:

- kierunki zmian w przestrzeni wynikające z celów Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój oraz uwzględniające ustalenia, zalecenia (rekomendacje) i zasady wynikające z dokumentów wojewódzkich i krajowych;
- elementy struktury osadniczej takie jak:
 - dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe,

- obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju Gmin (np. obszary turystyki i wypoczynku, obszary osadnicze, rolnicze, obszary chronione, obszary inwestycji o znaczeniu ponadlokalnym i lokalnym),
- inne obszary – ważne z punktu widzenia Gmin,
- schemat powiązań infrastrukturalnych i funkcjonalnych,
- potencjalne konflikty przestrzenne.

Dla właściwego funkcjonowania Gmin konieczny jest zrównoważony i spójny rozwój wszystkich stref tworzący model oparty na wizji i realizacji założonych celów realizacji polityki rozwój.

Dla zapewnienia komplementarnego rozwoju wszystkich stref wskazanych w modelu (terenów zurbanizowanych, terenów rolnych oraz terenów leśnych) zaleca się:

- ✓ gospodarowanie przestrzenią w ramach działań podejmowanych w ramach Gmin było prowadzone w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju (konieczność określenia zasad zagospodarowania pozwalających na zachowanie zasobów środowiska przyrodniczego, w tym poprzez ochronę jego cennych zasobów, przy jednoczesnym racjonalnym wykorzystaniu jego walorów);
- ✓ wykorzystać rezerwy terenowe, w celu uzupełniania zabudowy oraz kształtowania zabudowy zwartej (nie należy dopuszczać do rozpraszania zabudowy);
- ✓ rozważyć możliwość wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w zakresie wykorzystywania energii solarnej i produkcji biomasy;
- ✓ polityka przestrzenna powinna być kształtowana harmonijnie, w zgodzie z istniejącą przyrodą oraz zgodnie z potrzebą kształtowania wysokiej jakości przestrzeni i wysokich warunków życia mieszkańców.

W celu określenia modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej konieczne jest przeprowadzenie analizy uwarunkowań rozwoju Gmin.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna to system powiązanych ze sobą różnych elementów zagospodarowania pełniących określone funkcje, które łącznie tworzą jego spójny obraz. Elementami tej struktury są zarówno poszczególne części tego obszaru - jego uwarunkowania, które tworzą złożone systemy (np. ośrodki osadnicze, węzły ekologiczne, tereny rolnicze), tereny różniące się między sobą przeznaczeniem, użytkowaniem, jak i sieci infrastrukturalne (transportowe, elektroenergetyczne), które umożliwiają kontakty i powiązania pomiędzy poszczególnymi częściami obszaru funkcyjnego.

Głównym celem kształtowanego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Gmin jest:

- wykorzystanie wykształconej struktury osadniczej do dynamizacji rozwoju oraz stworzenie warunków do racjonalnego organizowania przestrzeni i egzekwowania ładu przestrzennego dla realizacji działań będących odpowiedzią na wyzwania rozwojowe.
- właściwe gospodarowanie przestrzenią w granicach Gmin, które powinno umożliwiać osiągnięcie trwałego wzrostu gospodarczego, przy zapewnieniu poprawy stanu środowiska przyrodniczego i umożliwieniu obecnym i przyszłym mieszkańcom obszaru dostępu do zasobów przyrody i dóbr kultury.
- odpowiedni sposób zagospodarowania i rozmieszczenie poszczególnych elementów zagospodarowania sprzyjać powinien eliminowaniu lub minimalizowaniu konfliktów przestrzennych, które mogą powstać pomiędzy funkcjami społeczno-gospodarczymi i poszczególnymi podmiotami gospodarczymi na tle wykorzystywania ograniczonej przestrzeni i jej zasobów.

2. Struktura sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych

Zgodnie z „Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030” uchwalonego Uchwałą Nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa tworzą obszary

zurbanizowane, leśne, rolne i wody otwarte wraz z elementami infrastruktury technicznej.

System osadniczy województwa podkarpackiego ukazany w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030* charakteryzuje centralne położenie Rzeszowa oraz koncentryczne ułożenie względem niego ośrodków miejskich o dużym potencjale, pełniących ważne funkcje gospodarcze i społeczne. Krosno, Przemyśl, Tarnobrzeg, Stalowa Wola, Mielec, Dębica, Jarosław, Jasło i Sanok tworzą wokół stolicy województwa zewnętrzny układ pierścieniowy. Regularne rozmieszczenie miast porównywalnych wielkościowo sprzyja wzmocnieniu ich rangi i równomiernemu rozwojowi całego województwa.

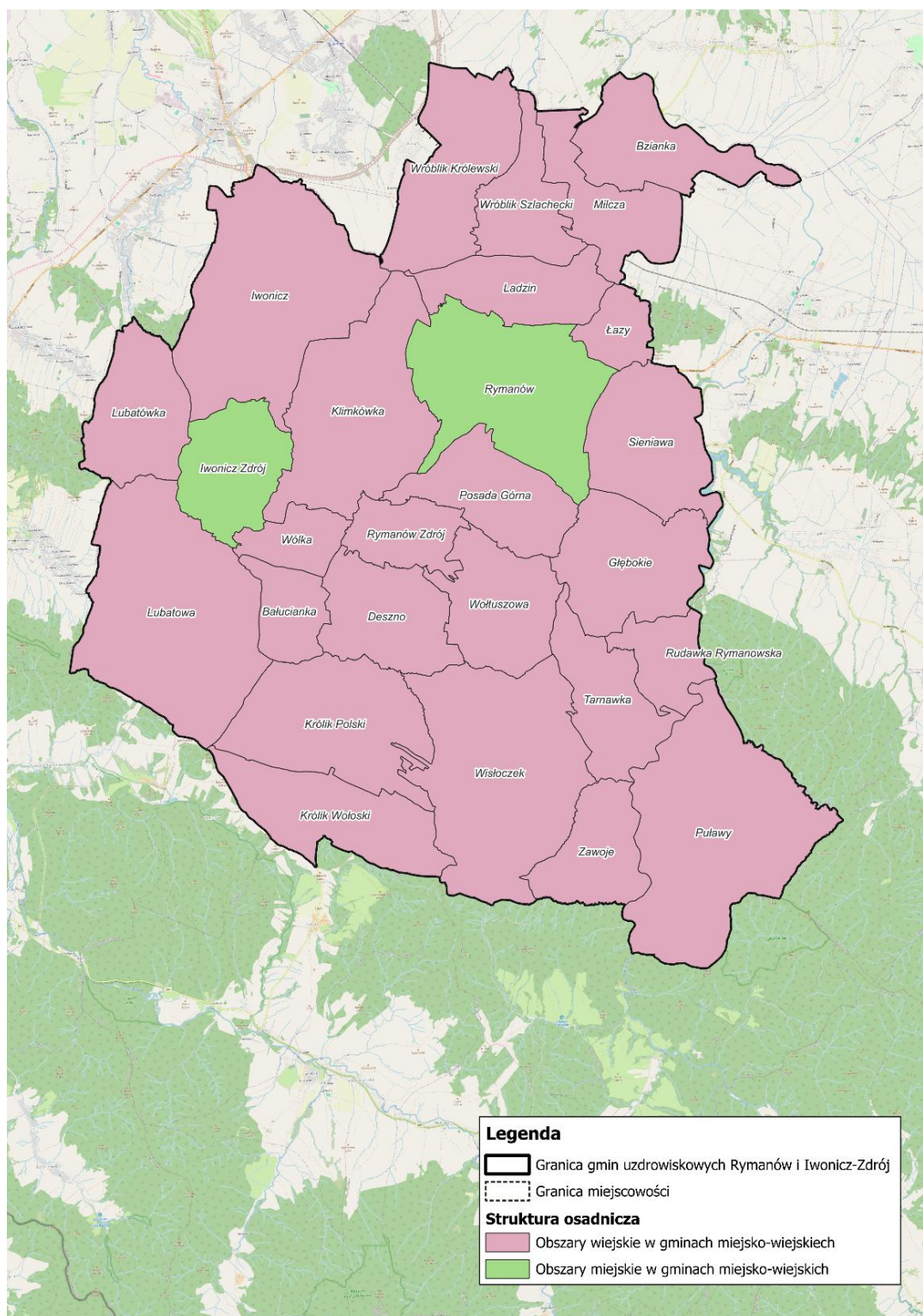
Województwo podkarpackie jest podzielone administracyjnie na: ośrodek wojewódzki (Rzeszów), 4 powiaty grodzkie (Krosno, Przemyśl, Rzeszów, Tarnobrzeg), 21 powiatów ziemskich i 160 gmin, w tym: 16 gmin miejskich, 35 miejsko-wiejskich (w tym gminy Iwonicz-Zdrój i Rymanów) i 109 gmin wiejskich. Sieć osadniczą województwa tworzy 51 miast i 1664 miejscowości wiejskich. Przeważają miasta bardzo małe, poniżej 5 tys. mieszkańców (40% ogółu miast).

Zgodnie z ustaloną w KPZK 2030 hierarchią ośrodków, na terenie województwa wyróżnia się trzy kategorie miast:

- krajowy ośrodek pełniący niektóre funkcje metropolitalne: Rzeszów;
- ośrodki subregionalne (miasta od 50 tys. do 100 tys. mieszkańców oraz dawne miasta wojewódzkie i ośrodki przemysłowe, które różnią się znacznie pod względem stanu gospodarki i infrastruktury, ale ich pozycja w systemie osadniczym jest stabilna): Przemyśl, Stalowa Wola, Mielec, Tarnobrzeg i Krosno;
- ośrodki lokalne: pozostałe miasta powiatowe.

Ze względu na sytuację społeczno-ekonomiczną miast na obszarze województwa miasto Iwonicz-Zdrój zostało zaliczone do miast o dobrych podstawach do rozwoju, natomiast Rymanów znalazł się w obrębie miast o zagrożonych podstawach rozwoju.

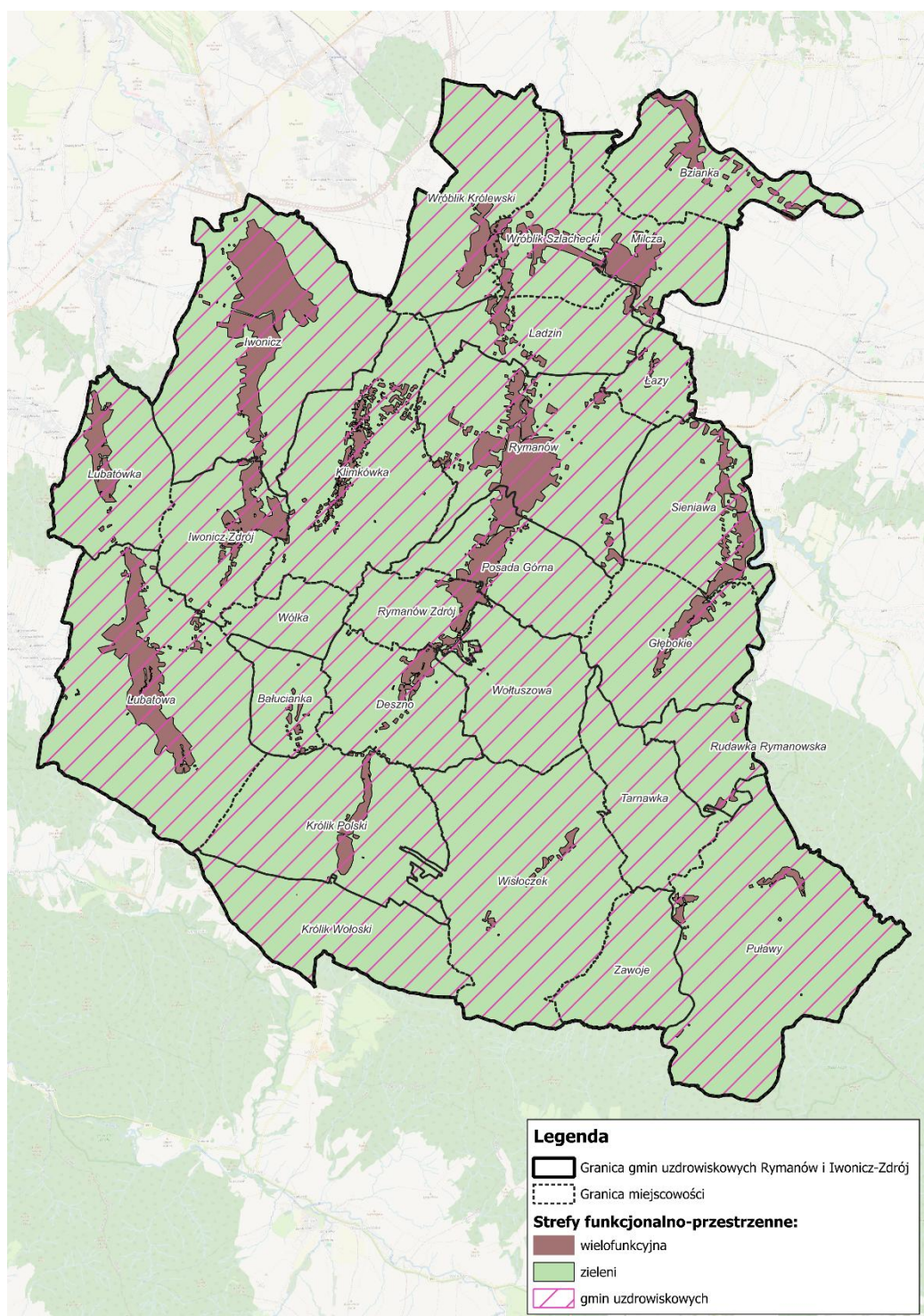
Rysunek 1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – sieć osadnicza i hierarchia jednostek osadniczych

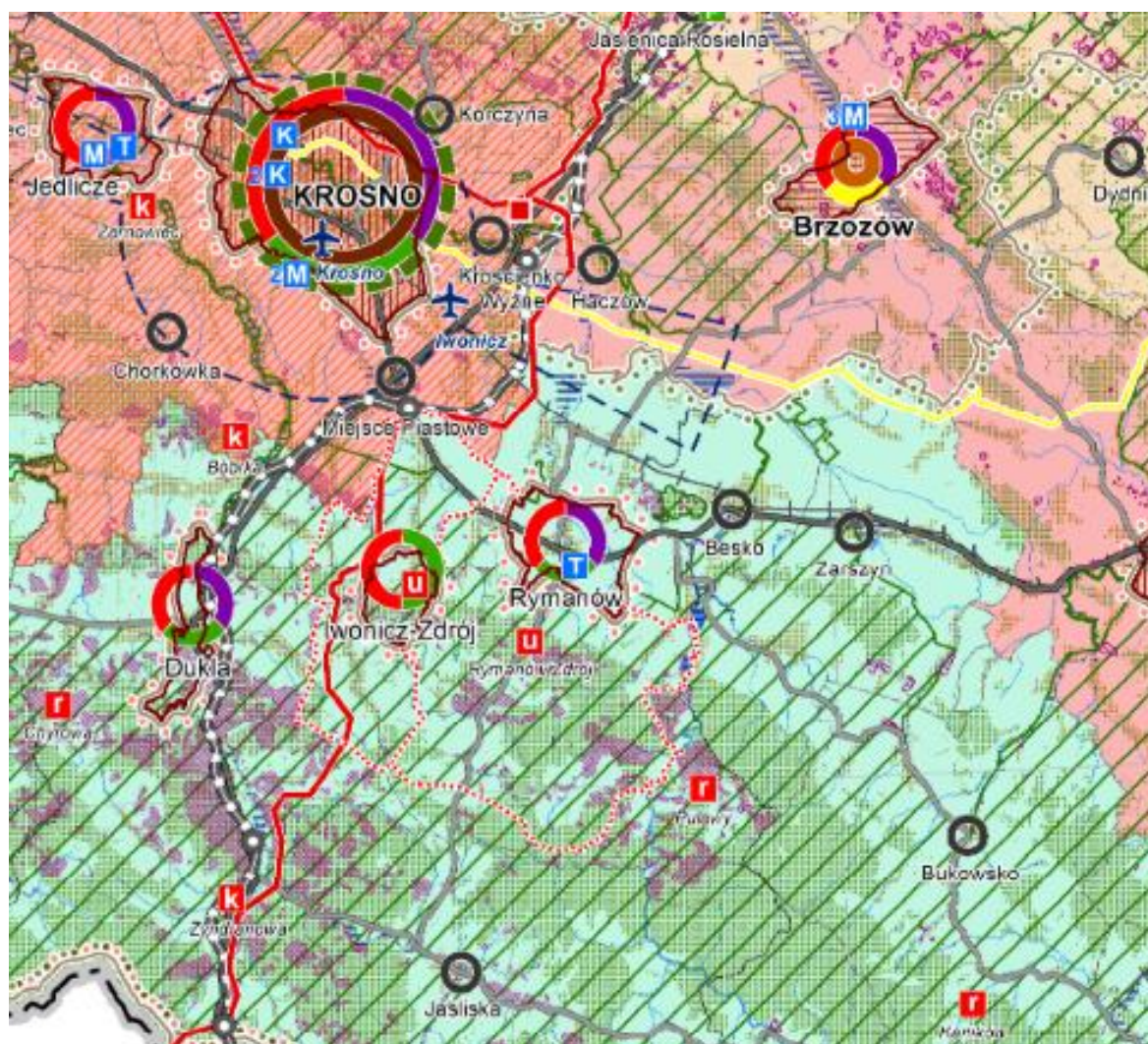
Źródło: opracowanie własne

Zgodnie ze strukturą funkcjonalno-przestrzenną zarówno dla miasta Iwonicz-Zdrój jak i Rymanów zostały przypisane głównie funkcje ośrodków miejskich - administracyjno-usługowe i przemysłowa dla Rymanowa oraz turystyczna dla Iwonicza-Zdroju. Ponadto w obu gminach zwrócono uwagę na występowanie obiektów o funkcjach ponadlokalnych położonych poza ośrodkami miejskimi – obiekty infrastruktury społecznej – uzdrowiska.

Rysunek 2. Struktura funkcjonalno-przestrzenna

Rysunek 3. Obszary funkcjonalny o znaczeniu ponadregionalnym ramach Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030

**GLÓWNE FUNKCJE
OŚRODKÓW MIEJSKICH**

- METROPOLITALNA
- ADMINISTRACYJNO-
USŁUGOWA
- PRZEMYSŁOWA
- OBSŁUGI ROLNICTWA
- TURYSTYCZNA

**OBIEKTY O FUNKCJI PONADLOKALNEJ
POŁOŻONE POZA OŚRODKAMI MIEJSKIMI
OBIEKTY INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ**

- NAUKOWO-DYDAKTYCZNE
- KULTURY I SZTUKI
- OPIEKI ZDROWOTNEJ
- UZDROWISKA
- REKREACJI I SPORTU

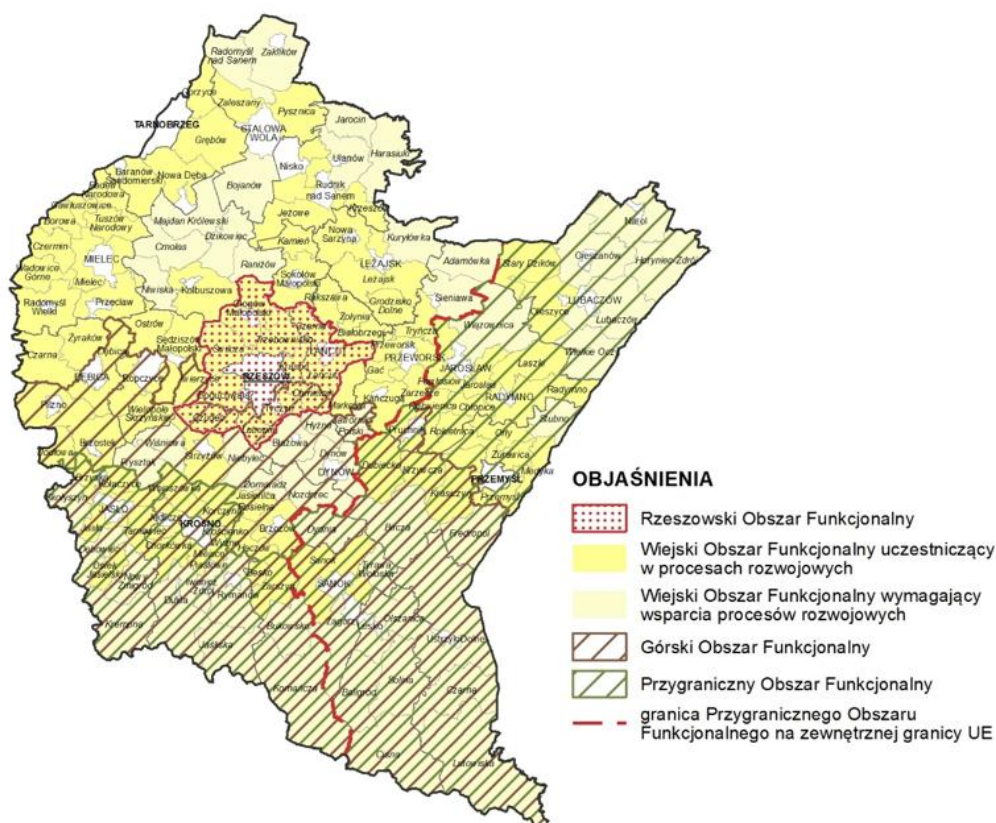
SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE⁴

- TARNOBREZKA SPECJALNA STREFA
EKONOMICZNA EURO-PARK WISŁOŚCIE
- SPECJALNA STREFA EKONOMICZNA
EURO-PARK MIELEC
- KRAKOWSKA SPECJALNA
STREFA EKONOMICZNA
- LICZBA KOMPLEKSÓW

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030

Gminy Iwonicz-Zdrój i Rymanów zostały zaliczone w ramach Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030 (PZPWP) do obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym.

Rysunek 4. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030

3. Wiejski obszar funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na gospodarstwach rodzinnych;
- rozwój działalności gospodarczej związanej z gospodarką rolną i turystyką;
- rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
- wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
- rozwój turystyki, w tym agroturystyki, funkcji sportowo-rekreacyjnych i uzdrowiskowych;
- rozwój infrastruktury technicznej i transportowej

Zasady i warunki zagospodarowania:

- rozwój bazy usług publicznych;
- zapobieganie procesom rozpraszania zabudowy powodującym degradację terenów otwartych i przydatnych dla rolnictwa;
- ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową;
- rozwój funkcji sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, w tym agroturystyki oraz lecznictwa uzdrowiskowego z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

4. Górski Obszar Funkcjonalny

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- rozwój różnych form usług turystycznych i uzdrowiskowych;
- ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- rozwój gospodarki rolnej i przemysłu;
- rozwój infrastruktury technicznej i transportowej;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- rozwój społeczno-gospodarczy z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową;
- tworzenie warunków rozwoju powiązań komunikacyjnych, społecznych i gospodarczych pomiędzy ośrodkami miejskimi a obszarami wiejskimi;
- rozwój rolnictwa ekologicznego, w tym: form specjalistycznej produkcji rolniczej (winiarstwo, pszczelarstwo) z zachowaniem wysokiej jakości środowiska przyrodniczego;
- ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- rozwój infrastruktury turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo;
- ochrona walorów przyrodniczych i klimatycznych miejscowości
- uzdrowiskowych;
- przeciwdziałanie suburbanizacji i rozpraszaniu zabudowy na terenach otwartych oraz dostosowanie zabudowy do otaczającego krajobrazu;
- wzmocnienie roli ośrodków miejskich – rozwój innowacyjnego przemysłu i bazy usług publicznych;
- uwzględnienie przy zagospodarowaniu terenów ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i zagrożonych osuwiskami;
- budowa małych zbiorników wodnych celem zwiększenia zdolności retencyjnej terenów górskich.

5. Przygraniczy Obszar Funkcjonalny

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- poprawa dostępności komunikacyjnej w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich;
- rozwój gospodarki rolnej i leśnej;
- rozwój funkcji turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo,
- rozwój w infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- zagospodarowanie przestrzenne obszaru z uwzględnieniem potrzeb związanych z obronnością i bezpieczeństwem publicznym;
- rozwój i modernizacja infrastruktury granicznej, transportowej i logistycznej;

- Analizując relacje obu gmin uzdrowiskowych w stosunku do obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym wyodrębnionego w ramach Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (PZPWP), można zauważyć, że znajdują się one w obszarach funkcjonalnych o wyznacznikach kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych. Zarówno gmina Iwonicz-Zdrój, jak i Rymanów znajdują się w Bieszczadzko-Beskidzkim OF.

OBJAŚNIENIA

- Miejski Obszar Funkcyjny Ośrodka Subregionalnego
- Obszar Funkcyjny Niziny Nadwiślańskiej
- Obszar Funkcyjny Innowacyjnego Przemysłu
- Obszar Funkcyjny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej
- Obszar Funkcyjny Pogórza Karpackich
- Obszar Funkcyjny Gospodarki Rolno-Spożywczej
- Roztoczański-Puszczański Obszar Funkcyjny
- Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcyjny

6. Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny

- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;

- poprawa dostępności komunikacyjnej w układzie regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- rozwój różnych form usług turystycznych oraz funkcji uzdrowskiej;
- kompleksowy rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej dostosowanej do skali ruchu turystycznego oraz poprawa gospodarki odpadami;
- rozwój przemysłu drzewnego, budowlanego i elektromaszynowego, przemysłu spożywczego opartego o przetwórstwo;
- rozwój rolnictwa ekologicznego, w tym służącego zachowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

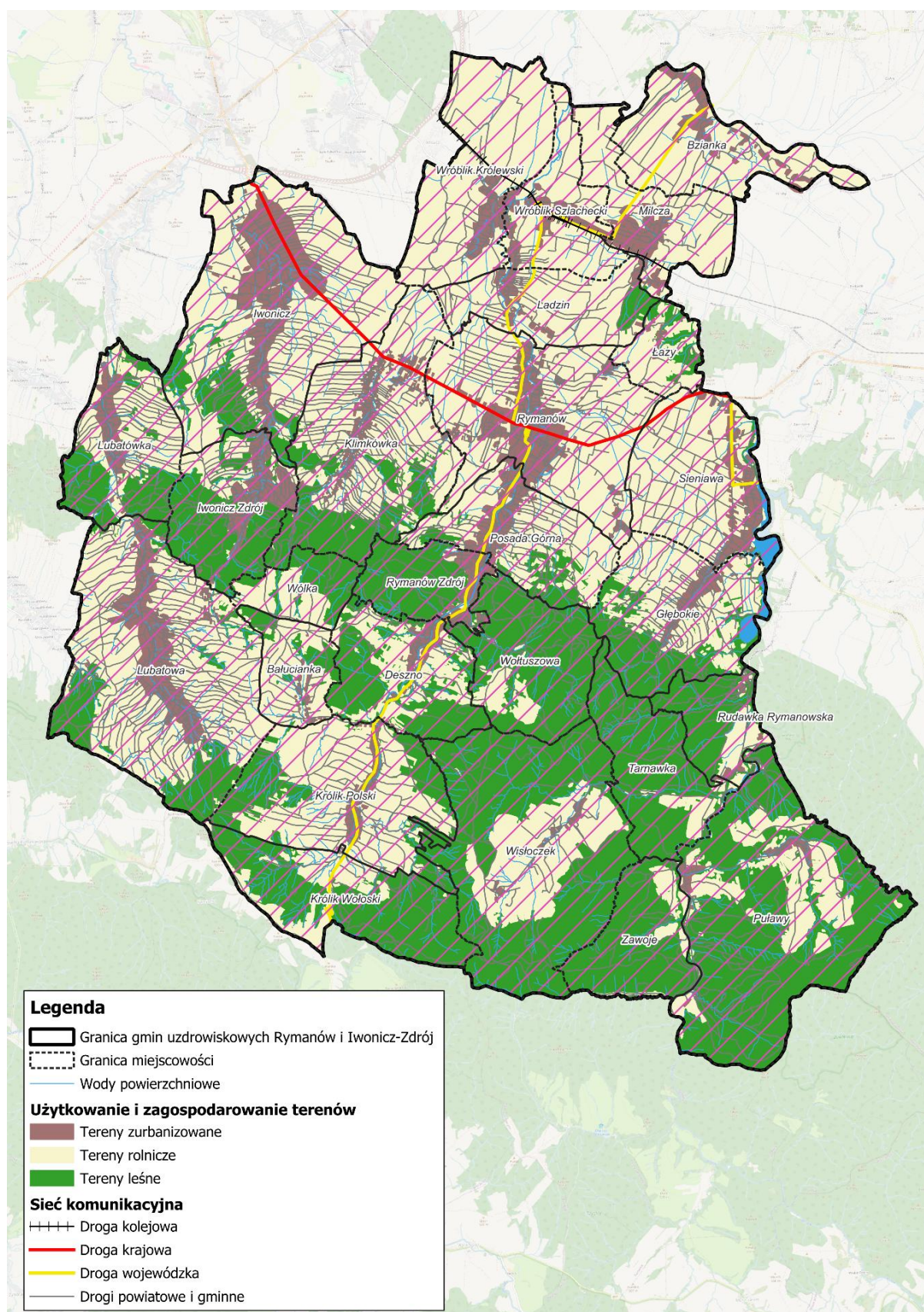
Zasady i warunki zagospodarowania:

- budowa i rozwijanie powiązań funkcjonalnych ze Słowacją oraz Ukrainą m.in. przez rozbudowę infrastruktury granicznej;
- przebudowa i rozbudowa istniejącej sieci drogowej i kolejowej, w celu właściwego rozprzeczania ruchu turystycznego;
- rozwój infrastruktury turystycznej, sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej w ośrodkach uzdrowskich, wypoczynkowych oraz w miastach i gminach o potencjale turystycznym;
- ograniczanie zjawiska rozprzeczania zabudowy w celu zachowania ładu przestrzennego, walorów przyrodniczo-krajobrazowych, drożności korytarzy ekologicznych;
- rozwój infrastruktury technicznej zwłaszcza na obszarach najczęściej odwiedzanych przez turystów, w szczególności kompleksowa budowa i przebudowa systemów wodno-kanalizacyjnych wokół zbiorników wodnych i w dorzeczu rzek;
- minimalizowanie i ograniczanie negatywnych skutków suszy poprzez kompleksowe działania określone w Planie przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Górnej Wisły;
- ochrona i wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego, w tym wyróżniających region zabytków świadczących o jego dawnej wielokulturowości oraz związanych z przemysłem naftowym.

Sam układ przestrzenny analizowanych gmin oparty jest głównie o ich główne atuty czyli miejscowości posiadające statusy uzdrowsk. Ze względu na współistnienie Rymanowa i Iwonicza w swoistym układzie bipolarnym ówczesni właściciele miejscowości postanowili rozwijać ją w kierunku uzdrowskim. W 1928 r. Rymanów uznano za uzdrowsko posiadające charakter użyteczności publicznej. Uzdrzowsko leży na pograniczu dwóch różniących się krajobrazowo mezoregionów karpaccich: Beskidu Niskiego i Pogórza Bukowskiego, w dolinie rzeki Tabor i jej prawego dopływu - Czarnej Potoku, na wysokości od 360 do 390 m n.p.m.. Na północ od Rymanowa - Zdroju ciągną się Doły Jasielsko - Sanockie, w tej części określane jako Kotlina Krośnieńska. Uzdrzowska Rymanów - Zdrój pełni rolę głównego ośrodka uzdrowskiego w województwie podkarpaccim oraz rozpoznawalnego centrum uzdrowsko – turystycznego w skali kraju, a znajdujące się we wczesnej fazie rozwoju Uzdrzowsko Rudawka Rymanowska stanowi nowoczesny ośrodek zrównoważonego rozwoju turystyki uzdrowskiej.

Natomiast gmina Iwonicz Zdrój charakteryzuje się wyjątkową atrakcyjnością krajobrazową, wyróżniającymi korzystnymi warunkami dla funkcji rekreacyjnych oraz służących celom uzdrowskim. Jednym z największych zasobów, jakie posiada gmina Iwonicz-Zdrój jest środowisko naturalne, a w szczególności mikroklimat, wody mineralne, przyroda ożywiona i krajobraz. Blisko 450 lat temu uwarunkowania te zadecydowały o lokalizacji uzdrowska, a ich wciąż dobry stan i duże zasoby umożliwiają kontynuację funkcji uzdrowskiej, funkcji, do której predyspozycje posiada niewiele gmin w Polsce.

Rysunek 6. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – istniejące użytkowanie i zagospodarowanie terenów

Dla właściwego funkcjonowania Gmin i dla zachowania ich pozycji w hierarchii sieci osadniczej konieczny jest zrównoważony i spójny rozwój wszystkich powiązanych ze sobą stref: wielofunkcyjnej i strefy zieleni tworzących jako całość strefę gmin uzdrowiskowych.

7. System powiązań przyrodniczych

Gmina Iwonicz-Zdrój położona jest w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego. O walorach przyrodniczych i krajobrazowych gminy Iwonicz-Zdrój świadczy również włączenie części jej obszaru do Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000. Południowe i południowo-zachodnie krańce obszaru wiejskiego gminy (wieś Lubatowa) zajmują dwa obszary chronione, pierwszy - Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Beskid Niski (kod obszaru PLB180002), drugim obszarem chronionym jest Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja Jaśliska (kod obszaru PLH180003). Dopełnieniem bogactw naturalnych na terenie gminy są lasy. Zajmują one powierzchnię ok. 944 ha, czyli około 21 % obszaru całej gminy. Ponad 1/3 całkowitej powierzchni lasów znajduje się w granicach administracyjnych miasta Iwonicz-Zdrój. Wskaźnik lesistości dla obszaru miasta (strefy A i B ochrony uzdrowiskowej) wynosi około 52 %. Lasy w gminie Iwonicz-Zdrój są prawie w całości zaliczone do lasów ochronnych. Położenie gminy Iwonicz-Zdrój w obszarach prawnie chronionych ma bezpośredni wpływ na kierunki jej rozwoju. Ogranicza to bądź wyklucza możliwości podejmowania inwestycji szkodliwych dla środowiska naturalnego oraz zobowiązuje do szczególnej dbałości o środowisko naturalne. Utrzymanie dotychczasowej poprawnej kondycji różnorodnych składników środowiska przyrodniczego, wymaga dalszej prawidłowej gospodarki i kontynuowania działań poprawy stanu środowiska przyrodniczego. Turystyka (głównie w celach zdrowotnych) stanowi jedną z głównych gałęzi rozwojowych gospodarki gminy. Rolnictwo z uwagi na jego niską towarowość i ograniczenia środowiskowe stanowi działalność uzupełniającą. Atutem gminy Iwonicz-Zdrój jest unikalna koncentracja na jednym obszarze atrakcji turystycznych o charakterze środowiskowym i antropogenicznym. Tworzą je unikalne kompleksy krajobrazowe oraz interesujące i zróżnicowane kulturowo zabytki dokumentujące bogatą historię tych ziem. Walory turystyczne gminy Iwonicz-Zdrój uzupełniają zasoby wód mineralnych oraz cechy mikroklimatu, na bazie których rozwija się uzdrowisko w Iwoniczu-Zdroju. Bogactwem naturalnym Iwonicza-Zdroju są obfite źródła wód mineralnych. Są to wody kwasowęglowe: chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowe, fluorkowe, bromkowe, jodkowe, borowe. One to oraz klimatyczne walory Iwonicza-Zdroju (duża zawartość w powietrzu jodu, bromu i ozonu, brak zanieczyszczeń atmosfery) przesądziły o powstaniu uzdrowiska, jednego z najstarszych w Polsce.

Gmina Iwonicz-Zdrój jest gminą uzdrowiskową w oparciu o regulacje ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych. Na obszarze uzdrowiskowym wydziela się trzy strefy ochrony uzdrowiskowej: A, B oraz C:

- ✓ Strefa „A” ochrony uzdrowiskowej w której zlokalizowane są lub planowane do lokalizacji zakłady i urzędnictwo lecznictwa uzdrowiskowego, a także inne obiekty służące lecznictwu uzdrowiskowemu lub obsłudze pacjenta i turysty.
- ✓ Strefa „B” ochrony uzdrowiskowej – stanowi otoczenie strefy A, przeznaczona jest do rozwoju działalności nie mających negatywnego wpływu na właściwości lecznicze uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz nieuciążliwych w procesie leczenia obiektów usługowych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych i komunalnych, budownictwa mieszkaniowego oraz innych związanych z zaspokajaniem potrzeb osób przebywających na tym obszarze.
- ✓ Strefa „C” jest otuliną dla obszaru „B” i „A” i stanowi granicę Uzdrowiska Iwonicz – Zdrój. Obejmuje ona obszar mający wpływ na zachowanie walorów krajobrazowych, klimatycznych oraz ochronę złóż naturalnych surowców leczniczych. Granica strefy „C” ochrony uzdrowiska Iwonicz – Zdrój przebiega po granicach gminy.

Obszar gminy Iwonicz-Zdrój przejawia unikatowe wartości przyrodnicze i środowiskowe, które powinny zostać zachowane. Polityka przestrzenna powinna być kształtowana harmonijnie, w zgodzie

z istniejącą przyrodą oraz zgodnie z potrzebą kształtowania wysokiej jakości przestrzeni i wysokich warunków życia społeczności gminy Iwonicz-Zdrój.

Gmina Rymanów położona jest w obrębie trzech krain fizjograficzno-geograficznych, skąd wynika duża różnorodność cech agroprzyrodniczych. Podobnie jak na terenie gminy Iwonicz-Zdrój. Na obszarze gminy Rymanów utrzymuje się tereny objęte prawnymi formami ochrony przyrody. Obszary te podlegają specjalnym zasadom użytkowania. Do obszarów takich należą:

- 1) Obszar Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego,
- 2) Obszary Natura 2000:
 - a) Obszar specjalnej ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia) - Beskid Niski [PLB060002],
 - b) Specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa):
 - ✓ Ładzin [PLH180038],
 - ✓ Rymanów [PLH180016]
 - ✓ Ostoja Jaślicka [PLH180014]
 - ✓ Wiśłok środkowy z dopływami [PLH180030]
 - ✓ Las Hrabeński [PLH180039]

Stosunkowo czysta ekologicznie rolnicza przestrzeń produkcyjna gminy oraz liczba pracujących w rolnictwie, kwalifikuje ją do rozwoju pracochłonnych kierunków produkcji, w tym zdrowej produkcji oraz przetwórstwa rolno- spożywczego. Od kilku lat zauważalny jest wzrost zainteresowania rolnictwem ekologicznym, co stanowi najbardziej przyjazną środowisku produkcję w rolnictwie. Lasy i grunty leśne zajmują ok 37% powierzchni ogólnej gminy. Uprawa lasu skupia się na wykorzystaniu możliwości naturalnych siedlisk. Lasy pełnią różne funkcje przyrodniczo - społeczne. Prognozuje się, że wraz z rozwojem intensywności produkcji rolnej, mało urodzajne grunty staną się coraz mniej przydatne dla rolnictwa i z konieczności będą zalesiane. Planowane są również rozwiązania dotyczące terenów śródpolnych i przedpola lasów na cele rekreacyjnie wypoczynkowo-sportowe.

Gmina Rymanów charakteryzuje się wysoką dynamiką rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego. Sytuacja ta wynika z występujących tu wód mineralnych. Obszar gminy wyróżnia się stosunkowo małą urbanizacją i sprzyjającymi warunkami środowiska przyrodniczego. Dlatego też gmina zobligowana jest do spełnienia ustawowych wymagań związanych z zachowaniem funkcji leczniczych uzdrowiska. W szczególności wymagania te dotyczą: ochrony walorów krajobrazowych, ochrony złóż kopalin leczniczych, rozwoju infrastruktury technicznej i uzdrowiskowej. Głównym punktem uzdrowiskowym w gminie jest Rymanów Zdrój. Samo położenie miejscowości w dolinie rzeki Tabor, w otoczeniu malowniczych, zalesionych wzgórz Beskidu Niskiego, jest jednym z walorów uzdrowiska i stanowi niejako jego wizytówkę. Należy, zatem dbać o zachowanie tego krajobrazu, poprzez ochronę każdego z jego komponentów i niedopuszczenie do zbyt agresywnej, szpecącej krajobraz zabudowy. Przewidywany jest dalszy rozwój profilu leczniczego, który obejmuje profilaktykę, leczenie i rehabilitację. Potencjalnym kierunkiem rozbudowy uzdrowiskowej jest Dolina Wołtuszej. Ta najbardziej widoczna dziedzina, bazująca na wykorzystaniu walorów przyrodniczych i krajobrazowych przyczynia się do planowania operacji obejmujących rozwój elementów turystycznych. Dlatego też tereny o najbardziej korzystnych warunkach rekreacyjnych powinny być zaopatrywane w usługi komercyjne, usługi sportu i rekreacji i obsługi uzdrowiskowej. Położenie gminy w paśmie pogórzy uniemożliwia funkcjonowanie dużych ośrodków przemysłowych. Jedynie w głównym ośrodku gminy - mieście Rymanowie możliwa jest lokalizacja tego typu działalności w mikroskali, z zachowaniem bezkolizyjności względem środowiska przyrodniczego.

Uzdrowisko Rymanów-Zdrój uzyskało statut uzdrowiska na podstawie Uchwały Nr XXVI/243/09 Rady Miejskiej w Rymanowie z dnia 20 marca 2009 roku. Statut uzdrowiska obowiązuje w obszarze granic następujących miejscowości: Rymanów Zdrój, Bałucianka, Głębokie, Klimkówka, Królik Polski, Posada Górna, Rudawka Rymanowska, Tarnawka, Wiśłoczek Dla uzdrowiska Rymanów Zdrój zostały ustalone trzy strefy ochrony uzdrowiskowej: A, B, C, mające na celu ochronę warunków naturalnych do prowadzenia i rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego oraz kształtowanie innych czynników środowiskowych:

- Strefa A (pow. 115 ha) obejmuje obszar, na którym są zlokalizowane lub planowane zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, a także inne obiekty służące lecznictwu uzdrowiskowemu lub obsłudze pacjenta lub turysty, w szczególności: pensjonaty, restauracje lub kawiarnie.
- Strefa B (pow. 541 ha) obejmuje obszar przyległy do strefy „A” i stanowiący jej otoczenie, który jest przeznaczony dla niemających negatywnego wpływu na właściwości lecznicze uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz nieuciążliwych w procesie leczenia obiektów usługowych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych i komunalnych, budownictwa mieszkaniowego oraz innych związanych z zaspokajaniem potrzeb osób przebywających na tym obszarze.
- Strefa C (pow. 7,243 ha) obszar przyległy do strefy „B” i stanowiący jej otoczenie. Obejmuje obszar mający wpływ na zachowanie walorów krajobrazowych, klimatycznych oraz ochronę źródeł naturalnych surowców leczniczych.

Źródło: opracowanie własne

Uwarunkowania przyrodnicze stanowią warunkują rozwój Gmin. Jak wynika z diagnozy **Gminy posiadają duży potencjał turystyczny**. Walory krajobrazowe Gmin stwarzają idealne warunki do różnych aktywności fizycznych: pieszych wędrówek, wycieczek rowerowych czy innych.

Tereny Uzdrawiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój należą do tych terenów Polski, dla których turystyka może stać się skutecznym instrumentem rozwoju gospodarki, aktywizacji terenów wiejskich, zmniejszenia bezrobocia. Turystyka z uwagi na nadgraniczne położenie regionu, może stać się również atrakcyjnym społecznie i ekonomicznie polem współpracy międzynarodowej.

Gminy Uzdrawiskowe Rymanów i Iwonicz-Zdrój mają znaczący udział w funkcjonowaniu i rozwoju turystyki regionu.

8. Główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych

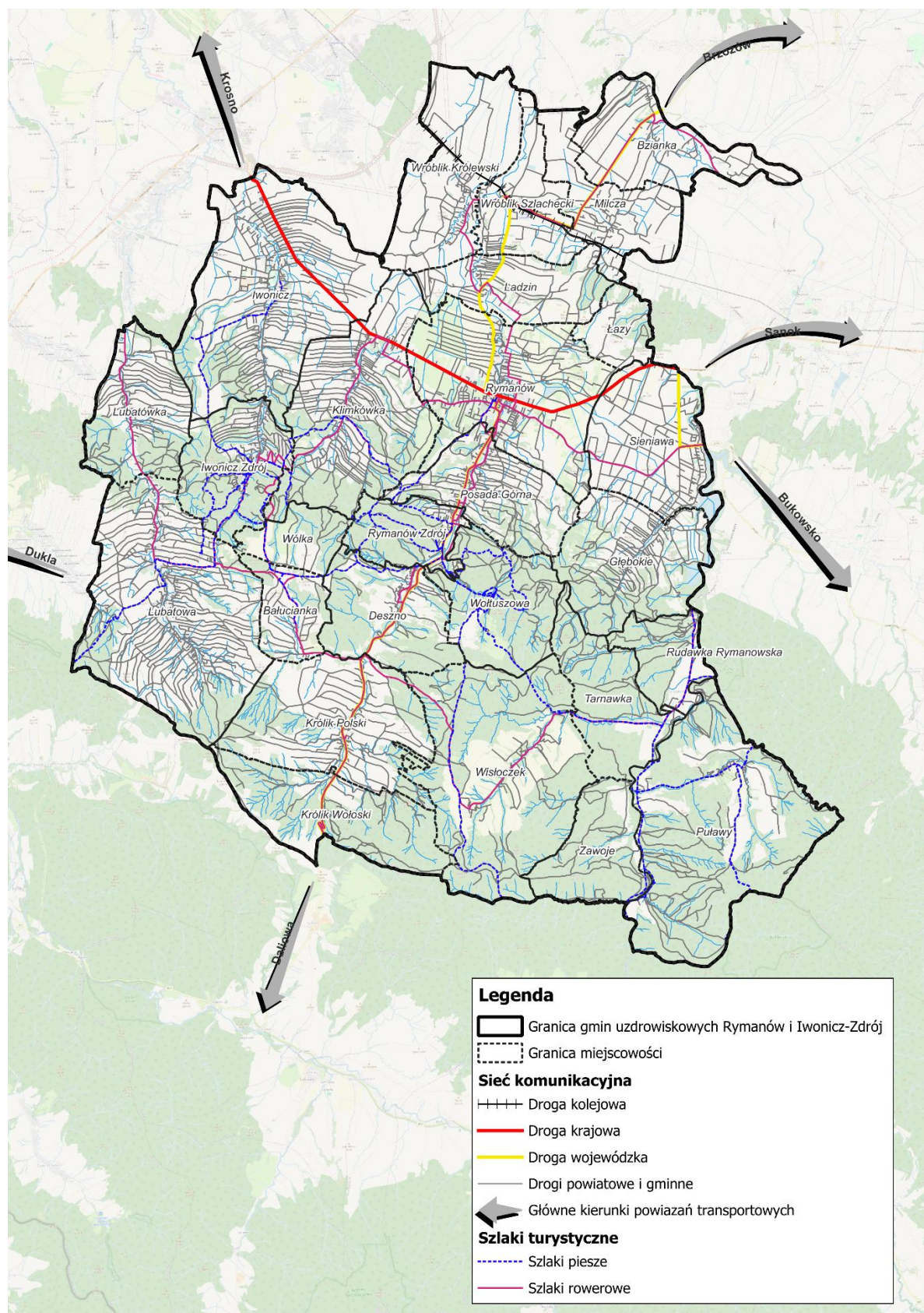
Wzrastający ruch drogowy i wzmożona eksploatacja dróg powoduje pogorszenie ich stanu. Część z nich wymaga modernizacji, w tym dostosowania do potrzeb mieszkańców i odwiedzających Gminy turystów. Wykształcone w długim okresie czasu układy osadnicze i kierunki ciążenia komunikacyjnych zdeterminowały kształt i kierunki rozbudowy sieci komunikacyjnej. Dalszy rozwój Związku Gminy w zakresie obsługującego układu drogowego może się opierać o istniejący układ dróg, niezbędne są jednak działania polegające na ich modernizacji technicznej i realizacji brakujących w powiązaniach odcinków.

Dostępność transportowa i istniejące jak i projektowane powiązania komunikacyjne stanowią kluczowe czynniki determinujące rozwój Gmin w sieci osadniczej, sprzyjając rozwojowi handlu i lokalizacji usług oddziaływają na obszary położone w sąsiedztwie.

Układ sieci transportowych wpływa bezpośrednio na rozmieszczenie zabudowy przemysłowej usługowej jak i mieszkalnej.

Układ drogowy gminy Rymanów składa się z drogi krajowej nr 28 oraz dróg wojewódzkich nr 887 i 889, które należą do nadrzędnego układu drogowego. Podstawowy układ komunikacyjny tworzą drogi powiatowe, które zapewniają odpowiednie połączenie z rejonami sąsiednimi powiatów i gmin. Układ drogowy uzupełniający tworzą drogi gminne, umożliwiające obsługę poszczególnych miejscowości gminy. Uzupełnieniem układu komunikacyjnego gminy Rymanów jest linia kolejowa 108 normalnotorowa relacji Stróż – Zagórz, która umożliwia bezpośrednie połączenie z miejscowościami: Jasło, Tarnowiec, Sanok, Zagórz.

Rysunek 8. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – główne elementy sieci transportowych

Źródło: opracowanie własne

Główne połączenia komunikacyjne w skali regionalnej, krajowej i międzynarodowej gminie Iwonicz-Zdrój, podobnie jak w gminie Rymanów zapewnia droga krajowa nr 28 relacji Zator – Przemyśl

– granica państwa o długości ok. 4 km. Pozostałe drogi na terenie gminy mają znaczenie wyłącznie lokalne. Drogi powiatowe na terenie gminy zajmują łączną długość około 18 km, drogi gminne składają się z 14 odcinków o łącznej długości ok. 19 km. Gmina nie posiada na swoim terenie linii kolejowej.

Model struktury funkcjonalnego przestrzennej Gmin jak i wyznaczone na jego potrzeby strefy uwzględniają zarówno stan istniejący sieci transportowej jak również planowane działania inwestycyjne.

9. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej

Uwarunkowaniem mającym kluczowym wpływa na zrównoważony rozwój Gmin jest infrastruktura techniczna. Istnienie odpowiadającej potrzebom społecznym i gospodarczym infrastruktury technicznej, ma wpływ na poziom życia mieszkańców a w rolnictwie, przemyśle, handlu i usługach warunkuje ich efektywność i konkurencyjność. Dbałość o rozwój infrastruktury technicznej jest niezbędny dla właściwego funkcjonowania produkcyjnych działów gospodarki i społeczeństwa, ułatwia i warunkuje działalność gospodarczą i społeczną Gmin.

Rozwój jednostek osadniczych powinien być determinowany możliwością zapewnienia wody o wymaganej jakości i ilości. Gmina Rymanów zaopatrywana jest w wodę:

- ze studni kopanych przydomowych,
- ze studni wierconych,
- ze zbiornika zaporowego na rzece Wisłok w Sieniawie.

Na infrastrukturę wodociągową gminy składają się:

- Wodociąg publiczny zasilany w wodę ze stacji uzdatniania w Sieniawie;
- Sieć wodociągowa i ujęcia wód źródłanych powierzchniowych: Posada Górna, Królik Polski, Wisłoczek, Puławy, Rymanów Zdrój;
- Ujęcia wody w Rymanowie Zdroju: „Czarny Potok”, „Nad Teresą”, „Nad Zielonym Domkiem”, „Nad Gozdawą”,
- Indywidualne studnie kopane.

Z gminnej sieci wodociągowej korzysta ok 48% mieszkańców gminy Rymanów. W ramach działań ukierunkowanych na rozwój systemu wodociągowego gminy, przewiduje się rozbudowę sieci wodociągowej na terenach przeznaczonych pod zabudowę, sukcesywne zwodociągowanie (w ramach zasadności ekonomicznej) wszystkich miejscowości w granicach gminy, modernizację istniejących ujęć wody oraz stacji uzdatniania wody

Gmina Rymanów posiada generalnie rozwiązany problem gospodarki ściekowej. Z sieci kanalizacji sanitarnej korzysta ponad 97% mieszkańców. Kanalizacja sanitarna wykonana jest w większości miejscowości w gminie. Celem gminy jest objęcie kanalizacją zbiorczą wszystkich mieszkańców gminy Rymanów. Ścieki komunalne odprowadzane są do oczyszczalni ścieków w Rymanowie.

Gmina nie posiada komunalnej sieci ciepłowniczej. Zaopatrzenie w ciepło na terenie gminy odbywa się z lokalnych i indywidualnych kotłowni, których głównym źródłem ciepła jest paliwo stałe.

Na system elektroenergetyczny gminy Rymanów składają się:

- linia elektroenergetyczna najwyższych napięć 400 kV relacji GPZ Iskrzynia –Słowacja - eksploatacja Polskie Sieci Elektroenergetyczne – Wschód S.A;
- linie elektroenergetyczne wysokich napięć 110 kV relacji Krosno Iskrzynia –Besko oraz Krosno Iskrzynia – Iwonicz – eksploatacja PGE Dystrybucja S.A.Oddział Rzeszów,
- linie elektroenergetyczne średniego napięcia 30 kV i 15 kV,
- linie elektroenergetyczne niskiego napięcia 0,4 kV,
- stacje transformatorowe 30/0,4 kV i 15/0,4 kV.

Prawie cała gmina jest zgazyfikowana i posiada dobre warunki zasilania w gaz. Z gazu z sieci korzysta ok. 93% mieszkańców. Na system gazowniczy gminy Rymanów składają się:

- Stacja gazowa I stopnia - SRP Wróblík Szlachecki, SRP Klimkówka;

- Stacja gazowa II stopnia - Rymanów nr 1, Rymanów nr 2 Rymatex;
- Gazociąg wysokiego ciśnienia DN 250 PN40 relacji Strachocina – Targowiska wybudowany w 1982 roku.;
- Gazociągi wysokiego ciśnienia DN 100 PN40 i DN 65 PN 16 zasilające w/w stacje gazowe I stopnia,
- Sieci gazowe średniego i niskiego napięcia.

Podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę miejscowości na terenie gminy Iwonicz-Zdrój są wody powierzchniowe. Na obszarze gminy funkcjonują dwa ujęcia wody powierzchniowej zlokalizowane na potoku Iwoniczanka: ujęcie „Turkówka” oraz ujęcie „Excelsior”. Na koniec 2023 roku do gminnej sieci wodociągowej podłączonych było 62% gospodarstwa domowe. Miasto Iwonicz-Zdrój oraz miejscowość Iwonicz są zwodociągowane prawie w 100%. Na terenach miejscowości Lubatówka i Lubatowa nie ma sieci wodociągowej. Na obszarach, które nie korzystają z wody z wodociągu grupowego z Sieniawy oraz z wodociągów i ujęć lokalnych ludność zaopatruje się z indywidualnych studni kopanych. Szacuje się, że na terenie gminy funkcjonuje 1745 studni o łącznej wydajności ok. 3000 m³/d. Woda z indywidualnych studni przydomowych przeznaczona do picia powinna być objęta kontrolnymi badaniami jej jakości.

Na koniec roku 2023 długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Iwonicz-Zdrój wyniosła 98,57km. Ogółem podłączonych do gminnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Iwonicz-Zdrój jest ok. 84% mieszkańców. Sieć kanalizacyjną w gminie Iwonicz-Zdrój posiadają wszystkie jej miejscowości.

Stopień gazyfikacji gminy Iwonicz-Zdrój utrzymuje się na bardzo wysokim poziomie. Gaz ziemny wysoko metanowy, wg. danych GUS za 2023r., doprowadzony jest do ok. 95% budynków mieszkaniowych i użytkowych. Na terenie gminy Iwonicz-Zdrój gaz doprowadzany jest gazociągiem wysokoprężnym DN 150, PN 1,6 Mpa i poprzez stacje redukcyjno-pomiarowe I stopnia i II stopnia dostarczany jest odbiorcom.

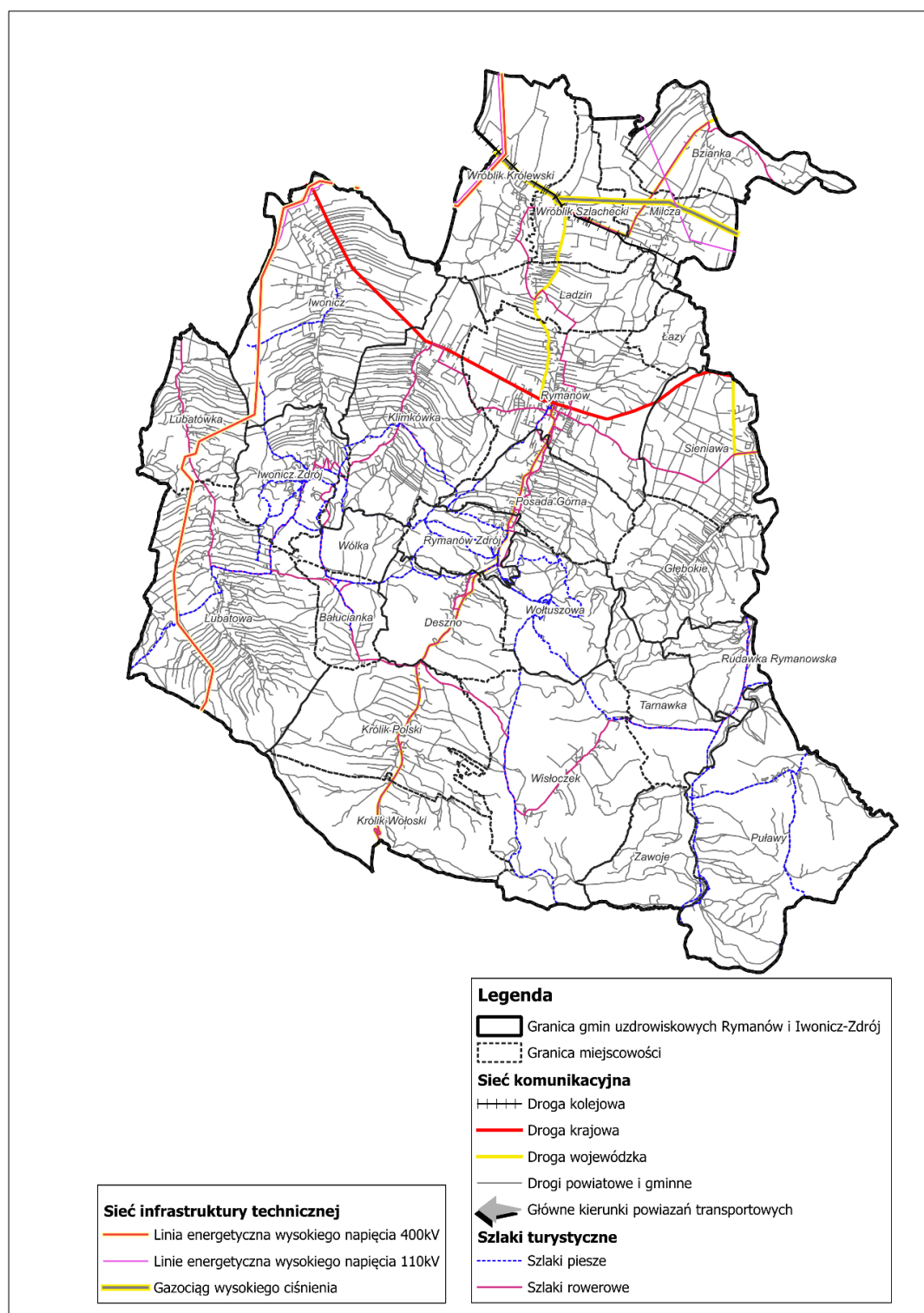
Sieć elektroenergetyczna w gminie Iwonicz-Zdrój jest dobrze rozwinięta. Przez gminę przebiega linia elektroenergetyczna 400kV relacji Krosno-Iskrzynia-Lemesany (Słowacja). Linia ta przecina trzy wsie gminy tj. Iwonicz, Lubatówkę i Lubatową. Na terenie gminy zlokalizowana jest również linia elektroenergetyczna o napięciu znamionowym 110 kV. Gminę zasilają linie elektroenergetyczne średniego i niskiego napięcia. Na przedmiotowym terenie zlokalizowane są następujące urządzenia elektroenergetyczne będące w majątku i w eksploatacji PGE Dystrybucja S.A. Oddział Rzeszów:

- Stacja elektroenergetyczna 110/30/15 kV (GPZ) Iwonicz – powiązanie zewnętrzne,
- Linia elektroenergetyczna 110 kV relacji Krosno-Iskrzynia – Iwonicz – powiązanie zewnętrzne,
- Linie średniego i niskiego napięcia.

Zaopatrzenie gminy w energię elektryczną zapewnia PGE Dystrybucja S.A. Oddział Rzeszów, teren gminy Iwonicz-Zdrój podlega pod Rejon Energetyczny Krosno. Dostępność do sieci energetycznej posiadają wszystkie gospodarstwa domowe.

W gminie Iwonicz-Zdrój zapewniony jest dostęp do szerokopasmowego Internetu. Głównymi dostawcami Internetu na terenie gminy są firmy lokalne oraz operatorzy krajowych sieci komórkowych.

Rysunek 9. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej – główne elementy infrastruktury technicznej

Źródło: opracowanie własne

Infrastruktura społeczna definiowana jest jako zespół instytucji i usług zaspokajających w zorganizowany sposób ludzkie potrzeby w dziedzinie prawa, bezpieczeństwa, kształcenia, oświaty, kultury, opieki społecznej, służby zdrowia i budownictwa mieszkaniowego. Wyróżnia się tu m.in. szkoły, szpitale, sądy, więzienia, instytucje administracji państwowej.

Gminy Rymanów i Iwonicz-Zdrój posiadają w swoich granicach rozwiniętą bazę usługową dla obsługi ludności. W obszarze zlokalizowane są m.in.: jednostki administracji samorządowej, obiekty

usług edukacji i oświaty, obiekty opieki zdrowotnej, placówki opieki społecznej, instytucje, placówki i stowarzyszenia upowszechniania kultury, obiekty sportu, turystyki i rekreacji.

Gminy świadczoną są również usługi podstawowe, do których zaliczane są obiekty handlu.

Na terenie gminy Rymanów najważniejsze usługi administracji występują tylko w mieście Rymanów, z uwagi na to, że jest to siedziba gminy Rymanów. Są to 4 punkty: Urząd Pocztowy, Urząd Gminy, Urząd Stanu Cywilnego i budynek Rady Miejskiej. Urząd Gminy, Urząd Stanu Cywilnego i budynek Rady Miejskiej. Punkty usług edukacyjnych w gminie Rymanów są jedną z licznie występujących form usług. Najwięcej z nich występuje w mieście Rymanów (4) i są to: Zespół Szkół Publicznych: Szkoła Podstawowa, Gimnazjum, Liceum, Szkoła Muzyczna I stopnia, Internat; Zespół Ekonomiczno - Administracyjny Szkół; Przedszkole św. Józefa i Niepubliczne Przedszkole Językowe "TUPTUSIOWO". Wszystkie znajdują się w centralnej części miasta. Dodatkowo gminie pozostałe ośrodki edukacyjne to szkoły podstawowe w Klimkówce, Króliku Polskim, Milczy, Posadzie Górnej, Rymanowie, Sieniawie, Wróbliku Szlacheckim. Ważną funkcję w gminach miejsko-wiejskich pełnią punkty handlowe. W mieście Rymanów w obrębie Rynku skoncentrowane są punkty sprzedaży artykułów spożywczych, kwiaciarnia, pasaż handlowo – usługowy. Koncentracja punktów usługowych związanych z handlem wokół przestrzeni publicznej, jaką jest Rynek, skutkuje tym, że obszar ten stał się dla mieszkańców miasta i jak i całej gminy centrum usługowym. Dodatkowo większe obiekty handlowe znajdują się w sołectwach: Wróblak Szlachecki, Klimkówka, Posada Górna i Rymanów Zdrój. Usługi publiczne dotyczące kultury można podzielić na obiekty punktowe jak np. instytucje oraz powierzchniowe. Do obiektów kulturalnych w mieście Rymanów można zaliczyć Gminny Ośrodek Kultury oraz Gminną Bibliotekę Publiczną. Gminny Ośrodek Kultury prowadzi swoją działalność na terenie całej gminy Rymanów. Jednak bufor 1000 metrów od niego nie obejmuje nawet połowy miasta Rymanów. Podobnie sytuacja ma miejsce w przypadku Gminnej Biblioteki Publicznej. W centrum miasta skoncentrowane są także przestrzenie publiczne: Rynek i park Dworski im. Anny i Stanisława Potockich. W ich sąsiedztwie występują dwa tereny zieleni urządzonej. W całej gminie występują jeszcze dodatkowo tylko 3 przestrzenie publiczne: Park Dworski w Klimkówce (zabytek), park w Ładzinie (zabytek) i park w Rymanowie Zdrój. W mieście Rymanów zlokalizowane są 2 obiekty sportowe – stadion i boisko sportowe Orlik. W mieście Rymanów funkcjonuje jeden ośrodek zdrowia - Samodzielny Publiczny Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej, który posiada dwie placówki: Wiejski Ośrodek zdrowia w Rymanowie Zdroju oraz Wiejski Ośrodek Zdrowia we Wróblaku Szlacheckim. Z kolei miejscowość Rymanów Zdrój jest miejscowością uzdrowiskową. Funkcjonuje w nim 10 obiektów związanych z usługą zdrowia: Podkarpackie Centrum Rehabilitacji Kardiologicznej „Polonia”, szpital „Eskulap”, szpital „Ziemowit”, Kasztanowy Dwór, Sanatorium „Anna-Staś”, sanatorium „Gołębek-Opatrzność”, sanatorium „Teresa”, Sanatorium „Maria”, Przychodnia Uzdrowiskowa, Pijalnia Wód Mineralnych.

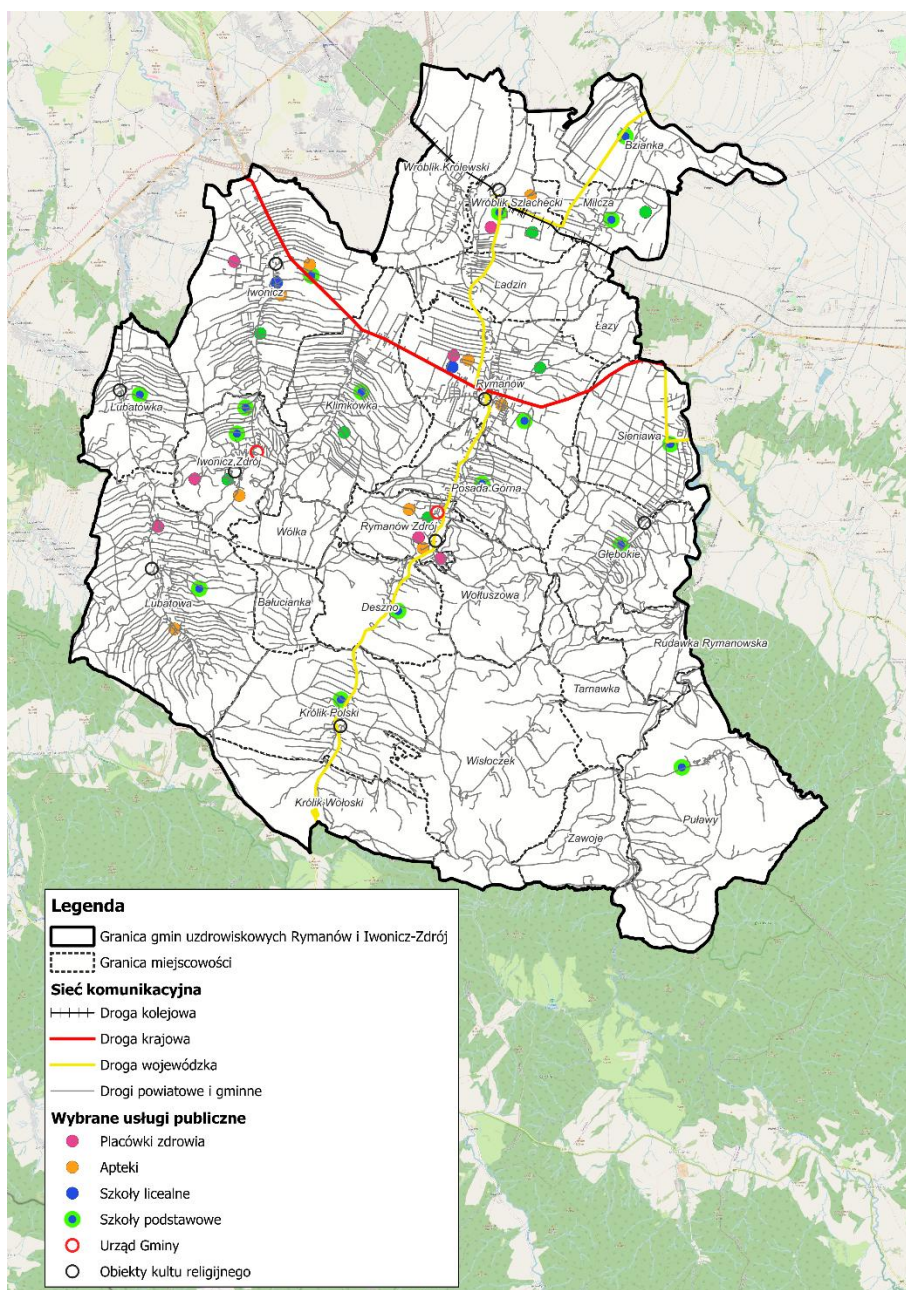
Obiekty związane ze sferą sakralną występują równomiernie w całej gminie.

W aspekcie dostępu do usług edukacyjnych na terenie gminy Iwonicz Zdrój zlokalizowane są 3 przedszkola. W Iwoniczu znajdą się Przedszkole Gminne oraz Muzyczne Przedszkole, natomiast w Iwoniczu- Zdroju znajduje się drugie Przedszkole Gminne. Placówki te znajdują się w centralnych częściach obu miejscowości. Na terenie gminy zlokalizowane są 4 Szkoły Podstawowe, które znajdują się w każdej z miejscowości. Dodatkowo na terenie Iwonicza-Zdrój i Iwonicza znajdują się dwa Zespoły Szkół. ZS w Iwoniczu-Zdroju kształci w kierunku usług hotelarsko- gastronomicznych. ZS w Iwoniczu składa się z Liceum Ogólnokształcącego o różnych profilach oraz Technikum kształcącego w różnorodnych kierunkach rozwoju. Ze względu na uzdrowiskowy charakter gminy na jej terenie zlokalizowane jest 9 sanatoriów, Centrum Lecznictwa Uzdrowiskowego oraz Pijalnia wód mineralnych, które zlokalizowane są w Iwoniczu – Zdrój w centralnej jej części. Dodatkowo na terenie gminy znajduje się Gminna Przychodnia Lekarska, apteka oraz Ośrodek Profilaktyki i Rehabilitacji. Warto zwrócić uwagę, że na terenie miejscowości Lubatówka nie znajduje się ani jeden obiekt świadczący usługi zdrowotne. Na terenie gminy znajduje się Biblioteka Gminna w Iwoniczu-Zdroju, która posiada 3 filie w Iwoniczu, Lubatowej i Lubatówce. Wszystkie budynki biblioteki zlokalizowane są w centralnej części miejscowości. Ofertę kulturową uzupełnia kino Wczasowicz w Iwoniczu- Zdroju, Gminny Ośrodek Kultury oraz

amfiteatr zlokalizowane w Iwoniczu-Zdroju. Dodatkowo, na terenie gminy znajduje się basen, boiska orlik oraz stadiony sportowe. Do innych, pozostałych usług zaliczono budynki administracyjne, domy pomocy społecznej, Kościoły, Domy Ludowe, Remizy OSP itd. Największe nagromadzenie tych usług ma miejsce w Iwoniczu – w centrum miejscowości. Pozostałe usługi również zlokalizowane są w centrum innych miejscowości, jedynie Zakład Gospodarki Komunalnej oraz oczyszczalnia ścieków znajdują się na pograniczu Iwonicza-Zdrój i Iwonicza.

Rodzaj i zasięg funkcji usługowych oraz poziom rozwoju infrastruktury społecznej określają pozycję Gmin w układzie osadniczym. Stanowią one ten element struktury funkcjonalno-przestrzennej, który ma bezpośredni wpływ na wzrost poziomu życia mieszkańców oraz na podniesienie atrakcyjności i konkurencyjności obszaru.

Rysunek 10. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – główne elementy infrastruktury społecznej

Źródło: opracowanie własne

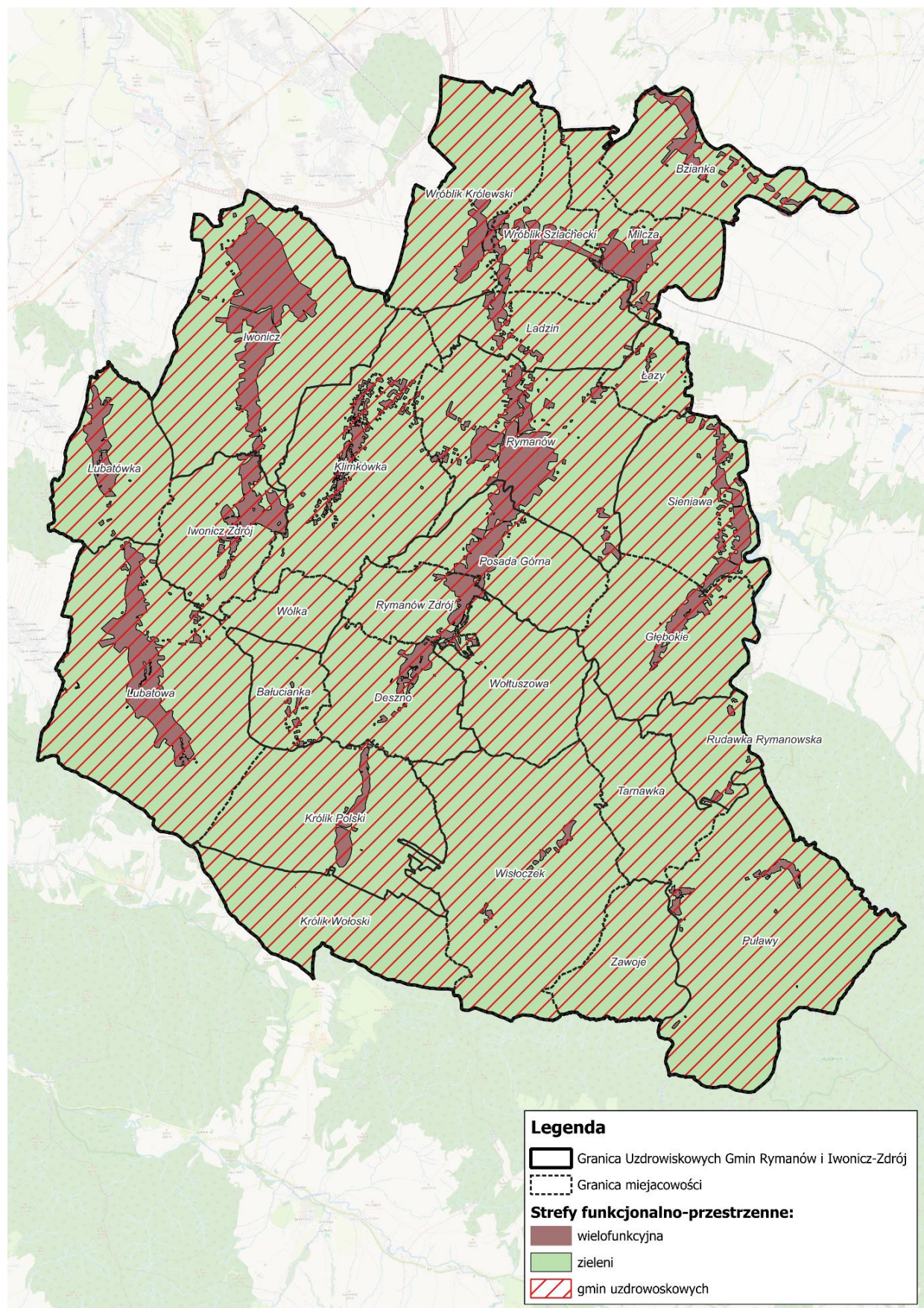
10. Docelowy układ elementów składowych przestrzeni

Struktura funkcjonalno-przestrzenna to system powiązanych ze sobą różnych elementów zagospodarowania pełniących określone funkcje. Elementami tej struktury są zarówno jego uwarunkowania, które tworzą złożone systemy (ośrodki osadnicze, powiązania przyrodnicze), tereny różniące się między sobą przeznaczeniem, użytkowaniem, jak i sieci infrastrukturalne (transportowe, elektroenergetyczne), które umożliwiają kontakty i powiązania pomiędzy poszczególnymi częściami obszaru funkcyjnego w jego strukturze.

W nawiązaniu do roli Gmin w hierarchii sieci osadniczej, ich systemu powiązań przyrodniczych, głównych korytarzy i elementów sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych oraz głównych elementów infrastruktury technicznej i społecznej wyznaczono 3 strefy funkcjonalno-przestrzenne w ramach modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej.

Są nimi strefa gmin uzdrowiskowych, strefa wielofunkcyjna oraz strefa zieleni.

Rysunek 11. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – strefy funkcjonalno-przestrzenne

Źródło: opracowanie własne

STREFA WIELOFUNKCYJNA:

Obejmuje tereny zainwestowane oraz te, które są przeznaczone do zainwestowania w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz przyległe do nich obszary stanowiące potencjalne tereny rozwoju funkcji mieszkalnictwa, usług oraz produkcji. Rozwój tej strefy powinien polegać na:

- uzupełnianiu istniejącej zabudowy z wykorzystaniem rezerw terenowych, funkcji usługowych, mieszkalnych, drobnej produkcji, lokowanej na obrzeżach terenów zabudowy mieszkaniowej lub niezależnie – z dobrym dostępem do systemu transportowego,
- kształtowaniu i ochronie zasobów środowiska kulturowego i walorów krajobrazowych poprzez: zapewnienie ochrony obiektów cennych i zabytkowych, poprzez wprowadzenie regulacji, określających sposoby ich przebudowy, rozbudowy i adaptacji nie powodującej utraty ich wartości kulturowych oraz zasady kształtowania zabudowy w ich sąsiedztwie, zapewnienie ochrony ekspozycji punktów widokowych, poprzez wprowadzanie regulacji dotyczących usytuowania i ograniczania gabarytów nowo realizowanej przekształcanej zabudowy w ich sąsiedztwie, wyznaczenie i ochronę lokalnych, atrakcyjnych otwarcie widokowych w istniejących i nowo realizowanych zespołach zabudowy.

Strefa ta ma za zadanie realizację celów w zakresie:

- rozwoju mieszkalnictwa;
- rozwoju usług;
- uporządkowanie istniejącej zabudowy,
- kształtowanie zespołów zieleni urządzonej;
- zapewnienie odpowiednich standardów obsługi komunikacyjnej i wyposażenia w infrastrukturę techniczną;
- ochrony wartości kulturowych i krajobrazowych;
- zakazie realizacji obiektów powodujących degradację środowiska,
- w przypadku realizacji inwestycji mogącej pogorszyć stan środowiska, strefa niekorzystnego oddziaływania musi się zamknąć w obszarze strefy lub działki inwestora.

Strefa ta obejmuje tereny zainwestowane gminy w postaci: istniejącego i projektowanego budownictwa mieszkaniowego, i usługowego, obszarów działalności gospodarczej, cmentarzy oraz potencjalnych możliwości ich rozwoju. Strefa ta ściśle wiąże się z istniejącą i projektowaną infrastrukturą techniczną.

STREFA ZIELENI:

W skład tej strefy wchodzi tereny zieleni urządzonej i nieurządzonej w tym: grunty rolne użytkowane i odłogowane, łąki, pastwiska a także części kompleksów leśnych tworzących zarośla wzdłuż cieków wodnych. Rozwój tej strefy na następować poprzez:

- dostosowanie struktury użytkowania terenów do warunków przyrodniczych, zachowania i wzbogacania ich wartości i walorów krajobrazu. Kierunki działań będą obejmować: zachowanie i wzbogacenie istniejących wartości przyrody i krajobrazu, dostosowanie struktury użytkowania terenów zieleni urządzonej i nieurządzonej do warunków środowiskowych, zachowanie obudowy biologicznej cieków wodnych,
- kształtowanie i ochronę zasobów środowiska przyrodniczego.

Zakłada się, że głównymi funkcjami tej jednostki jest:

- estetyczne i izolacyjne uzupełnienie strefy wielofunkcyjnej
- dbałość o zachowanie równowagi ekologicznej strefy gmin uzdrowiskowych
- przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu
- rekreacja
- dydaktyka
- ochrona przyrody i krajobrazu.

STREFA GMIN UZDROWISKOWYCH

Obejmuje obszar dwóch gmin Iwonicza-Zdroju i Rymanowa w ich granicach administracyjnych. Stanowi połączenie funkcjonalne wszystkich stref: wielofunkcyjnej i zieleni. W jej skład wchodzi: tereny zainwestowane, przeznaczone do zainwestowania w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz przyległe do nich obszary stanowiące potencjalne tereny rozwoju funkcji mieszkalnictwa i usług jak również tereny zieleni urządzonej i nieurządzonej.

Dla zapewnienia komplementarnego rozwoju Gmin konieczne jest podporządkowanie rozwoju wszystkich stref wyznaczonych w ramach modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej nadrzędnemu celowi tj. wielofunkcyjnemu rozwojowi Gmin w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju. Rozwój strefy polegać będzie na przeciwdziałaniu niekorzystnym zjawiskom depopulacji i utracie funkcji wiodących Gmin poprzez:

- podejmowanie działań mających na celu tworzenie dogodnych warunków dla rozwoju mieszkalnictwa, usług i produkcji;
- prowadzenie polityki przestrzennej w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju (konieczność określenia zasad zagospodarowania pozwalających na zachowanie zasobów środowiska przyrodniczego, w tym poprzez ochronę jego cennych zasobów, przy jednoczesnym racjonalnym wykorzystaniu jego walorów);
- wykorzystanie rezerw terenowych, w celu uzupełniania zabudowy oraz kształtowaniu zabudowy zwartej;

Polityka przestrzenna Gminy, której celem jest kształtowanie wysokiej jakości przestrzeni i wysokich warunków życia mieszkańców, w strefie gmin uzdrowiskowych powinna być prowadzona wspólnie i w porozumieniu na szczeblu międzygminnym i powinna uwzględniać potrzeby i możliwości Gmin jak również zapewniać im jego dalszy rozwój.

V. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej dla gmin uzdrowiskowych Rymanowa i Iwonicza-Zdroju

Zgodnie z art. 10e ust. 3 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

(Dz. U. z 2024 r. poz. 146 z późn. zm.)

Ustalenia i rekomendacje mające na celu zapewnienie realizacji założonego modelu funkcjonalno-przestrzennego Gmin dotyczące prowadzenia polityki przestrzennej zostały sprecyzowane na podstawie diagnozy, obecnych uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych oraz przy uwzględnieniu polityki przestrzennej określonej dotychczas w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Rymanów oraz w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Iwonicz-Zdrój.

Poniżej przedstawiono podstawowe zasady wynikające z przyjętego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej jak również z wizji rozwoju określonej w strategii oraz ustalenia i rekomendacje.

Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu

Należy uwzględniać zasady zrównoważonego rozwoju - celem jest ochrona najcenniejszych zasobów przyrody objętych formami ochrony przyrody.

Zaleca się tworzenie terenów zieleni izolacyjnej w sąsiedztwie dróg i terenów produkcyjnych.

Należy zwiększać retencję wód i szczególny nacisk położyć na rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury.

Wszelkie działania należy realizować ograniczając negatywny wpływ na jakość powietrza atmosferycznego.

Rekomenduje się ograniczenie do minimum negatywnego oddziaływania odpadów na środowisko i dążenie do maksymalnego zwiększenia poziomu ich gospodarczego wykorzystania.

Rekomenduje się stopniowy rozwój zabudowy w pierwszej kolejności w bezpośrednim sąsiedztwie terenów już zainwestowanych.

Rekomenduje się ustalanie odpowiednio wysokich wskaźników powierzchni biologicznie czynnej oraz monitorowanie i egzekwowanie tych ustaleń przez właścicieli nieruchomości;

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

- Rekomenduje się utrzymanie kompozycyjnej spójności, utrwalanie historycznych układów zabudowy, kontynuowanie tradycyjnie ukształtowanych lokalizacji i kompozycji budynków oraz wykorzystywanie form architektonicznych zmierzających do harmonizowania krajobrazu.
- Należy chronić stanowiska archeologiczne, a wszelkie zamierzenia inwestycyjne w ich obrębie prowadzić pod nadzorem archeologicznym.

Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenie szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej

- Należy racjonalnie gospodarować przestrzenią
- Zaleca się wyznaczanie i uruchamianie nowych terenów pod zabudowę w szczególności pod zabudowę wielofunkcyjną - mieszkaniową, usługową i produkcyjną.
- Należy unikać lokalizowania nowej zabudowy w terenach szczególnie cennych przyrodniczo, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią i w ich bezpośrednim sąsiedztwie.

Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1130)

- Lokalizacja nowych obiektów tego typu jest możliwa pod warunkiem przeprowadzenia szczegółowych analiz dotyczących ich wpływu na istniejący system komunikacyjny.
- Projektowana zabudowa tego typu musi współgrać z istniejącą zabudową. Powinny ją cechować: dbałość o estetykę, funkcjonalność i nowoczesność.

Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego

- Lokalizacja inwestycji celu publicznego powinna być każdorazowo przeanalizowana pod kątem oddziaływania na środowisko i sąsiednią zabudowę.
- Należy unikać lokalizowania nowej zabudowy w terenach szczególnie cennych przyrodniczo, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią i w ich bezpośrednim sąsiedztwie.
- Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej
- Należy przeprowadzić kompleksowy proces modernizacji i poprawy jakości odcinków dróg;
- Należy opracować i wdrożyć program budowy ścieżek rowerowych;
- Należy uwzględniać potrzeby ruchu pieszego poprzez tworzenie dogodnych, krótkich i bezpiecznych powiązań dla pieszych, w tym dojść do przystanków komunikacji zbiorowej i odpowiednie kształtowanie przestrzeni publicznych pod kątem jej udostępniania przede wszystkim dla pieszych i rowerzystów.

- Realizacja miejsc postojowych w ramach poszczególnych przedsięwzięć powinna następować w ramach terenów inwestycji.
- W zakresie infrastruktury kolejowej należy współdziałać z zarządcą linii kolejowej dążąc do zwiększenia konkurencyjności przewozów kolejowych. Należy również współdziałać z przewoźnikami kolejowymi celem zapewnienia odpowiedniej ilości połączeń kolejowych i jakości świadczonych usług.
- W zakresie infrastruktury technicznej konieczna jest: dalsza rozbudowa oraz modernizacja sieci kanalizacyjnej i wodociągowej, z uwzględnieniem kierunków rozwoju nowego budownictwa, rozbudowa sieci energetycznej, zapewniająca stabilne dostawy energii elektrycznej do wszystkich użytkowników oraz możliwość lokalizowania OZE, promocja rozwiązań ekologicznych w zakresie wykorzystania indywidualnych źródeł energii do celów grzewczych, rozbudowa i modernizacja sieci gazowej, kontynuacja działań usprawniających gospodarkę odpadami,
- W zakresie rozwoju infrastruktury społecznej przewiduje się dostosowaną do pojawiających się potrzeb rozbudowę i modernizację obiektów i instytucji infrastruktury społecznej należących do miasta oraz umożliwianie lokalizacji prywatnych obiektów i instytucji infrastruktury społecznej. Lokalizacja obiektów tego typu musi być przemyślana i jak najkorzystniejsza dla potencjalnych użytkowników.

Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW

- Dopuszcza się lokalizację urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW na terenie całej strefy gmin uzdrowiskowych .
- Należy unikać lokalizowania tego typu obiektów w terenach szczególnie cennych przyrodniczo, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią i w ich bezpośrednim sąsiedztwie.
- Zaleca się lokalizację urządzeń w taki sposób, żeby ich oddziaływanie ograniczało się do terenu będącego własnością Inwestora.

Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

- Zaleca się stosowanie kompensacji przyrodniczych, wykorzystywanie naturalnych metod ograniczenia oddziaływania, również na obszary bezpośrednio graniczące z określonym na podstawie badań obszarem oddziaływania przedsięwzięć.
- W przypadku możliwości wyboru spośród kilku lokalizacji proponuje się przeprowadzanie konsultacji społecznych na etapie jej wyboru.

Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

- Tereny pozostające w użytkowaniu rolniczym należy bezwzględnie utrzymywać w dobrej kulturze rolnej.
- Na terenach najżyźniejszych proponuje się rozwój rolnictwa specjalistycznego i ekologicznego oraz rozwój rolnictwa oferującego towary lokalne.
- Proponuje się utrzymanie i wprowadzenie nowych zadrzewień śródpolnych.
- Z uwagi na skrajnie niską powierzchnię lasów nakazuje się ochronę terenów leśnych.
- Ewentualna lokalizacja inwestycji celu publicznego, w szczególności infrastruktury technicznej, jest możliwa wyłącznie w przypadku braku możliwości ominięcia terenów leśnych.
- Gospodarkę leśną należy prowadzić w sposób racjonalny, dążąc do zwiększenia powierzchni lasów.
- Proponuje się zalesianie najłagodniejszych gleb oraz dolesianie istniejących zadrzewień.

Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji

- Proponuje się przeprowadzenie diagnoz służących wyznaczeniu obszaru zdegradowanego

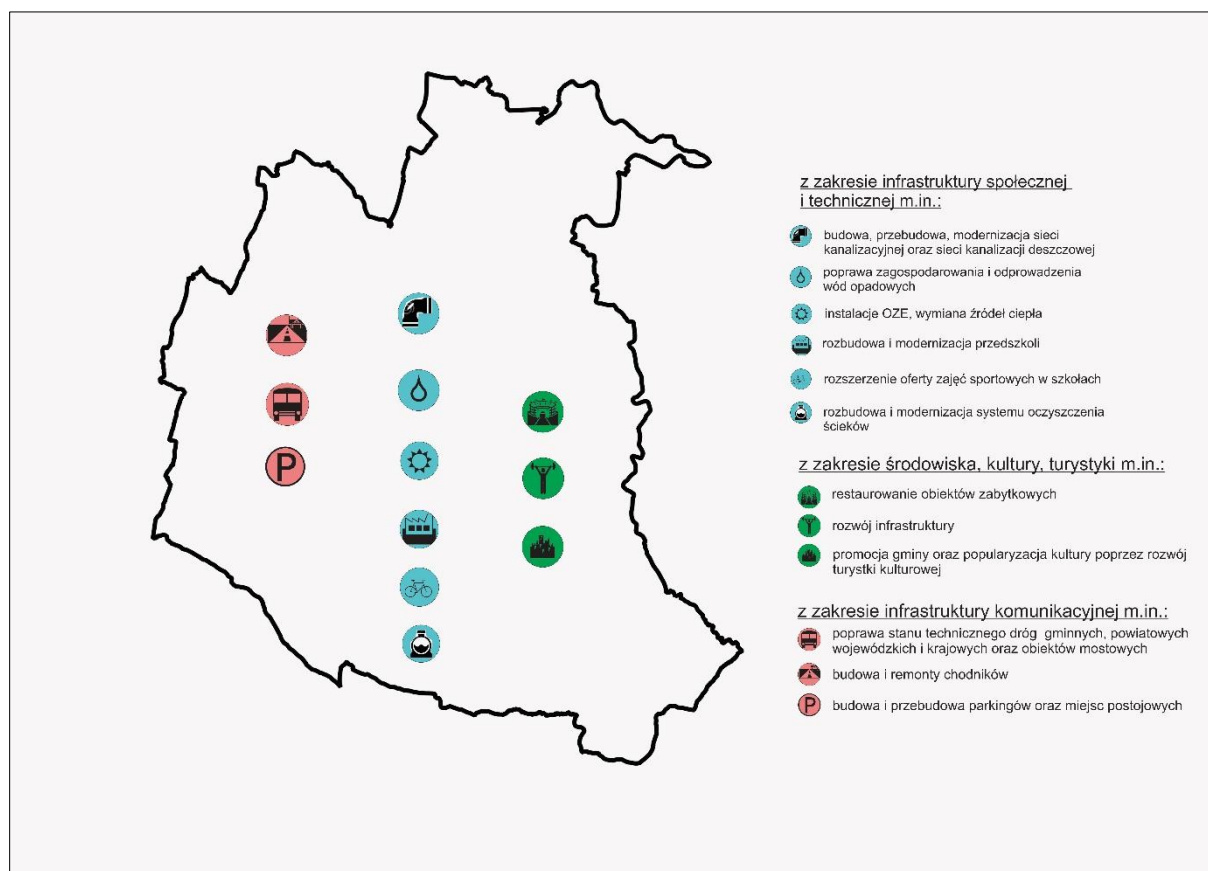
i obszaru rewitalizacji oraz sporządzeniu gminnego programu rewitalizacji.

- W ramach działań rewitalizacyjnych należy dążyć do jak najlepszego wykorzystania terenów objętych programem rewitalizacji.
- Szczególny nacisk należy położyć na zwiększenie powierzchni terenów zielonych.
- Należy tworzyć warunki do rozprzestrzeniania się efektów rewitalizacji na tereny sąsiednie i wzmacniania wzajemnych powiązań funkcjonalno-przestrzennych.
- W przypadku zdiagnozowania obszarów wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji należy szczegółowo określić sposób przywrócenia terenu do stanu umożliwiającego jego zagospodarowanie.
- W przypadku kilku wariantów możliwości wykorzystania terenu, na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji, proponuje się przeprowadzenie konsultacji społecznych celem dokonania optymalnego wyboru.

Powyższe zasady i kierunki mają na celu zapewnienie realizacji głównych celów kształtowanego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Gmin jakim są:

- wykorzystanie wykształconej struktury osadniczej do dynamizacji rozwoju oraz stworzenie warunków do racjonalnego organizowania przestrzeni i egzekwowania ładu przestrzennego dla realizacji działań będących odpowiedzią na wyzwania rozwojowe;
- właściwe gospodarowanie przestrzenią, które powinno umożliwiać osiągnięcie trwałego wzrostu gospodarczego, przy zapewnieniu poprawy stanu środowiska przyrodniczego i umożliwieniu obecnym i przyszłym mieszkańcom i użytkownikom obszaru dostępu do zasobów przyrody i dóbr kultury;
- odpowiedni sposób zagospodarowania i rozmieszczenie poszczególnych elementów zagospodarowania sprzyjać powinny eliminowaniu lub minimalizowaniu konfliktów przestrzennych, które mogą powstać pomiędzy funkcjami społeczno-gospodarczymi i poszczególnymi podmiotami gospodarczymi na tle wykorzystywania ograniczonej przestrzeni i jej zasobów.

Rysunek 12. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – ustalenia i rekomendacje w rozmieszczenia niektórych zadań realizacyjnych określonych w Strategii Rozwoju Gminy Iwonicz-Zdrój

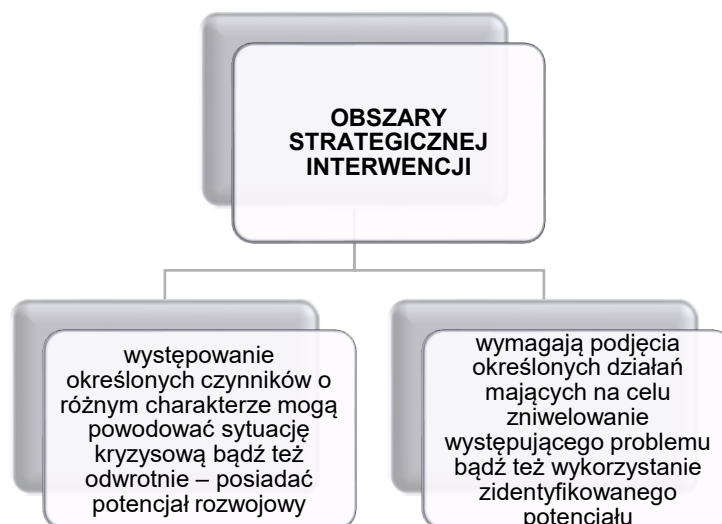

Źródło: opracowanie własne

VI. Obszary strategicznej interwencji określone w Strategii Rozwoju Województwa wraz z zakresem planowanych działań

Obszar strategicznej interwencji (o których mowa w art.11 ust.1 Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (dz. u. z 2024 r. poz. 566), to określony w strategii rozwoju *obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne.*

Identyfikacja zarówno OSI określonych w strategiach wojewódzkich, jak i tych kluczowych dla gminy Iwonicz-Zdrój jest szczególnie istotne z punktu widzenia prawidłowego planowania działań i zachowania pełnej spójności pomiędzy dokumentami strategicznymi różnych szczebli.

Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) wskazane są:

- na poziomie krajowym **w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030;**
- na poziomie regionalnym **w Strategii rozwoju województwa Podkarpackie 2030;**
- na poziomie lokalnym **w Strategii Rozwoju Gminy Iwonicz-Zdrój**

POZIOM KRAJOWY

Zgodnie z **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030** (KSRR 2030) gminy Iwonicz-Zdrój i Rymanów wpisują się w jeden z **Krajowych Obszarów Strategicznej Interwencji**:

- **Wschodnia Polska**

Wschodnia część kraju w największym stopniu skupia obszary zagrożone marginalizacją, a jej województwa - lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie - znajdują się w grupie regionów o zdecydowanie niższym poziomie konkurencyjności w porównaniu do średniej w Unii Europejskiej.

Polska Wschodnia

Źródło: Strategia rozwoju województwa -Podkarpackie 2030

POZIOM REGIONALNY

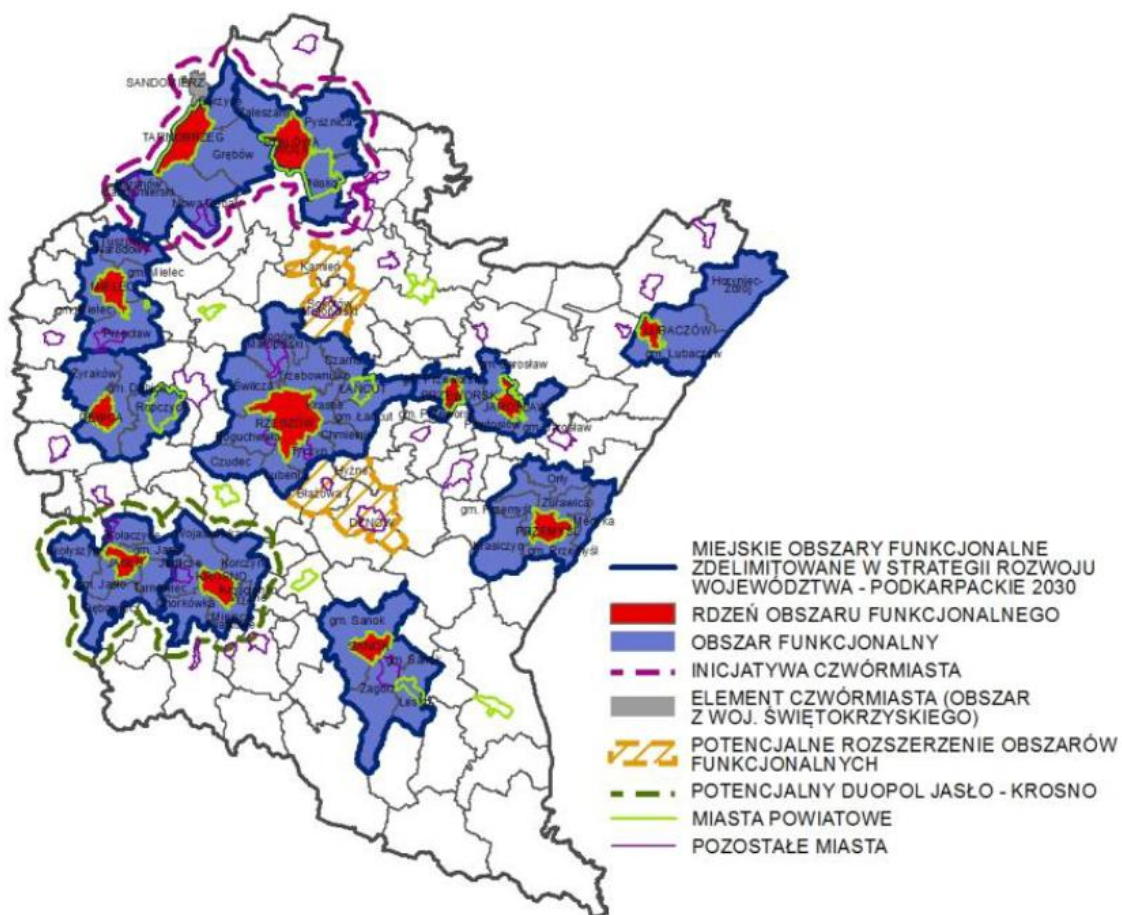
Województwo Podkarpackie, wyznaczyło cztery regionalne obszary strategicznej interwencji. Są to:

- ✓ Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego,
- ✓ Funkcje metropolitalne Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego,
- ✓ Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście zrównoważonego rozwoju,
- ✓ Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku.

Analiza planowanych interwencji w ww. obszarach pozwoliła ustalić ich potencjalny wpływ na zaprezentowaną w niniejszej Strategii politykę rozwoju Gmin.

Zgodnie z **Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2030** gminy Iwonicz-Zdrój i Rymanów wpisują się w dwa regionalne **Obszary Strategicznej Interwencji**:

Rysunek 13. Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego (7.1)

Źródło: Strategia rozwoju województwa -Podkarpackie 2030

Rozwój miast powiatowych i miast mniejszych (miasta Iwonicz-Zdrój i Rymanów) (7.1.4.)

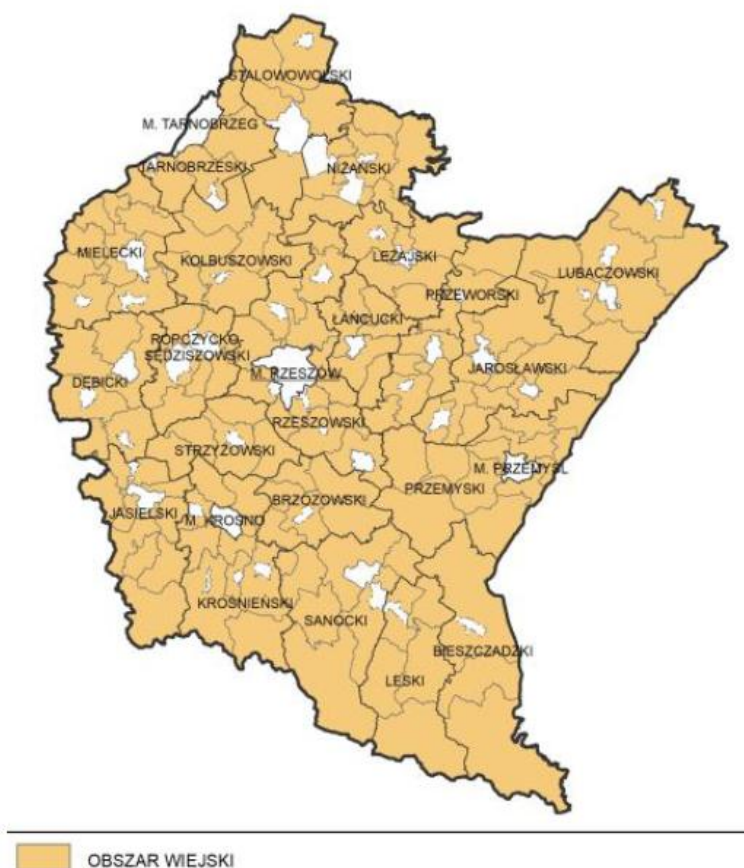
Zakładane działania:

- poprawa i rozwój warunków prowadzących do dynamizacji przedsiębiorczości w oparciu na potencjalnych specjalizacjach gospodarczych ośrodka miejskiego;
- wzmacnianie powiązań funkcjonalnych w celu przywrócenia roli ośrodka w układzie osadniczym;

- zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców poprzez rozwój kompetencji zawodowych;
- modernizacja przestrzeni miejskiej umożliwiającej wykorzystanie potencjałów i zasobów miast, w tym turystycznych i wypoczynkowo-rekreacyjnych;
- poprawa jakości życia mieszkańców poprzez wzrost dostępu do usług publicznych;
- rozwój kapitału społecznego i wzmocnienie tożsamości regionalnej poprzez zaangażowanie mieszkańców w procesy rozwojowe;
- poprawa jakości zarządzania poprzez współpracę z innymi samorządami terytorialnymi;
- podejmowanie działań w zakresie ochrony przyrody i poprawy stanu środowiska;
- poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji oraz związanego z nim zjawiska smogu;
- kreowanie instrumentów przyciągających do osiedlania się w miastach, w szczególności osób młodych i wykształconych;
- wykorzystanie możliwości programowych i finansowych UE w obszarze polityki miejskiej;
- dostosowanie sieci usług i zagospodarowania przestrzennego do zmian demograficznych;
- niwelowanie barier transportowych poprzez rozwój systemów transportu zbiorowego pomiędzy ośrodkami miejskimi a sąsiednimi obszarami wiejskimi oraz innymi ważnymi ośrodkami miejskimi;
- rozwój zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych, tras rowerowych jako alternatywy dla przemieszczania się.

Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku (7.4.) w ten obszar strategicznej interwencji wpisują się obszary wiejskie gminy Iwonicz-Zdrój i Rymanów

Rysunek 14. Obszary wiejskie województwa podkarpackiego

Źródło: Strategia rozwoju województwa -Podkarpackie 2030

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej (7.4.1)

Zakładane działania

- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym, w tym w relacji do najbliższego regionalnego bieguna wzrostu;
- zwiększenie dostępności cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej;
- modernizacja i rozbudowa energetycznych linii przesyłowych jako podniesienie komfortu życia i bezpieczeństwa mieszkańców;
- rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i ściekowej;
- poprawa zarządzania sektorem gospodarki odpadami;
- tworzenie korzystnych warunków w tym kompleksowej infrastruktury technicznej dla rozwoju przedsiębiorczości.

Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich (7.4.2.)

Zakładane działania

- promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych) w celu powstawania alternatywnych źródeł dochodów;
- aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- kreowanie postaw przedsiębiorczych i lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej;
- wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno-lokalnej oraz centrów produkcyjno-usługowych;
- ukierunkowanie na dywersyfikację specjalizacji w celu podniesienia towarowości gospodarstw rolniczych;
- rozwój funkcji turystycznych, kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje.

Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym (7.4.3.)

Zakładane działania:

- wsparcie mieszkańców w realizacji działań wynikających z lokalnych dokumentów strategicznych mających na celu wzmocnienie tożsamości regionalnej;
- podejmowanie współpracy na rzecz integracji społeczności lokalnej w planowaniu wspólnych działań i podejmowaniu wyzwań rozwojowych;
- poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, przyczyniającej się do wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby;
- promocja regionalnych specjalizacji w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.);

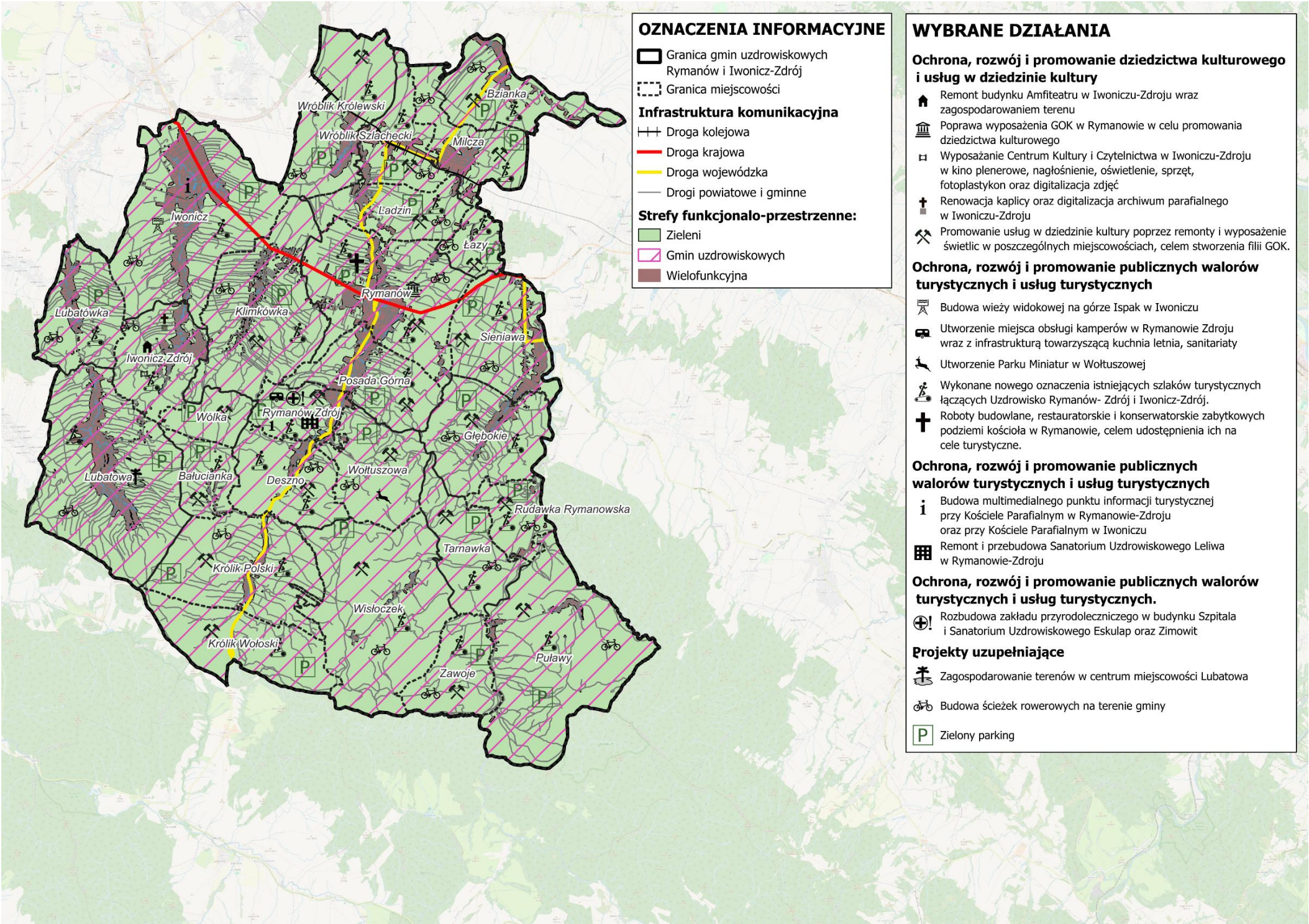
- upowszechnianie dobrych praktyk przez społeczność lokalną na płaszczyźnie międzyregionalnej i międzynarodowej;
- wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi.

Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej (7.4.4.)

Zakładane działania:

- dostosowanie przestrzeni wiejskiej do potrzeb gospodarczych i społecznych mieszkańców;
- efektywne wykorzystanie przestrzeni poprzez rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej obejmującej budowę i adekwatne wyposażenie obiektów;
- wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego w projektowaniu przestrzeni wiejskiej;
- poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku;
- budowa oraz modernizacja infrastruktury wspierającej rozwój funkcji kulturowo-społecznych na terenach wiejskich;
- racjonalne wykorzystanie przestrzeni produkcyjnej i osadniczej dzięki wspieraniu działań scaleniowych i zagospodarowania po scaleniowego.

Rysunek 15. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej –wybrane działania strategiczne

Źródło: opracowanie własne

VII. Zarządzanie realizacją Strategii

1. Organizacja i system wdrażania Strategii

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030 powstała, jako dokument partnerski z udziałem głównych interesariuszy. Dokument wyznacza strategiczne cele i kierunki rozwoju całego obszaru Partnerów.

1.1. Poziomy wdrażania Strategii

System wdrażania Strategii określony jest na trzech poziomach: organizacyjnym, merytorycznym i społecznym.

Poziom organizacyjny

Na poziomie organizacyjnym działania i projekty realizujące cele strategiczne dokumentu będą prowadzone przez obie jednostki samorządowe Porozumieniu, inne instytucje publiczne, sektor prywatny oraz pozarządowy.

Zarządzanie realizacją Strategii prowadzone będzie przez **Zespół Koordynacyjny** powołany przez samorządy Rymanowa i Iwonicza Zdroju. Zespół Koordynacyjny będzie składał się z 6-12 osób, wskazanych i uzgodnionych przez Partnerów. Z grona członków Zespołu Koordynacyjnego powołany zostanie Przewodniczący. Zostanie ustanowione miejsce/biuro do obsługi Zespołu Koordynacyjnego oraz gromadzenia, przetwarzania i udostępniania danych do monitoringu i ewaluacji.

Do realizacji Strategii niezbędne będzie podejmowanie działań:

- samodzielnych przez poszczególne oba samorządy i podległe im jednostki oraz inne instytucje publiczne, podmioty sektora prywatnego i organizacje pozarządowe,
- wspólnych z udziałem obu gmin w ramach projektów partnerskich,
- wspólnych z udziałem innych partnerów z sektorów: publicznego, prywatnego i pozarządowego.

Poziom merytoryczny

Zarządzanie strategiczne na poziomie merytorycznym będzie prowadzone poprzez monitoring wartości wskaźników przypisanych do celów strategicznych oraz poziom osiągnięcia tych wskaźników. W ramach ewaluacji efekty Strategii będą powiązane również z korzyściami społecznymi i gospodarczymi.

Dane do wyliczania wskaźników będą pozyskiwane z następujących źródeł:

- dane gromadzone w wydziałach merytorycznych i jednostkach organizacyjnych Partnerów,
- budżetów zadaniowych, sprawozdawczości budżetowych Partnerów,
- danych od innych podmiotów uczestniczących w realizacji Strategii,
- dostępne statystyki publiczne.

Poziom społeczny

Na poziomie społecznym będą upowszechniane informacje na temat aktualnego poziomu realizacji Strategii. W opracowaniu dokumentu Strategii uczestniczyły różne grupy interesariuszy i w związku z tym powinni oni także uczestniczyć w kolejnych aktualizacjach dokumentu. Aby skutecznie przeprowadzić proces upowszechniania Strategii, dokument Strategii oraz raporty monitoringu i ewaluacji powinny być udostępnione na stronach internetowych samorządów Rymanowa i Iwonicza-Zdroju. Upowszechnianie Strategii oraz rezultatów jej realizacji będzie odbywało się także poprzez wykorzystanie mediów lokalnych.

Planowanie i wdrażanie Strategii w dialogu z interesariuszami pozwala skutecznie wpływać na długookresowe procesy społeczne, gospodarcze, przyrodnicze i przestrzenne. Umożliwi to również zarządzanie rozwojem Obszaru Partnerów w kolejnych latach ponad występującymi w środowiskach lokalnych ewentualnymi naturalnymi rozbieżnościami interesami, co będzie ważnym czynnikiem wzmacniającym kapitał społeczny na obszarze działania Partnerów.

1.2. Współpraca z partnerami przy realizacji Strategii

Kluczowa dla sukcesu we wdrożeniu zapisów Strategii jest efektywna komunikacja pomiędzy Partnerami oraz innymi partnerami społeczno-gospodarczymi oraz czytelne zasady współpracy wskazane poniżej:

- 1) Partnerstwa.
- 2) Pomocniczości.
- 3) Suwerenności stron.
- 4) Efektywności.
- 5) Jawności.
- 6) Respektowania odmiennych opinii na wspólne sprawy.
- 7) Prawa do krytyki.

Cele współpracy Partnerów:

- 1) Skuteczna realizacja Strategii.
- 2) Włączenie społeczności obszaru Partnerów, w szczególności podmiotów z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego w działania na rzecz realizacji Strategii.
- 3) Wzmacnianie sieci współpracy pomiędzy obu gminami.
- 4) Zwiększenie poczucia tożsamości mieszkańców obu gmin.

Bardzo ważna jest akceptacja celów przez interesariuszy Strategii.

2. Monitoring i ewaluacja Strategii.

2.1. Założenia i zasady monitoringu i ewaluacji Strategii.

Przedmiotem monitoringu będą wynikające ze Strategii działania i ich efekty mierzone na poziomie strategicznym wskaźnikami, zaś ewaluacja obejmie dodatkowo również kontekst społeczno-gospodarczy w ocenie tych efektów. Monitoring realizacji poszczególnych przedsięwzięć Strategii odbywać się będzie w oparciu o mierzalne wskaźniki. Monitoring będzie obejmował: zbieranie i selekcjonowanie informacji, wskazanie jednostek odpowiedzialnych za pozyskiwanie, gromadzenie, przechowywanie i przetwarzanie informacji niezbędnych do wyliczania wskaźników monitoringu.

Monitoring będzie polegał na prowadzeniu w sposób ciągły obserwacji procesu realizacji Strategii, w tym rezultatów, jakie on przynosi i będzie ważnym elementem zarządzania rozwojem obszaru Partnerów.

Sposób prowadzenia monitoringu

Podsystem monitoringu określa:

- 1) Źródła, częstotliwość pozyskiwania informacji

Niezbędne jest wykorzystywanie różnych źródeł informacji. Część informacji będzie pozyskiwana z istniejących systemów monitoringu i wyspecjalizowanych instytucji, w tym GUS. Zasadne będzie także zorganizowanie pozyskiwania informacji z innych instytucji.

Pozyskiwanie danych dla potrzeb monitoringu Strategii będzie dokonywane nie rzadziej, niż co 2 lata.

- 2) Sposób gromadzenia, przetwarzania, porządkowania i przechowywania informacji.

Gromadzenie, weryfikacja oraz przetwarzanie i przechowywanie danych dla potrzeb monitoringu będzie dokonywane przez Biuro do obsługi Zespołu Koordynacyjnego we współpracy z interesariuszami bezpośrednio uczestniczącymi w realizacji Strategii. Jako źródła danych wykorzystywane będą informacje cyklicznie przygotowywane przez Partnerów oraz w jednostkach im podległych odpowiednio do potrzeb przyjętych wskaźników. W przypadku wskaźników w Strategii, dla których nie będzie dostępnych danych, jednostki odpowiedzialne będą je pozyskiwały ze źródeł zewnętrznych. Opracowanie raportów z monitoringu będzie realizowane przez Biuro do obsługi Zespołu Koordynacyjnego.

- a) Raporty okresowe

Zakres raportu będzie obejmował wszystkie działania podejmowane w Strategii oraz wskaźniki monitorowania za dwa kolejne lata. Będzie on wykorzystywany do bieżącego zarządzania wdrażaniem Strategii przez wszystkie jednostki odpowiedzialne za realizację przypisanych im zadań realizacyjnych. Raport będzie przedkładany do władz obu gmin oraz będzie udostępniany na stronach internetowych.

- b) Raporty doraźne

W sytuacji wystąpienia ważnych, niedających się przewidzieć okoliczności zewnętrznych o charakterze politycznym, ekonomicznym, społecznym, technologiczno-technicznym, ekologicznym (środowiskowym) i regulacyjnym (prawnym) lub okoliczności wewnętrznych, może być opracowany raport doraźny na podstawie jednorazowej decyzji podjętej przez Zespół Koordynacyjny. Przeglądy doraźne swoim zakresem mogą objąć wszystkie obszary ujęte w Strategii albo wybrany jeden (lub kilka) obszarów realizowanej Strategii.

Rezultatem przeglądu doraźnego będzie raport zawierający oprócz części analitycznej wnioski i rekomendacje dotyczące potrzeby i zakresu ewentualnej aktualizacji Strategii. Jednostką

odpowiedzialną za opracowanie raportu z przeglądu doraźnego będzie Biuro do obsługi Zespołu Koordynacyjnego.

3) Zasady udostępniania informacji z monitoringu

Dane zawarte w raportach okresowych z monitoringu będą udostępniane publicznie poprzez strony internetowe obu gmin.

Proces monitorowania i ewaluacji Strategii prezentuje poniższy schemat.

Schemat 2. Proces monitorowania i ewaluacji Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrawiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030.

Źródło: opracowanie własne

Ewaluację definiuje się jako badanie społeczno-ekonomiczne, realizowane w celu oceny jakości i efektów wdrażanej Strategii. Ocena taka dokonywana jest w oparciu o wskazane poniżej wytyczne Komisji Europejskiej, obejmujące następujące kryteria:

- **skuteczność** - czy wdrażanie działań w ramach Strategii przyczynia się do realizacji założonych celów rozwoju Powiatu?
- **użyteczność** - czy realizacja Strategii przyczynia się do lepszego zaspokojenia potrzeb beneficjentów i rozwiązywania zidentyfikowanych problemów? Czy beneficjenci faktycznie korzystają z efektów działań? Czy pojawiają się niepożądane, negatywne efekty uboczne realizowanych działań?
- **trwałość** (ang.) - czy pozytywne skutki realizacji Strategii mają charakter stały? Czy efekty działań będą trwałe?

Ewaluacja będzie polegała na analizie informacji uzyskanych z systemu monitoringu. Kryterium oceny realizacji strategii będzie osiągnięty poziom wskaźników.

Badanie ewaluacyjne

Przewidziane są dwa badania ewaluacyjne: on going oraz ex post. Badanie ewaluacyjne on going będzie prowadzone w połowie okresu realizacji Strategii, a badanie ex post po zakończeniu okresu realizacji Strategii (nie później niż w ciągu 6 miesięcy) na podstawie raportów z monitoringu.

Raporty z ewaluacji Strategii

Na podstawie badań ewaluacyjnych, sporządzany będzie raport z ewaluacji Strategii. Raporty z ewaluacji będą opisywały stan realizacji Strategii w układzie narastającym. Raporty z ewaluacji będą udostępniane publicznie na stronach internetowych obu gmin Partnerów.

Aktualizacja Strategii

Obecny dokument jest wiążący do 2030 roku. W przypadku woli dalszej współpracy samorządów Strategia wymagać będzie aktualizacji. Decyzję o przeprowadzeniu aktualizacji Strategii podejmują w drodze wspólnej decyzji władze obu gmin.

Ponadto strategia będzie podlegać aktualizacji, jeżeli będzie tego wymagać sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna obszaru albo, gdy będzie to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju województwa.

2.2. Wskaźniki monitorowania strategii

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju podmiot opracowujący projekt strategii jest zobowiązany do opracowania nie tylko celów i kierunków strategicznej interwencji, ale również wskaźników ich osiągnięcia. Poniższa Tabela 16 prezentuje kluczowe wskaźniki wraz z ich jednostkami miary oraz kierunkiem zmian. Z związku z tym, że zaprezentowane wskaźniki dotyczą okresu realizacji Strategii i tylko nowych działań, to wartość bazowa na początek realizacji strategii wynosi „0”.

Tabela 16. Rezultaty planowanych działań i ich wskaźniki w sferze społecznej

Sfera społeczna					
Cel strategiczny nr 1: Poprawa warunków i jakości życia, pracy oraz rozwoju mieszkańców gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój					
Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa	Kierunek zmian
1.1. Wspieranie aktywności społecznej liderów lokalnych i mieszkańców.	R.1.1. Wzrost zaangażowania społecznego mieszkańców oraz rozwój lokalnego kapitału społecznego.	Liczba zorganizowanych nowych wydarzeń/inicjatyw aktywizujących i integrujących społeczności lokalne	szt.	0	wzrost
1.2. Wspieranie aktywności organizacji pozarządowych.	R.1.2. Zwiększony udział organizacji pozarządowych w realizacji zadań własnych gmin	Liczba organizacji pozarządowych, które uzyskały wsparcie organizacyjno-techniczne od samorządów	szt.	0	wzrost
1.3. Zwiększanie poziomu integracji społecznej.	R.1.3. Lepsza spójność społeczna oraz rozwój więzi międzypokoleniowych i sąsiedzkich.	Liczba zorganizowanych nowych wydarzeń/inicjatyw aktywizujących i integrujących społeczności lokalne	szt.	0	wzrost
1.4. Wspieranie rozwoju kapitału ludzkiego.	R.1.4. Zwiększenie potencjału edukacyjnego i zawodowego mieszkańców poprzez rozwój kompetencji.	Liczba nowych przedsięwzięć ukierunkowanych na zwiększenia atrakcyjności oferty edukacyjnej Liczba zrealizowanych nowych projektów z zakresu aktywizacji zawodowej	szt.	0	wzrost
1.5. Zmniejszanie odpływu mieszkańców.	R.1.5. Zatrzymanie mieszkańców na obszarze gmin dzięki poprawie jakości życia i dostępu do usług.	Liczba inicjatyw/ wydarzeń/ imprez kulturalnych oraz rozrywkowych dedykowanych osobom młodym Liczba wydarzeń promujących gminy jako atrakcyjne miejsce życia i pracy	szt.	0	wzrost

1.6. Poprawa zakresu i jakości oferty kulturalnej.	R.1.6. Podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej i zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze..	Liczba nowych propozycji w ramach zintegrowanej oferty kulturalnej Partnerów	szt.	0	wzrost
1.7. Zwiększanie dostępności i różnorodności aktywności społeczno-kulturalnych.	R.1.7. Ułatwienie mieszkańcom korzystania z różnorodnych form spędzania czasu wolnego.	Liczba nowych przedsięwzięć zwiększających dostępność obiektów i przestrzeni publicznych dla osób z niepełnosprawnościami i szczególnymi potrzebami	szt.	0	wzrost
1.8. Ułatwienie mieszkańcom korzystania z różnorodnych form spędzania czasu wolnego.	R.1.8. Ochrona tożsamości lokalnej i rozwój oferty turystyczno-edukacyjnej opartej na dziedzictwie.	Liczba zrealizowanych nowych, wspólnych przedsięwzięć promujących lokalne dziedzictwo kulturowe	szt.	0	wzrost
1.9. Ochrona tożsamości lokalnej i rozwój oferty turystyczno-edukacyjnej opartej na dziedzictwie.	R.1.9. Poprawa kondycji fizycznej i zdrowia mieszkańców oraz integracja społeczna wokół sportu.	Liczba osób korzystających z oferty sportowo-rekreacyjnej udostępnianej przez jednostki samorządowe..	osoby	0	wzrost
1.10. Poprawa kondycji fizycznej i zdrowia mieszkańców oraz integracja społeczna wokół sportu.	R.1.10. Lepszy dostęp mieszkańców do specjalistycznej opieki zdrowotnej i wsparcia terapeutycznego.	Liczba mieszkańców, którzy skorzystali z oferty poradni i oddziałów specjalistycznych w skali roku. Liczba realizowanych programów profilaktycznych oraz działań edukacyjnych w skali roku.	osoby	0	wzrost
1.11. Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni publicznych.	R.1.11. Nowe obiekty i przestrzenie publiczne, przyjazne i dostępne dla wszystkich grup mieszkańców.	Powierzchnia zmodernizowanych przestrzeni publicznych Liczba zrealizowanych nowych projektów z zakresu konserwacji i restauracji obiektów i parków zabytkowych wraz z nadaniem im nowych funkcji	m ² szt.	0	wzrost
1.12. Poprawa jakości i dostępności oferty opiekuńczych usług społecznych.	R.1.12. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa i komfortu życia osób potrzebujących wsparcia.	Liczba nowych ofert opieki nad dziećmi Liczba nowych ofert wsparcia dla seniorów	szt.	0	wzrost
1.13. Rozwijanie komunikacji społecznej.	R.1.13. Usprawnienie wymiany informacji między mieszkańcami a administracją lokalną.	Liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych w skali roku	szt.	0	wzrost

1.14. Poprawa stanu bezpieczeństwa w gminach.	R.1.14. Wzrost poczucia bezpieczeństwa publicznego i zmniejszenie liczby zagrożeń lokalnych.	Liczba zrealizowanych nowych inwestycji poprawiających bezpieczeństwo i dostępność komunikacyjną obszaru	szt.	0	wzrost
---	--	--	------	---	--------

Tabela 17. Rezultaty planowanych działań i ich wskaźniki w sferze przestrzenno-środowiskowej, środowisko i przestrzeń

Sfera przestrzenno-środowiskowa					
Środowisko i przestrzeń					
Cel strategiczny 2 Poprawa ładu przestrzennego, estetyki oraz jakości środowiska naturalnego i poziomu przygotowania do zmian klimatu.					
Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa	Kierunek zmian
2.1. Podejmowanie i promowanie działań na rzecz rozwoju tzw. gospodarki o obiegu zamkniętym.	R.2.1. Zmniejszenie negatywnego wpływu człowieka na środowisko i wzrost świadomości ekologicznej.	Liczba zrealizowanych nowych działań informacyjno-promocyjnych z zakresu ochronnych środowiska (gospodarki o obiegu zamkniętym)	szt.	0	wzrost
2.2. Ograniczanie zanieczyszczeń ze źródeł niskiej emisji.	R.2.2. Poprawa jakości powietrza i zdrowia mieszkańców.	Liczba wyeliminowanych źródeł niskiej emisji	szt.	0	wzrost
2.3. Upowszechnianie stosowania systemów OZE w obiektach użyteczności publicznej i w przestrzeniach publicznych oraz w obiektach niepublicznych	R.2.3. Zwiększenie udziału OZE w strukturze zużywanej energii.	Liczba zrealizowanych nowych projektów z zakresu instalacji OZE	szt.		
2.4. Poprawa dostępu do zasobów środowiska przyrodniczego	R.2.4. Lepsza odporność obszaru na skutki zmian klimatycznych.	Liczba zrealizowanych rozwiązań/inwestycji z zakresu niebieskiej i zielonej infrastruktury.	szt.	0	wzrost

i przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu.		Liczba wspólnie podjętych przez gminy inicjatyw na rzecz poprawy stanu i ochrony środowiska oraz zwiększenia odporności gmin na skutki zmian klimatu.			
2.5. Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców w kontaktach ze zwierzętami	R.2.5. Ograniczenie konfliktów na linii człowiek–przyroda i wzrost wiedzy ekologicznej.	Liczba wspólnie podjętych inicjatyw przez gminy na rzecz poprawy stanu i ochrony środowiska oraz zwiększenia odporności miasta na skutki zmian klimatu.	szt.	0	wzrost
2.6. Poprawa jakości przestrzeni publicznych.	R.2.6. Estetyczne, funkcjonalne i przyjazne otoczenie podnoszące jakość życia.	Liczba nowo zmodernizowanych obiektów zabytkowych i użyteczności publicznej uwzględniających modernizację energetyczną oraz dostępność dla osób ze specjalnymi potrzebami.	szt.	0	wzrost
2.7. Poprawa stanu zagrożonych zasobów środowiska przyrodniczego.	R.2.7. Wyższy standard wykorzystywania, udostępniania oraz utrzymania i zachowania walorów przyrodniczych obszaru.	Liczba zrealizowanych działań/inwestycji ukierunkowanych na ochronę bioróżnorodności lub zachowanie dziedzictwa przyrodniczego.	szt.	0	wzrost

Tabela 18. Rezultaty planowanych działań i ich wskaźniki w sferze przestrzenno-środowiskowej, infrastruktura

Sfera przestrzenno-środowiskowa					
Infrastruktura					
Cel strategiczny 3: Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej dostosowanej do potrzeb mieszkańców oraz kuracjuszy i turystów.					
Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa	Kierunek zmian
3.1. Poprawa jakości i dostępności nowoczesnej	R.3.1. Lepsze warunki dla realizacji funkcji społecznych i edukacyjnych na terenie gmin	Liczba nowych przedsięwzięć/inicjatyw z zakresu zwiększania dostępności	szt.	0	wzrost

infrastruktury społecznej.		podstawowej opieki medycznej i rehabilitacji			
3.2. Zwiększanie źródeł dostępu do wody do celów spożywczych oraz kanalizacji sanitarnej.	R.3.2. Zwiększenie komfortu życia i bezpieczeństwa sanitarnego mieszkańców.	Długość nowo zbudowanych i zmodernizowanych sieci wodno-kanalizacyjnych	m	0	wzrost
3.3. Zwiększanie włączenia cyfrowego mieszkańców.	R.3.3. Ułatwiony dostęp do usług publicznych i wyrównywanie szans cyfrowych.	Liczba zrealizowanych nowych przedsięwzięć edukacyjnych z zakresu włączenia cyfrowego Liczba zrealizowanych nowych inwestycji z zakresu rozwoju sieci szerokopasmowej	szt.		
3.4. Zwiększanie bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej obszaru.	R.3.4. Poprawa mobilności i bezpieczeństwa transportowego na terenie gmin.	Liczba zainstalowanych nowych kamer monitoringu wizyjnego w przestrzeniach publicznych gmin Liczba zrealizowanych projektów poprawiających bezpieczeństwo ruchu drogowego	szt.	0	wzrost
3.5. Dostosowywanie oferty transportu publicznego do potrzeb mieszkańców i gości.	R.3.5. Większa dostępność transportu publicznego na obszarze gmin.	Liczba uruchomionych nowych linii transportu publicznego	szt.	0	wzrost

Tabela 19. Rezultaty planowanych działań i ich wskaźniki w sferze gospodarczej i promocji

Sfera gospodarcza i promocji					
Cel strategiczny 2 Poprawa ładu przestrzennego, estetyki oraz jakości środowiska naturalnego i poziomu przygotowania do zmian klimatu.					
Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa	Kierunek zmian
4.1. Wspieranie, aktywizowanie i integrowanie	R.4.1. Lepsze wyniki ekonomiczne przedsiębiorstw lokalnych.	Liczba zorganizowanych nowych przedsięwzięć inicjujących i rozwijających współpracy Partnerów samorządowych z przedsiębiorcami w zakresie rozwoju	szt.	0	wzrost

środowiska lokalnego biznesu.		przedsiębiorczości i tworzenia oferty gospodarczej			
4.2. Rozwijanie wysokiej jakości, szerokiej, konkurencyjnej oferty usług turystycznych i lecznictwa uzdrowiskowego.	R.4.2. Wzrost atrakcyjności obszaru dla turystów i kuracjuszy oraz zwiększenie liczby turystów i kuracjuszy korzystających z usług turystycznych i leczniczych.	Liczba utworzonych/rozwiniętych produktów turystycznych Liczba zrealizowanych nowych, wspólnych przedsięwzięć zwiększających wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego i turystycznego obszaru obu gmin.	szt.	0	wzrost
4.3. Rozwój potencjału turystycznego i uzdrowiskowego obszaru.	R.4.3. Zwiększona ilościowa i jakościowa zdolność obsługi ruchu turystycznego i lecznictwa uzdrowiskowego oraz poprawa wizerunku gmin uzdrowiskowych.	Liczba zrealizowanych nowych przedsięwzięć z zakresu rozbudowy infrastruktury turystycznej, uzdrowiskowej i sportowo-rekreacyjnej	szt.	0	wzrost
4.4. Wzrost sprzedaży lokalnych produktów na terenie gmin.	R.4.4. Zwiększenie dochodów mieszkańców i promocja lokalnej tożsamości kulinarnej.	Liczba zrealizowanych nowych przedsięwzięć aktywizujących i wspierających rolników w zakresie sprzedaży lokalnych produktów	szt.	0	wzrost
4.5. Kreowanie szerokiej i atrakcyjnej oferty czasu wolnego.	R.4.5. Zwiększona liczba mieszkańców, turystów i kuracjuszy korzystających z ofert wolnego czasu oraz wzrost atrakcyjności zamieszkania.	Liczba uczestników imprez artystyczno-rozrywkowych oraz sportowych o charakterze masowym. Liczba wydarzeń/imprez artystyczno-kulturalnych oraz sportowo-rekreacyjnych o charakterze otwartym.	szt.	0	wzrost
4.6. Zwiększanie rozpoznawalności Gmin jako miejsc atrakcyjnych turystycznie i uzdrowiskowo.	R.4.6. Wzrost rozpoznawalności i pozytywny wizerunek gmin na tle regionu i kraju	Liczba turystów/kuracjuszy korzystających z oferty uzdrowiskowo-turystycznej. Liczba przeprowadzonych kampanii wizerunkowych marki Gmin Uzdrowiskowych oraz oferty inwestycyjnej.	szt. szt.	0	wzrost

Źródło: Opracowanie własne

3. Finansowanie realizacji Strategii

3.1. Ramy finansowe i źródła finansowania.

Cele strategiczne i kierunki działań zapisane w Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrawiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030, będą skutecznie realizowane pod warunkiem, że oprócz oddelegowania zasobów ludzkich i rzeczowych po stronie podmiotów wdrażających oraz innych podmiotów instytucjonalnych zaangażowanych w realizację Strategii, zabezpieczone zostaną odpowiednie środki finansowe, adekwatne do zakresu zaplanowanych i realizowanych przedsięwzięć.

W związku z tym przewiduje się, że źródłami finansowania działań będą środki z:

- 1) Budżetów własnych gmin Partnerów.
- 2) Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027.
- 3) Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (inaczej FENIKS). Program ma wspierać rozwój gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz ułatwiać przeciwdziałaniu i adaptacji do zmian klimatu. FENIKS wesprze również inwestycje transportowe oraz dofinansuje ochronę zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Planowany budżet to: ponad 25 mld euro.
- 4) Budżetu województwa podkarpackiego.
- 5) Krajowych programów operacyjnych, w tym z:
 - Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG). FENG skierowany jest na realizację projektów badawczo-rozwojowych, innowacyjnych oraz zwiększających konkurencyjność polskiej gospodarki. Program skierowany jest między innymi do: przedsiębiorców, instytucji z sektora nauki, konsorcjów przedsiębiorstw oraz instytucji otoczenia biznesu i ośrodków innowacji. Planowany budżet to ok 7,9 mld euro.
 - Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS). Program FERS będzie wspierał projekty rozwojowe z zakresu: poprawy sytuacji osób na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia.
 - Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC). FERC będzie swoim zakresem wspierał: zwiększenie dostępu do ultraszybkiego internetu szerokopasmowego, udostępnienie zaawansowanych e-usług, zapewnienie cyberbezpieczeństwa, rozwój gospodarki opartej na danych, wykorzystującej najnowsze technologie cyfrowe, rozwój zaawansowanych kompetencji cyfrowych, w tym również w obszarze cyberbezpieczeństwa dla jednostek samorządu terytorialnego (JST) i przedsiębiorców. Planowany budżet FERC to ok. 2 mld euro.
- 6) Budżetu Unii Europejskiej.
- 7) Budżetu Państwa.
- 8) Innych źródeł (środki prywatne, środki inwestycyjne podmiotów gospodarczych, środki od innych podmiotów publicznych oraz środki z organizacji pozarządowych).

W okresie finansowania rozwoju UE 2021-2027 możliwe będą do wykorzystania subwencje bezzwrotne i dotacje oraz zwrotne instrumenty finansowe. Będzie również możliwość wykorzystania finansowania przedsięwzięć w formie partnerstwa publiczno-prywatnego.

Istotna będzie realizacja projektów na podstawie montażu finansowego z różnych źródeł. W tym przypadku ważne będzie wykorzystanie również środków prywatnych. Środki prywatne będą miały bardzo duże znaczenie, gdyż mogą stanowić wkład własny w ramach projektów realizowanych z programów operacyjnych lub projektów w zakresie partnerstwa publiczno-prywatnego.

Ramy finansowe w dokumencie przedstawiono za pomocą szacunków, dotyczących przeznaczania funduszy na realizację poszczególnych celów strategicznych. Poniższa tabela pokazuje procentowy udział wydatków.

Tabela 20. Szacunkowy udział wydatków przeznaczonych na realizację celów strategicznych.

Sfera społeczna	Sfera zasobów i potencjałów	Sfera gospodarki i promocji
Cel strategiczny 1: Poprawa warunków i jakości życia, pracy oraz rozwoju mieszkańców gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój.	Cel strategiczny 2: Poprawa ładu przestrzennego, estetyki oraz jakości środowiska naturalnego i poziomu przygotowania do zmian klimatu. Cel strategiczny 3: Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej dostosowanej do potrzeb mieszkańców oraz kuracjuszy i turystów.	Cel strategiczny 4: Wyższy stopień wykorzystania potencjału gospodarczego gmin.
Szacunkowy udział wydatków przeznaczonych na realizację celów strategicznych		
28 050 000,00	95 210 000,00	37 500 000,00

Szacunkowy udział wydatków przeznaczonych na realizację:

- celu w Sferze społecznej wyniesie 17,45%,
- celów w Sferze zasobów i potencjałów wyniesie 59,22%,
- celu w Sferze gospodarki i promocji – 23,33%.

4. Wytyczne i harmonogram do sporządzania dokumentów wykonawczych

4.1. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Wdrożenie strategii jest procesem długookresowym, wymagającym skoordynowania w aspektach: podmiotowym, przedmiotowym oraz organizacyjnym obejmującym działania koordynacyjne, komunikacyjne i związane z podejmowaniem decyzji.

Poniżej znajdują się wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych:

- 1) Realizacja Strategii będzie dokonywana poprzez:
 - a. **Przedsięwzięcia partnerskie** obejmujące, co najmniej 2 Partnerów i realizowane na rzecz mieszkańców obszaru Partnerstwa. Będą one finansowane z różnych źródeł, w tym szczególnie z wykorzystaniem środków UE.
 - b. **Strategie i sektorowe programy rozwoju poszczególnych gmin** tworzących Partnerstwo, w tym Gminne Programy Rewitalizacji, Plany Gospodarki Niskoemisyjnej.
 - c. **Projekty indywidualne samorządów** wynikające ze Strategii Rozwoju Ponadlokalnego.
 - d. **Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego i Studia Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego** dotychczasowe i nowe uwzględniające rekomendacje zawarte w Strategii w modelu funkcjonalno-przestrzennym. Docelowo Plan Ogólny zastąpi studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i będzie obowiązkowym aktem prawa miejscowego o zasięgu obejmującym całą gminę. Będzie on służył do oceny zgodności planów miejscowych i decyzji o warunkach zabudowy.
- 2) Każdy projekt partnerski będzie miał koordynatora/lidera kierującego pracą nad przygotowaniem i jego realizacją.
- 3) Nadzór nad realizacją wszystkich projektów zintegrowanych będzie w gestii Zespołu Koordynacyjnego i jego Biuro.
- 4) Zespół Koordynacyjny będzie określał szczegółowe terminy dla zadań związanych z przygotowaniem poszczególnych projektów. Terminy szczegółowe dotyczące wszystkich projektów i przedsięwzięć

będą dokonywane na bieżąco w gronie interesariuszy, których dotyczyć będą konkretne projekty/przedsięwzięcia.

- 5) Wszystkie dokumenty wdrożeniowe muszą być opracowane zgodnie z wytycznymi/przepisami zawartymi w dokumentach i aktach prawnych szczebla regionalnego i krajowego (w tym spełniać wymagania aplikacyjne) oraz powinny być zgodne z postanowieniami Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrawiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030.

Tabela 21. Odniesienie do dokumentów wykonawczych względem strategii rozwoju ponadlokalnego i innych dokumentów planistycznych Gmin Porozumienia

Lp.	Nazwa dokumentu	Aktualność dokumentu w kontekście treści Strategii	Wskazania w zakresie formułowania strategii
1.	Strategia Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2022-2030	Dokument aktualny, uchwalony w 2022 r. z horyzontem czasowym do 2031 r. Jego cele są w dużej mierze zgodne ze Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Gmin Uzdrawiskowych Rymanów i Iwonicz-Zdrój (SRPGURiIZ), zwłaszcza w obszarach turystyki, uzdrawisk, ochrony środowiska i rozwoju usług publicznych.	Zaleca się dalsze dostosowanie strategii lokalnej do SRPGURiIZ w zakresie wspólnych inwestycji infrastrukturalnych, zintegrowanego planowania przestrzennego oraz projektów społecznych i edukacyjnych o charakterze ponadlokalnym.
2.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rymanów	Dokument obowiązujący, uchwalony w 2022 r. Zawiera zapisy zbieżne z częścią kierunków rozwoju wskazanych w SRPGURiIZ, jednak wymaga bieżącej weryfikacji pod kątem aktualności delimitacji terenów inwestycyjnych i obszarów ochronnych. Dokument Studium Straci ważność z końcem 2025 roku. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego straci ważność z dniem 31 grudnia 2025 roku, lub wcześniej, jeśli wejdzie w życie plan ogólny gminy. Po tej dacie, rolę Studium przejmie plan ogólny gminy.	W pracach nad planem ogólnym należy uwzględnić cele strategicznych i operacyjne wskazane w SRPGURiIZ, m.in. rozwoju funkcji uzdrawiskowej, turystycznej i dostępności komunikacyjnej, przy równoczesnym zachowaniu ładu przestrzennego i wartości środowiskowych.

3.	Program współpracy Gminy Rymanów z organizacjami pozarządowymi na rok 2023	Dokument obejmujący rok 2023, obecnie nieaktualny. Jego cele były zbieżne z SRPGURiIZ w zakresie partnerstwa z NGO i aktywizacji społecznej, jednak wymaga kontynuacji w formie aktualnych programów.	Rekomenduje się opracowanie wieloletniego programu współpracy z NGO w Gminie Rymanów, powiązanego z celami SRPGURiIZ – szczególnie w obszarach kultury, integracji społecznej, ochrony zdrowia i rozwoju lokalnego kapitału społecznego.
4.	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Rymanów na lata 2016–2025	Dokument obowiązujący do 2025 r. Wymaga aktualizacji lub zastąpienia nowym dokumentem dostosowanym do aktualnych wyzwań społecznych oraz do horyzontu SRPGURiIZ.	Zaleca się opracowanie nowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Rymanów na lata 2026–2030, spójnej z celami SRPGURiIZ w zakresie polityki społecznej, integracji społecznej, usług społecznych i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.
5.	Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Rymanów na lata 2017–2023	Dokument utracił aktualność z końcem 2023 roku. Wymaga to opracowania gminnego programu rewitalizacji zgodnego z celami SRPGURiIZ 2024–2030.	Zaleca się opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Rymanów z uwzględnieniem celów oraz kierunków działań społecznych, przestrzennych i gospodarczych SRPGURiIZ, a także aktualnych problemów na obszarach zdegradowanych i potrzeb lokalnej społeczności.
6.	Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Rymanów w 2025 roku	Dokument kierunkowo spójny z Kierunkiem działania 2.5. Zwiększanie świadomości mieszkańców w kontaktach z dzikimi i domowymi zwierzętami - sformułowanym w SRPGURiIZ.	Należy w następnych rocznych Programach uwzględniać kwestie zwiększanie świadomości mieszkańców w kontaktach domowymi zwierzętami.
7.	Gminny Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022-2023r. Gmina Rymanów	Dokument utracił aktualność z końcem 2023 roku. Jego cele były zbieżne z SRPGURiIZ w zakresie partnerstwa z NGO i aktywizacji społecznej, jednak wymaga kontynuacji w formie aktualnych programów.	Rekomenduje się opracowanie nowego Programu kierunkowo spójnego z zapisami SRPGURiIZ.

8.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Iwonicz-Zdrój (zmiana uchwalona 2016)	Dokument obowiązujący, jednak uchwalony w 2016 r. i nieaktualizowany od tego czasu. Studium Gminy Iwonicz-Zdrój z 2016 r. jest częściowo spójne z kierunkami wskazanymi w SRPGURiIZ, w szczególności w zakresie funkcji uzdrowiskowej i ochrony środowiska. Jednak wymaga aktualizacji. Od 2026 roku wchodzi w życie plany ogólne gminy, które przejmą rolę Studium.	W pracach nad planem ogólnym należy uwzględnić cele strategicznych i operacyjne wskazane w SRPGURiIZ w zakresie potrzeby rozwoju funkcji uzdrowiskowych, turystycznych, poprawy dostępności oraz ochrony krajobrazu i środowiska naturalnego. Zaleca się uwzględnienie w planie ogólnym następujących aspektów: • nowoczesnych form turystyki aktywnej i cyfryzacji usług uzdrowiskowych, • międzygminnej integracji przestrzennej i transportowej, • dostosowanie przestrzeni do zmian klimatycznych i demograficznych.
9.	Strategia Rozwoju Gminy Iwonicz-Zdrój na lata 2022–2031	Dokument aktualny, przyjęty w 2022 r., obejmuje horyzont zgodny z SRPGURiIZ. Zawiera cele zgodne z SRPGURiIZ w zakresie rozwoju turystyki, funkcji uzdrowiskowych, infrastruktury społecznej i ochrony środowiska.	Zaleca się uzupełnienie zapisów o elementy współpracy ponadlokalnej w zakresie projektów turystycznych, zrównoważonej mobilności i transformacji cyfrowej, zgodnie z kierunkami wyznaczonymi w SRPGURiIZ.
10.	Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Iwonicz-Zdrój w 2025 roku	Dokument kierunkowo spójny z Kierunkiem działania 2.5. Zwiększanie świadomości mieszkańców w kontaktach z dzikimi i domowymi zwierzętami - sformułowanym w SRPGURiIZ.	Należy w następnym rocznych Programach uwzględniać kwestie zwiększanie świadomości mieszkańców w kontaktach domowymi zwierzętami.
11.	Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Gminie Iwonicz-Zdrój na lata 2025–2030	Dokument aktualny, przyjęty w 2024 r. z horyzontem do 2030 r. Jest on zbieżny z SRPGURiIZ w zakresie celów społecznych i działań na rzecz	Zaleca się integrację działań z SRPGURiIZ w zakresie współpracy instytucjonalnej, sieci wsparcia społecznego, profilaktyki oraz edukacji

		przeciwdziałania wykluczeniu oraz poprawy dostępności usług wsparcia.	lokalnej w tematyce przemocy i zdrowia psychicznego.
12.	Program współpracy Gminy Iwonicz-Zdrój z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2025 rok	Dokument aktualny, przyjęty w listopadzie 2024 r., obejmuje rok 2025. Jest on spójny z celami SRPGURiIZ w zakresie współpracy z sektorem NGO, aktywizacji społecznej i realizacji usług społecznych.	Zaleca się rozszerzenie współpracy z NGO w kontekście działań wieloletnich i partnerskich projektów ponadlokalnych, zgodnie z kierunkami wskazanymi w SRPGURiIZ, zwłaszcza w obszarach kultury, dziedzictwa, zdrowia, edukacji i integracji społecznej.
13.	Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Iwonicz-Zdrój na lata 2024–2027	Dokument aktualny, przyjęty pod koniec 2023 r. Obowiązuje w latach 2024–2027 i odpowiada na potrzeby SRPGURiIZ w zakresie profilaktyki, zdrowia i wsparcia rodzin.	Rekomenduje się zintegrowanie działań programu z celami SRPGURiIZ poprzez koordynację inicjatyw profilaktycznych z systemem usług społecznych oraz wykorzystanie potencjału współpracy z organizacjami lokalnymi i placówkami edukacyjnymi.
14.	Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Iwonicz-Zdrój na lata 2017-2023	Dokument utracił formalną aktualność z końcem 2023 r. Cele i działania w nim zawarte są częściowo spójne z SRPGURiIZ, jednak przy tworzeniu Gminnego Programu Rewitalizacji należy uaktualnić i rozszerzyć jego Cele i działania w kontekście aktualnych wyzwań społeczno-przestrzennych.	Zaleca się opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Rymanów z uwzględnieniem celów oraz kierunków działań społecznych, przestrzennych i gospodarczych SRPGURiIZ, a także aktualnych problemów na obszarach zdegradowanych i potrzeb lokalnej społeczności.

4.2. Harmonogram sporządzania dokumentów wykonawczych

Poniżej znajduje się ogólny harmonogram sporządzania dokumentów wykonawczych.

Tabela 22. Harmonogram dokumentów wykonawczych.

L.P.	Zadanie	Termin
1)	Opracowanie koncepcji produktu turystycznego.	I kwartał 2025
2)	Weryfikacja ustaleń dotyczących listy projektów partnerskich i przedsięwzięć uzupełniających oraz ich parametrów finansowych po ogłoszeniu ostatecznych decyzji dotyczące źródeł, dostępności przedmiotowej i wysokości zewnętrznych środków finansowych.	I kwartał 2025
3)	Przygotowanie uzgodnień samorządów/interesariuszy dotyczących warunków udziału i zadań w poszczególnych projektach partnerskich.	I półrocze 2025
4)	Przygotowanie dokumentacji aplikacyjnych do pierwszego pakietu projektów partnerskich.	Do końca I kwartału 2025
5)	Przygotowanie i dokonanie uzgodnień o współpracy przez samorządy, które dotyczyć będą innych projektów niż partnerskie. Przygotowanie dokumentacji aplikacyjnych do tych projektów. Pierwszy pakiet projektów oraz przygotowanie dokumentacji aplikacyjnych do tych projektów.	I półrocze 2025
6)	Przygotowanie dokumentacji aplikacyjnych do drugiego pakietu projektów partnerskich.	Do I kwartału 2026
7)	Przygotowanie i dokonanie uzgodnień o współpracy przez samorządy, które dotyczyć będą innych projektów niż partnerskie. Drugi pakiet projektów oraz przygotowanie dokumentacji aplikacyjnych do tych projektów.	Do II kwartału 2026
8)	Korekty Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego i Planów Ogólnych przez samorządy, uwzględniające rekomendacje zawarte w modelu funkcjonalno-przestrzennym Strategii.	Do IV kw. 2026
9)	Przygotowanie i dokonanie uzgodnień o współpracy przez samorządy, które dotyczyć będą innych projektów niż partnerskich Trzeci pakiet projektów oraz przygotowanie dokumentacji aplikacyjnych do tych projektów.	Do IV kw. 2028
10)	Indywidualne projekty i programy poszczególnych samorządów i partnerów społeczno-gospodarczych.	W całym okresie realizacji Strategii
11)	Pomoc techniczna dla samorządów.	Na bieżąco
12)	Zarządzanie dokumentami i informacjami dotyczącymi projektów.	Na bieżąco

Źródło: Opracowanie własne

Harmonogram będzie weryfikowany w ślad za ogłaszanych decyzjach dotyczących źródeł, dostępności przedmiotowej i wysokości zewnętrznych środków finansowych. Decyzje o priorytetach w zakresie pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych przez Partnerstwo w ramach Strategii będą, zatem podejmowane w momencie, kiedy takie decyzje będą ogłaszane.

Załącznik 1 Przedsięwzięcia partnerskie Strategii

Lista projektów planowanych do ubiegania się o dofinansowanie w ramach naboru do Działania FEPK.06.02 Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich i małych miast w FEP 2021-2027.

Projekt nr 1

Lider Projektu: Gmina Iwonicz-Zdrój

Partnerzy Projektu: Gmina Rymanów, Partner II

Tabela 23. Projekt partnerski nr 1.

1.	Tytuł projektu	Poprawa infrastruktury instytucji kultury i obiektów zabytkowych uzdrowiskowych Gmin Iwonicza-Zdrój i Rymanów.
2.	Lider/partner projektu	Lider projektu - Gmina Iwonicz-Zdrój/Partner I - Gmina Rymanów/Partner II - kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.
3.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE.
4.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.

5.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	<i>Typ projektu: Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury</i> <u>Lider Projektu – Gmina Iwonicz-Zdrój</u> 1. Remont zabytkowej Wieży zegarowej pensjonatu „Bazar” w Iwoniczu-Zdroju na potrzeby organizacji wystaw oraz udostępnienia zwiedzającym. 2. Remont budynku Amfiteatru w Iwoniczu-Zdroju wraz zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego z amfiteatrem będących w zarządzie instytucji kultury jaką jest Centrum Kultury i Czytelnictwa w Iwoniczu-Zdroju. 3. Wyposażanie Centrum Kultury i Czytelnictwa w Iwoniczu-Zdroju w kino plenerowe, nagłośnienie, oświetlenie, sprzęt, fotoplastykon oraz digitalizacja zdjęć. <u>Partner I – Gmina Rymanów</u> 4. Digitalizacja zasobów kultury celem udostępnienia ich w formie cyfrowej dla mieszkańców w ramach działalności GOK w Rymanowie-Zdroju – dostosowanie obiektu GOK (wraz instalacją OZE) i wyposażenie w sprzęt do digitalizacji i udostępniania zasobów kultury z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych. 5. Poprawa wyposażenia GOK w Rymanowie w celu promowania dziedzictwa kulturowego - zakup wyposażenia sal prób oraz instrumentów dla zespołów działających przy GOK promujących dziedzictwo kulturowe oraz zakup wyposażenia techniczno-akustycznego: sceny, bramek zabezpieczających, oświetlenia itp. 6. Promowanie usług w dziedzinie kultury poprzez modernizację i przebudowę i wyposażenie świetlic wiejskich w Miejscowościach: Ładzin, Wróblak Szlachecki i Sieniawa, celem stworzenia filii gminnej instytucji kultury - Gminnego Ośrodka Kultury i realizacji tam działań kulturalnych. 7. Udostępnianie zasobów kultury poprzez zakup multimedialnych totემów informacyjnych i info kiosków dla Gminnego Ośrodka Kultury w Rymanowie. <u>Partner II – kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.</u> 8. Renowacja zabytkowej kaplicy oraz digitalizacja archiwum parafialnego w Iwoniczu.
6.	Budżet projektu	Wartość wydatków kwalifikowalnych: 15 000 000,00 PLN. Wartość dofinansowanie ze środków UE: 12 750 000,00 PLN.
7.	Okres realizacji projektu	2025-2027

Projekt nr 2.

Lider Projektu: Gmina Rymanów

Partnerzy Projektu: Gmina Iwonicz-Zdrój, Partner II

Tabela 24. Projekt partnerski nr 2.

1.	Tytuł projektu	Rozwój obszaru turystycznego uzdrowiskowych gmin Iwonicza-Zdroju i Rymanowa.
2.	Lider/partner projektu	Lider projektu - Gmina Rymanów/ Partner I - Gmina Iwonicz-Zdrój/Partner II - kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.
3.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE.
4.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.
5.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	<i>Typ projektu: Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych</i> <u>Lider Projektu – Gmina Rymanów</u> 1. Oznakowanie i zagospodarowanie trasy turystycznej Korony Gór na terenie Gminy Rymanów jako części trasy Korona Gór Iwonicza-Zdroju i Rymanowa Zdroju. 2. Utworzenie miejsca obsługi kamperów w Rymanowie-Zdroju wraz z infrastrukturą towarzyszącą: kuchnia letnia, sanitariaty i inne. 3. Rozszerzenie oferty turystycznej poprzez wymianę instalacji lodowiska w Rymanowie-Zdroju - wykonanie podłogi w hali namiotowej, umożliwiającej jej użytkowanie w sezonie letnim do różnych aktywności i wydarzeń dla turystów. 4. Budowa wiat turystycznych, miejsc ogniskowych, placów zabaw oraz zagospodarowanie ich bezpośredniego otoczenia (nasadzenia roślin i krzewów gatunków rodzimych). Elementy wymienionej infrastruktury turystycznej będą umiejscowione przy głównych szlakach turystycznych i trasach spacerowych wiodących przez Rymanów-Zdrój tj. Główny Szlak Beskidzki, Szlak Droga na Wołtusową, Szlak na Przymiarki, skwer przy basenie, plac przy basenie, część parku zdrojowego, plac przy „starym amfiteatrze, plac na działce 662, tereny zielone dz. 351/4. 5. Utworzenie Parku Miniatur w Wołtusowej – odtworzenie planu zabudowy wsi łemkowskiej w skali np. 1:15. Odtworzenie ukształtowania terenu oraz budynków, w tym cerkwi, tartaku, tzw. Białego Domku, chaty karbownika, „Wilczej polany” z leśniczówką i szymbami naftowymi. Zagospodarowanie bezpośredniego otoczenia (nasadzenia roślin i krzewów gatunków rodzimych), instalacja paneli fotowoltaicznych do oświetlenia i inne obiekty/elementy (mała architektura).

		6. Odnowienie i wyposażenie istniejącej infrastruktury turystycznej i uzdrowskiej na terenie Rymanowa Zdroju - doposażenie istniejących tras spacerowych w ławki, kosze na śmiecie, tablice informacyjne, tablice interaktywne prezentujące walory turystyczne gminy uzdrowskiej. 7. Wykonanie nowego oznakowania istniejących szlaków turystycznych łączących Uzdrowsko Rymanów-Zdrój i Iwonicz-Zdrój. <u>Partner II – Gmina Iwonicz-Zdrój</u> 8. Oznakowanie i zagospodarowanie trasy turystycznej Korony Gór na terenie Gminy Iwonicz-Zdrój jako części trasy Korona Gór Iwonicza-Zdroju i Rymanowa Zdroju. 9. Budowa wieży widokowej na górze Ispak w Iwoniczu: Miejsce Spotkań z Naturą. 10. Utworzenie nowej infrastruktury uzdrowskiej - parku sensorycznego w Iwoniczu-Zdroju „Czesław” na dz.nr. ewid. 1328/9, 1291, 1287/5. Zakres rzeczowy: - Wykonanie wejścia do parku w postaci bramy z napisem. - Wykonanie utwardzonych alejek parkowych na terenie ZL.1. - Wykonanie głównej osi parku jako szerokiej alejki spacerowej utwardzonej z elementami małej architektury typu: ławki, kosze, słupy oświetleniowe. - Montaż elementów typu mgiełka wodna przy głównej alejce spacerowej. - Budowa dwóch oranżerii (dopuszcza się zmianę oranżerii na wiatę) przy głównej alei. - Aranżacja źródła wody źródlanej „Czesław” w postaci miejsca z możliwością spożywania wody źródlanej przy kilku stanowiskach (rozbudowa istniejącej instalacji). - Zabudowa instalacji oświetleniowej typu "LED" w posadzce alei spacerowej po trasie potoku Iwoniczanka. - Budowa altany wypoczynkowej w południowo-zachodniej części działki. - Nasadzenia roślin ozdobnych - należy uzyskać efekt zmieniających się barw parku sensorycznego w zależności od pory roku; montaż tabliczek informujących o rodzaju roślinności. - Budowa ścieżek sensorycznych o zróżnicowanej nawierzchni. - Montaż instalacji AR (rozszerzona rzeczywistość) - możliwość skanowania kodów QR w celu uzyskania dodatkowych informacji lub odtworzenia multimedialnych. - Montaż monitoringu terenu objętego zadaniem. <u>Partner II – kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.</u> 11. Stworzenie nowej infrastruktury turystycznej na przebiegających przez rynek w Rymanowie ścieżkach, trasach i szlakach turystycznych poprzez dostosowanie podziemi kościoła i jego funkcjonalnego otoczenia do celów turystycznych.
6.	Budżet projektu	Wartość wydatków kwalifikowalnych: 15 000 000,00 PLN. Wartość dofinansowanie ze środków UE: 12 750 000,00 PLN.
7.	Okres realizacji projektu	2025-2027

Projekt nr 3.

Lider Projektu: Uzdrowisko Rymanów S.A.

Partnerzy Projektu: Partner I, Partner II

Tabela 25. Projekt partnerski nr 3.

1.	Tytuł projektu	Poprawa atrakcyjności turystycznej gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój poprzez modernizację infrastruktury uzdrowskiej i zwiększenie dostępności informacji turystycznej.
2.	Lider/partner projektu	Lider projektu - Uzdrowisko Rymanów S.A./Partner I - kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02./Partner II- kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.
3.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE.
4.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.
5.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	<i>Typ projektu. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.</i> <u>Lider Projektu – Uzdrowisko Rymanów S.A.</u> 1. Remont i przebudowa Sanatorium Uzdrowskiego Leliwa w Rymanowie-Zdroju. 2. Kompleksowe wyposażenie budynku Sanatorium. 3. Zagospodarowanie bezpośredniego otoczenia obiektu, w tym m.in. mała architektura, infrastruktura uzdrowska, infrastruktura poprawiająca dostępność obiektu i inne. 4. Wdrożenie rozwiązań proekologicznych. <u>Partner I - kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.</u> 5. Budowa/dostawa multimedialnego punktu informacji turystycznej w Rymanowie-Zdroju przy obiekcie/tach licznie odwiedzanych przez ogół turystów przebywających na tym terenie, ze względu na walory kulturowe, zabytkowe czy atrakcyjność turystyczną. <u>Partner II- kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.</u> 6. Budowa/dostawa multimedialnego punktu informacji turystycznej w Iwoniczu przy obiekcie/tach licznie odwiedzanych przez ogół turystów przebywających na tym terenie, ze względu na walory kulturowe, zabytkowe czy atrakcyjność turystyczną.
6.	Budżet projektu	Wartość wydatków kwalifikowalnych: 15 000 000,00 PLN. Wartość dofinansowanie ze środków UE: 12 750 000,00 PLN.
7.	Okres realizacji projektu	2026-2027

Projekt nr 4.

Lider Projektu: Uzdrowisko Rymanów S.A.

Partnerzy Projektu: Partner I, Partner II

Tabela 26. Projekt partnerski nr 4.

1.	Tytuł projektu	Poprawia jakości i dostępności oferty uzdrowskiej gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój poprzez rozbudowę i wyposażenie zakładów przyrodoleczniczych w Szpitalach i Sanatoriach Uzdrowskich Zimowit i Eskulap w Rymanowie-Zdroju oraz rozwój nowej infrastruktury uzdrowskiej w Rymanowie-Zdroju i Iwoniczu.
2.	Lider/partner projektu	Lider projektu - Uzdrowisko Rymanów S.A./Partner I - kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02./Partner II - kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.
3.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE.
4.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.
5.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	<i>Typ projektu. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.</i> <u>Lider Projektu – Uzdrowisko Rymanów S.A.</u> 1. Rozbudowa zakładu przyrodoleczniczego w budynku Szpitala i Sanatorium Uzdrowskiego Zimowit. 2. Kompleksowe wyposażenie zakładu. 3. Zagospodarowanie bezpośredniego otoczenia rozbudowywanego obiektu, w tym m.in. mała architektura, infrastruktura uzdrowska, infrastruktura poprawiająca dostępność obiektu i inne. 4. Wdrożenie rozwiązań proekologicznych. <u>Partner I - kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.</u> 5. Instalacja urządzeń infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej (mi. in. ławki, poidelka z wodą mineralną, tablice informujące o zaletach lokalnych wód mineralnych i innych elementów oferty obu gmin uzdrowskich) w Rymanowie-Zdroju w otoczeniu obiektu/ów licznie odwiedzanych przez ogół turystów przebywających na tym terenie, ze względu na walory kulturowe, zabytkowe czy atrakcyjność turystyczną. <u>Partner II - kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.</u> 6. Instalacja urządzeń infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej (mi. in. ławki, poidelka z wodą mineralną, tablica informująca o zaletach lokalnych wód mineralnych i innych elementów oferty obu gmin uzdrowskich) w Iwoniczu w otoczeniu obiektu/ów licznie odwiedzanych przez ogół turystów przebywających na tym terenie, ze względu na walory kulturowe, zabytkowe czy atrakcyjność turystyczną.
6.	Budżet projektu	Wartość wydatków kwalifikowalnych: 15 000 000,00 PLN. Wartość dofinansowanie ze środków UE: 12 750 000,00 PLN.

7.	Okres realizacji projektu	2026-2027
----	---------------------------	-----------

Projekt nr 5.

Lider Projektu: BTT „Przełom Wisłoka”

Partnerzy Projektu: PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Rymanów, PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Dukla, Stowarzyszenie Jesteśmy z Beskidu Niskiego

Tabela 27. Projekt partnerski nr 5.

1.	Tytuł projektu	Szlak Równych Szans nad Wisłokiem.
2.	Lider/partner projektu	Lider projektu – Beskidzkie Towarzystwo Turystyczne „Przełom Wisłoka”/Partner I - PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Rymanów/ Partner II - Stowarzyszenie „Jesteśmy z Beskidu Niskiego”.
3.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE.
4.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.
5.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	<i>Typ projektu. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.</i> <u>Lider Projektu – BTT „Przełom Wisłoka”</u> 1. Budowa wieży widokowej o wysokości ok. 35 m wraz z windą dla osób na wózkach inwalidzkich przy górnej stacji kolei krzesikowej na górę Kiczera wraz zagospodarowaniem terenu (infrastruktura turystyczna, uzdrowiskowa). 2. Nadbudowa budynku na szczycie góry Kiczera z przeznaczeniem na prowadzenie obserwacji nieba (astronomicznych) wraz z zakupem kopuły obserwacyjnej o średnicy ok. 5m i montaż jej na nadbudowanej części tj. górnym tarasie (kopuła będzie obrotowa, z możliwością otwarcia części ściany na dowolną stronę) wraz instalacją na stałe teleskopu do obserwacji i fotografowania nocnego nieba oraz teleskopu słonecznego do dziennych obserwacji Słońca. Dodatkowo zakup teleskopów przenośnych o różnej konstrukcji do, obserwacji i fotografowania nocnego nieba, a także obserwacji przyrodniczych. Ponadto zakup lornetek na statywach i dodatkowego drobnego wyposażenia (kable zasilacze leżaki itp.). Będzie to nowy produkt turystyczny w tym terenie. 3. Wdrożenie rozwiązań proekologicznych. <u>Partner I - PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Rymanów</u>

		4. Wykonanie i oznakowanie trasy spacerowej od ujścia potoku Wisłoczek do rzeki Wisłok do miejsca Pamięci JP II (Kardynała Karola Wojtyły) wraz łącznikiem od drogi powiatowej 2113R w Puławach Dolnych do ujścia potoku Wisłoczek - Trasa spacerowa "Brzegiem Wisłoka do Ojca Świętego" (trasa: długość ok. 2,3km i szerokość ok. 2m, łącznik: ok. 1km). <u>Partner II - kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.</u> 5. Wykonanie i oznakowanie trasy narto-rolkowej na szczycie Góry Kiczera, przystosowanej do spacerów osób na wózkach inwalidzkich o długości ok. 1 km.
6.	Budżet projektu	Wartość wydatków kwalifikowalnych: 5 000 000,00 PLN. Wartość dofinansowanie ze środków UE: 4 250 000,00 PLN.
7.	Okres realizacji projektu	2026-2027

[Projekt nr 6.](#)

Lider Projektu: Powiat Krośnieński

Partnerzy Projektu: Nadleśnictwo Rymanów, Partner II

Tabela 28. Projekt partnerski nr 6.

1.	Tytuł projektu	Utworzenie infrastruktury turystycznej w gminach Iwonicz-Zdrój i Rymanów.
2.	Lider/partner projektu	Lider projektu - Powiat Krośnieński/ Partner I - PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Rymanów /Partner II - kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.
3.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE DZIAŁANIE 6.2 Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich i małych miast.
4.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.
5.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	<i>Typ projektu: Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych</i> <u>Lider projektu – Powiat Krośnieński</u> 1. Budowa i oznakowanie ścieżki rowerowej przy drodze powiatowej nr 2113R Pastwiska-Puławy (na Rowerowym Szlaku Etnograficznym) o długości ok. 5,5 km wraz z infrastrukturą towarzyszącą (wiaty turystyczne, miejsca postojowe itp.). Ścieżka rowerowa będzie realizowana zgodnie z zapisami Regionalnej Polityki Rowerowej i odseparowana od dróg. 2. Utworzenie nowej atrakcji turystycznej „Etnozagrody” w miejscowości Iwonicz: – modernizacja wiat ekspozycyjnych pod potrzeby ekspozycji tradycyjnego sprzętu i maszyn rolniczych, – miejsce odpoczynku wyposażone w małą architekturę, ławki, stoły, – rewitalizacja istniejącego ogrodu wraz z nowymi nasadzeniami, – ekofarma – nasadzenia roślin, krzewów gatunków rodzimych, tor przeszkód z naturalnych materiałów, miejsce na ognisko. <u>Partner I - PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Rymanów</u> 3. Modernizacja miejsca biwakowania w Puławach (budowa wiat, miejsce na ognisko, ogrodzenie, tablica informacyjna), oraz zagospodarowanie ich bezpośredniego otoczenia wraz z infrastrukturą poprawiającą dostępność obiektów i atrakcji turystycznych tj. budowa miejsca postoju pojazdów w Puławach m.in. prace ziemne i budowlane (utwardzenie terenu, budowa ogrodzenia, tablica informacyjna itp.). <u>Partner II - kwalifikowalny beneficjent zgodny z katalogiem w dz. 06.02.</u>

		4. Utworzenie nowej infrastruktury turystycznej, zagospodarowanie bezpośredniego otoczenia atrakcji turystycznej (tj. budowanej w ramach niniejszego projektu ścieżki rowerowej) poprzez budowę parkingu, wiat i miejsc wypoczynku w miejscowości Rudawka Rymanowska.
6.	Budżet projektu PLN	Wartość wydatków kwalifikowalnych: 15 000 000,00 PLN. Wartość dofinansowanie ze środków UE: 12 750 000,00 PLN.
7.	Okres realizacji projektu	2025-2027

Załącznik 2 Przedsięwzięcia uzupełniające Strategii

Tabela 29. Wykaz przedsięwzięć uzupełniających Gminy Iwonicz-Zdrój zgłoszonych do Strategii.

Lp.	Tytuł projektu	Wartość całkowita projektu (szacowana)	Planowany termin realizacji
1.	Rewitalizacja, restauracja i przebudowa zabytkowego budynku Domu Zdrojowego w Iwoniczu- Zdroju	14 000 000,00 zł	2025-2027
2.	Zagospodarowanie terenów w centrum miejscowości Lubatowa	500 000,00 zł	2025-2026
3.	Rozbudowa miejskiego basenu kąpielowego w Iwoniczu-Zdroju	7 000 000,00 zł	2026-2027
4.	Budowa strzelnicy biathlonowej oraz trasy biegowej na terenie gminy Iwonicz-Zdrój	3 000 000,00 zł	2026-2028
5.	Przystań dla kamperów	1 000 000,00 zł	2026-2028
6.	Oranżeria - Przestrzeń dla Natury i Społeczności	1 500 000,00 zł	2026-2027
7.	Rewitalizacja skoczni narciarskiej w Iwoniczu-Zdroju	5 000 000,00 zł	2027-2028
8.	Budowa ścieżek rowerowych na terenie gminy	1 000 000,00 zł	2026-2028
9.	Letni tor saneczkowy	1 500 000,00 zł	2026-2028
10.	Rewitalizacja ścieżek spacerowych na terenie gminy Iwonicz-Zdrój	2 000 000,00 zł	2025-2027
11.	Centrum Turystyczne w Iwoniczu-Zdroju	2 000 000,00 zł	2026-2027
12.	Szlakiem czytelnika	2 000 000,00 zł	2026-2027
13.	Zielony parking	3 000 000,00 zł	2026-2027
14.	Budowa, przebudowa i remont dróg na terenie Gminy Iwonicz-Zdrój	3 000 000,00 zł	2026-2028
15.	Wzmocnienie potencjału zaplecza kultury w Gminie Iwonicz-Zdrój	2 000 000,00 zł	2025-2027

16.	Rewitalizacja źródła „Bełkotka” w Iwoniczu-Zdroju: doprowadzenie napowietrzenia źródła, zamieszczenie siedzisk z bali drewnianych	50 000,00 zł	2027-2028
17.	Remont i zagospodarowanie części Głównego Szlaku Beskidzkiego na terenie Gminy Iwonicz-Zdrój	200 000,00 zł	2028-2029
18.	Zainstalowanie zjazdu tyrolskiego na terenie byłej skoczni narciarskiej w Iwoniczu-Zdroju	700 000,00 zł	2029-2030
19.	Zakup mobilnego lodowiska	700 000,00 zł	2029-2030
20.	Doposażenie deptaka w Iwoniczu-Zdroju w ławki, kosze na śmieci, tablice informacyjne i interaktywne prezentujące walory turystyczne, kulturalne i uzdrowiskowe	200 000,00 zł	2028-2030
21.	Zakup wolnobieżnego, wieloosobowego pojazdu elektrycznego celem uruchomienia kursów turystycznych połączonych ze zwiedzaniem atrakcyjnych miejsc na trasie: Iwonicz-Zdrój-Turkówka-Przymiarki-Bałucianka-Rymanów-Zdrój-Rymanów-Iwonicz „Etno-Zagroda”	200 000,00 zł	2029-2030
22.	Utworzenie schroniska turystycznego na terenie Iwonicz-Zdroju	2 500 000,00 zł	2028-2030
23.	Rewitalizacja rzeki „Iwoniczanka” w centrum uzdrowiska Iwonicz-Zdrój	5 000 000,00 zł	2028-2030

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 30. Wykaz przedsięwzięć uzupełniających Gminy Rymanów zgłoszonych do Strategii.

Lp.	Tytuł projektu	Wartość całkowita projektu (szacowana)	Planowany termin realizacji
24.	Remont placu zabaw w Rymanowie.	250 000,00	2025-2026
25.	Odnowa przestrzeni publicznej poprzez stworzenie sieci parków kieszonkowych 2 parki.	600 000,00	2025-2026
26.	Stworzenie trasy zdrowia: sieci miejsc do ćwiczeń na świeżym powietrzu: siłownie zewnętrzne, otwarte parki trampolin, do ćwiczeń ulicznych, kalistenika, parkour, siłownie dla osób.	300 000,00 zł	2025-2026
27.	Budowa wodnego placu zabaw oraz instalacja wokół niecek basenowych.	3 000 000,00 zł	2025-2026
28.	Wymiana oświetlenia kortów tenisowych oraz ocieplenie krytego kortu tenisowego.	500 000,00 zł	2025-2026
29.	Przebudowa drogi na osiedlu Kalwaria w Rymanowie.	250 000,00 zł	2026-2028
30.	Przebudowa ulicy Zielonej w Rymanowie.	800 000,00 zł	2026-2028
31.	Przebudowa ulicy Osiedla w Rymanowie.	350 000,00 zł	2026-2028
32.	Przebudowa ulicy Dworskiej w Rymanowie.	210 000,00 zł	2026-2028
33.	Przebudowa ul. Marii Konopnickiej Rymanów – Posada Dolna.	210 000,00 zł	2026-2028
34.	Budowa hali przy Zespole Szkół Publicznych w Rymanowie.	13 000 000,00 zł	2026-2028
35.	Utworzenie nowych miejsc wypoczynku i rekreacji w gminie Iwonicz-Zdrój: - utworzenie zewnętrznej siłowni plenerowej, - wybudowanie kortu tenisowego, - wybudowanie pumptruck.	10 000 000,00 zł	2025-2027
36.	Utworzenie nowych miejsc wypoczynku i rekreacji w gminie Rymanów - utworzenie pracowni garncarskiej, - wybudowanie tyrolki, - wybudowanie toru saneczkowego.	10 000 000,00 zł	2025-2027

Źródło: Opracowanie własne

Spis tabel

Tabela 1. Powierzchnia i rodzaj gmin uzdrowiskowych	6
Tabela 2. Problemy Gmin partnerów Strategii w sferze społecznej.....	10
Tabela 3. Problemy Gmin partnerów Strategii w sferze zasobów i potencjałów	12
Tabela 4. Problemy Gmin partnerów Strategii w sferze gospodarki i promocji	14
Tabela 5. Wnioski podsumowujące sferę społeczną.....	16
Tabela 6. Wnioski podsumowujące sferę przestrzenno-środowiskową.....	19
Tabela 7. Wnioski podsumowujące sferę gospodarki i promocji.	22
Tabela 8. Wyniki analizy SWOT prezentowane są poniżej.	25
Tabela 9. Cele strategiczne i kierunki działań.....	34
Tabela 10. Cel strategiczny, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze społecznej.	37
Tabela 11. Cele, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze przestrzenno-środowiskowej w zakresie środowiska i przestrzeni.	41
Tabela 12. Cele, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze przestrzenno-środowiskowej w zakresie infrastruktury.	43
Tabela 13. Cele, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii w sferze gospodarki i promocji.	44
Tabela 14. Zestawienie celów strategicznych, kierunków działań z problemami i wyzwaniem rozwojowymi.	47
Tabela 15. Zestawienie celów strategicznych z projektami partnerskimi i przedsięwzięciami uzupełniającymi	58
Tabela 16. Rezultaty planowanych działań i ich wskaźniki w sferze społecznej	106
Tabela 17. Rezultaty planowanych działań i ich wskaźniki w sferze przestrzenno-środowiskowej, środowisko i przestrzeń	108
Tabela 18. Rezultaty planowanych działań i ich wskaźniki w sferze przestrzenno-środowiskowej, infrastruktura.....	109
Tabela 19. Rezultaty planowanych działań i ich wskaźniki w sferze gospodarczej i promocji.....	110
Tabela 20. Szacunkowy udział wydatków przeznaczonych na realizację celów strategicznych.	113
Tabela 21. Odniesienie do dokumentów wykonawczych względem strategii rozwoju ponadlokalnego i innych dokumentów planistycznych Gmin Porozumienia.....	114
Tabela 22. Harmonogram dokumentów wykonawczych.	118
Tabela 23. Projekt partnerski nr 1.....	119
Tabela 24. Projekt partnerski nr 2.....	121
Tabela 25. Projekt partnerski nr 3.....	123
Tabela 26. Projekt partnerski nr 4.....	124
Tabela 27. Projekt partnerski nr 5.....	125
Tabela 28. Projekt partnerski nr 6.....	127
Tabela 29. Wykaz przedsięwzięć uzupełniających Gminy Iwonicz-Zdrój zgłoszonych do Strategii.	129
Tabela 30. Wykaz przedsięwzięć uzupełniających Gminy Rymanów zgłoszonych do Strategii.	131

[Spis map](#)

Mapa 1. Uzdrowiskowe Gminy Rymanów i Iwonicz-Zdrój	5
--	---

[Spis rysunków](#)

Rysunek 1. Gminy Uzdrowiskowe Rymanów i Iwonicz-Zdrój	68
Rysunek 2. Struktura funkcjonalno-przestrzenna	69
Rysunek 3. Obszary funkcjonalny o znaczeniu ponadregionalnym ramach Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030.....	70
Rysunek 4. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym.....	71
Rysunek 5. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym	73
Rysunek 6. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej – istniejące użytkowanie i zagospodarowanie terenów	75
Rysunek 7. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej – zasoby naturalne i zasoby środowiska	79
Rysunek 8. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej – główne elementy sieci transportowych	81
Rysunek 9. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej – główne elementy infrastruktury technicznej	84
Rysunek 10. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej – główne elementy infrastruktury społecznej	86
Rysunek 11. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – strefy funkcjonalno-przestrzenne.....	88
Rysunek 12. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej – ustalenia i rekomendacje w rozmieszczenia niektórych zadań realizacyjnych określonych w Strategii Rozwoju Gminy Iwonicz-Zdrój	94
Rysunek 13. Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego (7.1).....	96
Rysunek 14. Obszary wiejskie województwa podkarpackiego	97
Rysunek 15. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej –wybrane działania strategiczne	100

[Spis schematów](#)

Schemat 1. Struktura logiczna Strategii.	32
Schemat 2. Proces monitorowania i ewaluacji Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Uzdrowiskowych Gmin Rymanów i Iwonicz-Zdrój na lata 2024-2030.	104